

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE
NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-1164/2020. számú ügyben
a gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő testvérek örökbeadásával
kapcsolatos kérdésekkel összefüggésben

*Előadók: dr. Láposy Attila
dr. Tasi Katalin*

Érintett szervek:

- Emberi Erőforrások Minisztériuma;
- Nógrád Megyei Kormányhivatal;
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Salgótarjáni Járási Hivatala;
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Szécsényi Járási Hivatala;
- a megyei és fővárosi területi gyermekvédelmi szakszolgálatok.

2020.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1164/2020. számú ügyben**

Előadók: dr. Lápossy Attila
dr. Tasi Katalin

Az eljárás megindulása

A panaszos nevelőszülőként, három, egymással testvéri kapcsolatban álló kiskorú gyermek örökbefogadása kapcsán fordult hozzám. A beadványában sérelmezte, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő, nevelőszülőként nála nevelkedő három testvér együttes örökbeadása során az egyik testvér örökbefogadásától elzárkóztak a leendő örökbefogadók, mivel a gyermeknek – időközben a leendő örökbefogadók számára is nyilvánvalóvá vált – testi hibája volt.

A panaszbeadványban foglaltak alapján felmerült a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával, valamint az egyenlő bánásmód követelményével összefüggő visszásság gyanúja, ezért az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján az egyedi ügyben vizsgálatot indítottam.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdése szerint a biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak a védelmére. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdésében foglaltak alapján – mely szerint a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat, amely eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Mindezek figyelembe vétele okán az egyedi ügyben indított vizsgálatomat kiterjesztettem a gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő testvérek örökbeadásával kapcsolatos kérdések átfogó hivatalbóli vizsgálatára.

A vizsgálatom célja kettős volt: egyrészt annak a feltárása, hogy az egyedi panaszügyben érintett gyermek esetleges fejlődésbeli lemaradása, pszichés betegsége, testi torzulásban megnyilvánuló betegsége szolgáltatott-e okot arra az eljárás során, hogy testvéreit örökbe fogadják, míg őt nem, és hogy ezzel sérültek-e alapjogai. Másrészt általánosan is át kívántam tekinteni a gyermekvédelmi gondoskodásban együtt nevelkedő, örökbeadható testvérek, féltestvérek közös, illetve külön-külön történő örökbeadásának gyakorlatát, jogi hátterét, és szakmai irányelveit.

A vizsgálatom során az egyedi ügyben Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja és a 21. § (2) bekezdése alapján megkerestem a Nógrád Megyei Kormányhivatal kormány megbízottját, a Nógrád Megyei Kormányhivatal Salgótarjáni Járási Hivatalának hivatalvezetőjét, a Nógrád Megyei Kormányhivatal Szécsényi Járási Hivatalának hivatalvezetőjét, és a Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat igazgatóját. Az átfogó vizsgálat során megkerestem az emberi erőforrások miniszterét, illetve valamennyi megyei, és a fővárosi területi gyermekvédelmi szakszolgálat (a továbbiakban TEGYESZ) igazgatóját.

Az alkotmányos jogok és alapelvek

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye: „Magyarország független demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés]
- az egyenlő bánásmód követelménye: Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. A nők és a férfiak egyenjogúak. [Alaptörvény XV. cikk (2) és (3) bekezdés]

Az alkalmazott jogszabályok

- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet);
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. Korm. rend. (a továbbiakban: Gyár.);
- a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről szóló 513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet;
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet).

A megállapított tényállás

1. A panaszos által az egyedi ügyben előadott tények

A panaszos beszámolt arról, hogy hosszú éveken keresztül nevelőszülőként dolgozott egy Nógrád megyei nevelőszülői hálózat kötelékében, összesen 11 gyermek nevelését, gondozását segítette. 2016-ban három nála nevelkedő testvérgyermekek, kk. F.F., kk. F.T., és kk. F.R. örökbefogadó szülőkhöz való átgondozását kezdte meg. E gyermekek közül a két nagyobbik, kk. F.F. és kk. F.T. 2012-ben, kettő és egyéves korukban kerültek hozzá, majd kk. F.R. 10 napos korában 2013-ban. A gyerekek végig együtt nevelkedtek, szoros kötődés alakult ki közöttük. Előadása szerint a gyermekek édesanyja rendszeresen tartotta velük a kapcsolatot. 2015 első felében előadása szerint az egyik kapcsolattartáson megjelent a Nógrád Megyei TEGYESZ igazgatója és a gyermekek gyermekvédelmi gyámja is, és aznap a nevelőszülő és párja a tanúi voltak annak, hogy a vér szerinti szülő fel van háborodva attól, hogy rá akarták beszélni valamire. A vér szerinti anya ezt követően is rendszeresen megjelent a kapcsolattartásokon, majd 2015 nyarán egy alkalommal sírva hívta a nevelőszülőt, hogy végül lemondott a gyermekekről, erről nyilatkozatot is aláírt. Rövid idő elteltével ismét hívta a nevelőszülőt, akinek elmondta, hogy a gyermekekről „lemondó nyilatkozatot” nem önszántából írta alá, arra őt rábeszélést, és bár aláírta, nyomatékosan kérte, hogy a három gyermeket együtt adják csak örökbe és ne válasszák szét őket.

2016 elején elkezdődött a gyermekek örökbefogadására irányuló eljárás, ami a nevelőszülő szerint nem úgy zajlott, mint ahogyan az addig megszokott volt: előadása szerint gyorsított ütemben, siettetve történt minden, amit a gyerekek is nehezen viseltek. Előadta, hogy 2-3 nap után már felügyelet nélkül autóba ültették a gyermekeket és elvitték. Rövid idő elteltével fordulat következett be: a gyermekeket együttes örökbeadásra közvetítették ki, a leendő örökbefogadó szülők azonban közölték, hogy az egyik gyermek, a kisfiú (kk. F.T.) nem kívánatos a számukra. A kisfiú viselkedése és a gyermek fürdetésekor számukra nyilvánvalóvá vált kisebb testi hibája miatt őt nem kívánják örökbe fogadni, csak a másik két gyermeket, a két kislányt együtt, vagy a kislányok valamelyikét külön, de a kisfiú nem kell nekik.

A nevelőszülő közölte velük, hogy ezt jelezni kell a tanácsadó felé, és azt is a tudomásukra hozta, hogy nem ért egyet a testvérek szétválasztásával. A leendő örökbefogadó szülők a gyermek ismételt pszichológiai vizsgálatát kérték. A vizsgálat előtt pár nappal az örökbefogadási tanácsadó személyesen, a pszichológus pedig telefonon felkereste a nevelőszülőt, és azt tanácsolták neki, hogy jobb lesz, ha elfogadja a gyermekek külön történő örökbeadására irányuló lépéseket, és nem ellenkezik. A panaszos előadása szerint ezután előzetes értesítés nélkül egy nap késő délutáni óráiban a nevelőszülő otthonában megjelent az „igazgató helyettes”, a gyermekek gyámja és az örökbefogadási tanácsadó, majd rövid, baráti beszélgetést követően a gyám félrehívta a nevelőszülőt. Közölte vele, hogy azért jelentek meg, mert bejelentést kaptak, hogy a nevelőszülő öngyilkosságot fontolgat, így fennáll a gyermekek veszélyeztetettségének gyanúja, ezért a gyermekeket azonnal el kell vinni tőle. A nevelőszülő előadása szerint a megjelent szakemberek „lepődtek meg a legjobban az egészen, mert ennek az állításnak egyáltalán semmi jele nem volt tapasztalható, saját szemükkel látták, hogy minden rendben van”. Kifejtette, hogy nevelőszülői működése során soha nem élt át ehhez hasonlót. Aznap este a gyermekeket – akiket a történetek nagyon megviseltek, hangosan sírtak – egy befogadó otthonba vitték el. Sérelemzte, hogy ezután semmilyen támogatást nem kapott, holott érzelmileg a gyermekek elvitele nagyon megviselte őt is.

Utóbb az „igazgatóhelyettes” behívta, hogy a történeteket tisztázzák, ahol megtudta, hogy a – szerinte – vélt öngyilkossági szándékáról egy telefonbeszélgetés alapján szereztek tudomást, és hogy félreértés történt. Ezt követően, a nevelőszülő szerint kihasználva a történetek miatti feldúltságát „közös megegyezéssel felmondtak neki”. A nevelőszülő nem kívánta megszüntetni a jogviszonyát, de úgy állították be a helyzetet, hogy azt érezte, nincs más választása. A történetek után több hét elteltével az éppen sétán lévő gyerekekkel összetalálkozott a városban, ahol azok üdvözölték, és sok sírás közepette ölelték meg. A panaszos úgy ítélte meg, hogy a gyermekek piszkosak, ápolatlanok voltak, lyukas cipő illetve nadrág volt rajtuk, illetve az egyik leánygyermek karja törött volt. Előadása szerint a gyermekek „sírva könyörögtek” neki, hogy vigye őket haza. A panaszos a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság megyei kirendeltségéhez fordult. Panaszát kivizsgálva a hatóság arra jutott, hogy nem bizonyítható, hogy tényleg veszélyeztette volna a gyermekeket. A nevelőszülő sérelemzte, hogy ez a vizsgálat nem terjedt ki minden körülményre.

Tudomására jutott, hogy bár a gyermekek újabb vizsgálati eredménye még nem volt meg, ennek ellenére a befogadó otthonból folytatták az örökbefogadó szülőkhez való szoktatást oly módon, hogy mindhárom gyermeket kikérték a leendő szülők az örökbefogadási tanácsadóval, de csak a két kislányt vitték el magukhoz, a kisfiút pedig ez idő alatt egy másik nevelőszülőhöz kezdték el szoktatni, majd a nap végén mindig együtt vitték vissza őket. Eközben a gyermekek nem jártak óvodába, az óvoda igazgatója őt, a korábbi nevelőszülőt kereste meg telefonon, hogy megtudja, mi van a kicsikkel. Tájékoztatása után az óvoda megkereste a gyermekvédelmi szervezetet is és közölte velük, hogy ha továbbra sem járnak a gyermekek óvodába, akkor annak következményei lesznek. A gyermekek ezután kezdtek óvodába járni, ahol egy alkalommal találkoztak panaszossal. A panaszos előadása szerint azért, mert az óvoda személyzete invitálta őt, hogy nézzen néha be hozzájuk. A panaszos felkereste a korábban őt foglalkoztató hálózatot, és följajnlotta, hogy bármikor visszafogadja a gyermekeket, ha a szakemberek is úgy gondolják.

Tájékoztatott, hogy mivel közös megegyezéssel történt a jogviszony megszüntetése, azt nem lehet visszavonni, új nevelőszülői jogviszonyt kéne létesítenie, ami sok időbe telik. Közölték vele, hogy neheztelnek rá, amiért bepanaszolta őket. Végül a lányok örökbeadása megtörtént, a kisfiú pedig másik nevelőszülőkhöz került. Tudomása szerint az örökbefogadó szülők arra is ígéretet tettek, hogy kapcsolattartást létesítenek az elkövetkező időszakban a két lány és a kisfiú között, de ebből nem lett semmi. Álláspontja szerint ez sem a gyermekek érdekeit szolgálta.

2. A megkeresett szervek válaszai az egyedi ügyben

2.1 A Szécsényi Járási Hivatal vezetője tájékoztatott, hogy a Nógrád Megyei Kormányhivatal Szécsényi Járási Hivatala (a továbbiakban: szécsényi gyámhatóság) kk. F.F., kk. F.T. és kk. F.R.

nevelésbe vétele ügyében járt el. A gyermekek nevelésbe vétele elrendeléséről és panaszosnál, mint a Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ megbízásában álló nevelőszülő háztartásában történő elhelyezéséről a Salgótarján Megyei Jogú Város Gyámhivatala a 2012. október 2-i, 2012. október 24-én jogerőre emelkedett 32905-27/2012. és a 32906-27/2012. számú határozatával döntött. A gyermekek átmeneti nevelésbe vételére a vérszerinti szülők lakhatási helyzetének bizonytalansága, az apa részéről a gyermekek bántalmazása és az apa kifogásolható életvitele miatt került sor.

A szécsényi gyámhatóság a kk. F.R. születése után, a 2013. szeptember 26-i, 2013. október 8-án jogerőre emelkedett NO-06C/01/939-13/2013. ügyiratszámú határozatával, ideiglenes hatállyal, a testvéreivel azonos gondozási helyen helyezte el. Ezt követően az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatának eredményeképpen a 2013. november 11-i, 2013. december 4-én jogerőre emelkedett NO-06C/01/939-61/2013. számú határozatával átmeneti nevelésbe vette és gondozási helyét szintén panaszos háztartásában jelölte ki. Kk. F.F. és kk. F.R. örökbefogadhatónak nyilvántartásáról a Nógrád Megyei Kormányhivatal Salgótarjáni Járási Hivatala (a továbbiakban: salgótarjáni gyámhatóság) a 2015. december 17-i, 2016. január 27-én jogerőre emelkedett NO-05C/01/2031-19/2015. számú és NO-05/C/01/2033-19/2015. számú határozataival döntött.

2016. március 2-án a Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: Nógrád Megyei TEGYESZ) vezető helyettese telefonon, majd e-mailen arról tájékoztatta a szécsényi gyámhatóságot, hogy: „[...] a nevelőszülő pszichésen összeroppan, öngyilkossággal és gyilkossággal fenyegetőzik. Erre való tekintettel a gyermekek gondozási helyének azonnali megváltoztatását kérjük a „Fészek” Gyermekotthonba. A gyermekek súlyos veszélyeztetettségé jelen gondozási helyen fennáll”. 2016. március 3-án a TEGYESZ megbízott igazgatója megküldte a szécsényi gyámhatósághoz a gyermekek gyermekvédelmi gyámjának azon levelét, melyben az alábbiakról tájékoztatta a gyámhivatalt: „2016. március 2-án telefonos értesítést kaptam, hogy a gyermekek gondozási helyén a nevelőszülő krízis helyzetbe (öngyilkossággal fenyegetőzött) került. Ezért a Gyvt. 80/B. § (3) alapján a gyermekeket új gondozási helyre a „Fészek” Gyermek Otthonba szállítottam. Kérem, hogy a gyermekek új gondozási helyét 2016. március 2-től a nevezett címen meghatározni szíveskedjen!”. A Nógrád Megyei TEGYESZ és a gyermekvédelmi gyám jelzése alapján a szécsényi gyámhatóság 2016. március 3-án fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozataiban a három gyermeknek a gondozási helyét 2016. március 2-ával megváltoztatta, a „Fészek” Gyermekotthonban helyezte el őket.

A hivatalvezető szerint a gyámhatóságnak nem áll rendelkezésére az ügyben pszichológiai szakvélemény és a nevelőszülőt támogató eljárési lépésekre vonatkozó irat, mivel a nevelőszülőt a TEGYESZ, mint működtető alkalmazza. Az NM rendelet 100. § (1) bekezdése szerint a nevelőszülői hálózat működtetője nevelőszülői tanácsadó alkalmazásával folyamatosan segíti a nevelőszülőt feladatai ellátásában, illetve biztosítja szakmai ellenőrzését. A hivatalvezető jelezte, hogy a salgótarjáni gyámhatóság időközben engedélyezte kk. F.F. és kk. F.R. titkos örökbe fogadását. Kk. F.T. nevelt gyermek „Fészek” Gyermekotthonban lévő gondozási helyét a szécsényi gyámhatóság az NO-06/GYAM/521-49/2016. számú határozatával megváltoztatta és – a Nógrád Megyei TEGYESZ javaslata alapján – a panaszostól eltérő, másik nevelőszülő háztartásában helyezte el. A gyermek nevelésbe vétele ügyében keletkezett iratokat illetékesség változás miatt a 2017. február 28-án kelt, NO-06/GYAM/00679-2/2017. számú végzés alapján áttették a Nógrád Megyei Kormányhivatal Bátonyterenyi Járási Hivatalához.

A hivatalvezető szerint a gyermekek nevelőszülőtől történő azonnali elhelyezésére – a gondozási hely azonnali hatállyal történő megváltoztatására – a nevelőszülőnél kialakult veszélyeztető, krízishelyzet miatt, a gyermekek legjobb érdekének védelmében, a Gyvt.-ben foglaltak figyelembe vételével került sor. Kifejtette, hogy a gyámhivatalnak a gyermekek alapvető jogait és a jogok érvényesítését szem előtt tartva kell eljárnia, még akkor is, ha esetleg döntése más felnőtt személyére nézve kedvezőtlen hatással bír, vagy a döntést az illető személy nehezményezi.

2.2 A Salgótarjáni Járási Hivatal vezetőjétől kapott tájékoztatás szerint megyeszékhelyen működő járási hivatalként, ezzel pedig örökbefogadási ügyekben kijelölt gyámhivatal hatáskörüket a Gyár 1. § (1) bekezdés b) pontja és 7. § (2) bekezdés a-c) pontja, illetékességét a Gyár. 21. § (6) bekezdése

állapítja meg. Az örökbefogadási eljárásokkal kapcsolatban tájékoztatott, hogy a szécsényi gyámhatóság előtt 2015. május 15-én tette meg a *gyermekek vér szerinti édesanyja a titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló szülői nyilatkozatot mindhárom gyermek vonatkozásában*. A Gyár. 7. § (1) bekezdés a) pontja alapján döntött a szécsényi gyámhatóság a gyermekekkel az örökbefogadási eljárásban kapcsolatba került, *örökre fogadni szándékozó személyek alkalmasságáról* is. Ezek alapján a salgótarjáni gyámhatóság a következő örökbefogadási eljárásokat folytatta le:

1. kk. F.T. vonatkozásában 2015. június 11-én kelt NO-05C/01/1432-4/2015. számon hozott 2015. július 15-én jogerős határozattal zárult eljárás, amely a titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló szülői nyilatkozatot jóváhagyta,
2. kk. F.T. örökbefogadhatónak nyilvánításáról rendelkező 2015. december 17-én kelt, 2016. január 27-én jogerőre emelkedett NO-05C/01/2032-19/2015. számú határozattal zárult eljárás,
3. kk. F.T. titkos örökbefogadása ügyében eljárás megszüntetéséről rendelkező 2016. április 18-án kelt, 2016. május 25-én NO-05/GYAM/1084-5/2016. számú végzéssel zárult eljárás
4. kk. F.F. örökbefogadhatónak nyilvánításáról rendelkező 2015. december 17-én kelt, 2016. január 27-én jogerőre emelkedett, NO-05C/01/2031-19/2015. számú határozattal zárult eljárás,
5. kk. F.R. örökbefogadhatónak nyilvánításáról rendelkező 2015. december 17-én kelt, 2016. január 27-én jogerőre emelkedett NO-05C/01/2033-19/2015. számú határozattal zárult eljárás,
6. kk. F.F. titkos örökbefogadása ügyében eljárás megszüntetéséről rendelkező 2016. április 18-án kelt, 2016. május 25-én jogerőre emelkedett NO-05/GYAM/1083-5/2016. számú végzéssel zárult eljárás,
7. kk. F.R. titkos örökbefogadása ügyében eljárás megszüntetéséről rendelkező 2016. április 18-án kelt, 2016. május 25-én NO-05/GYAM/1085-5/2016. számú végzéssel zárult eljárás,
8. kk. F.F. titkos örökbefogadása ügyében kérelem érdemi vizsgált nélküli elutasításáról rendelkező 2016. május 03-án kelt, 2016. május 26-én jogerős NO-05/GYAM/1267-13/2016. számú végzéssel zárult eljárás,
9. kk. F.R. titkos örökbefogadása ügyében kérelem érdemi vizsgált – nélküli elutasításáról rendelkező 2016. május 03-án kelt, 2016. május 26-én jogerős NO-05/GYAM/1268-13/2016. számú végzéssel zárult eljárás,
10. kk. F.F. titkos örökbefogadásának engedélyezéséről rendelkező 2016. július 11-én kelt, 2016. július 11-én jogerős NO-05/GYAM/1508-32/2016. számú határozattal zárult eljárás,
11. kk. F.R. titkos örökbefogadásának engedélyezéséről rendelkező 2016. július 11-én kelt, 2016. július 11-én jogerős NO-05/GYAM/1509-32/2016. számú határozattal zárult eljárás.

Kk. F.T. titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló szülői nyilatkozat jóváhagyása a Gyár. 7. § (2) bekezdés b) pontja szerint történt, amely előírja, hogy a megyeszékhelyen működő gyámhivatal elbírálja és jóváhagyja a szülőnek azon nyilatkozatát, amelyben hozzájárul gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához. A Gyer. 44. §-ának 2015. december 31-ig hatályos (1) bekezdése, 2016. január 1-el hatálytalan és a (2) és (4) bekezdés ekkor megváltozott rendelkezései alapján a hatodik életévét betöltött vagy *egészségileg károsodott gyermek esetében* a kijelölt gyámhivatal a szülő titkos örökbefogadásához való hozzájárulásához a Ptk. 4:126. § (3) bekezdése szerint szükséges jóváhagyását a hozzájáruló nyilatkozat megtételének napját követő két hónapon belül megtagadhatja. Ha a szülő a hozzájáruló nyilatkozatát a gyermek születését megelőzően tette meg, a jóváhagyás megtagadására irányadó határidő *egészségileg károsodott gyermek esetén* a gyermek születésekor kezdődik. Két hónap elteltével pedig – ha és amennyiben a kijelölt gyámhivatal nem foglal állást – a nyilatkozatot jóváhagyottnak kell tekinteni.

A kijelölt gyámhivatal a szülő hozzájáruló nyilatkozatának jóváhagyását akkor tagadhatja meg, ha a gyermek, örökbefogadására életkora, egészségi károsodása vagy egyéb körülmény – így különösen a másik szülő örökbefogadáshoz való hozzájárulásának hiánya miatt – nagy valószínűséggel nem kerül sor. A kijelölt gyámhivatal a gyermek örökbefogadásának valószínűsége kérdésében megkeresi a gyermekvédelmi szakszolgálatot. Ha a gyermek örökbefogadásának valószínűsége kérdésében az országos örökbefogadást elősegítő szerv tájékoztatása válik szükségessé, megkereséséről a Gyvt. 141/F. § (2) bekezdésében foglaltak szerint a gyermekvédelmi szakszolgálat gondoskodik. Azt, hogy a gyermek a Ptk. 4:126. § (3) bekezdése szerint egészségileg károsodott, szakorvosi vélemény alapján lehet megállapítani.

A szécsényi gyámhatóság a fentiek alapján kk. F.T. esetében 2015. június 2-án megküldte jóváhagyásra a salgótarjáni gyámhatóság számára a vér szerinti anya titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló nyilatkozatát azért, hogy a gyermek egészségi károsodása örökbefogadásának valószínűségét befolyásolja-e. A salgótarjáni gyámhatóság kijelölt gyámhivatalként beszerezte a Nógrád Megyei TEGYESZ 2015. június 9-én kelt 111/53-15/2015. számú tájékoztatását, amelyben a szakszolgálat javasolta, hogy a kijelölt gyámhivatal hagyja jóvá az anya lemondó nyilatkozatát, mert álláspontjuk szerint egyértelműen meg kell kísérelni a kiskorú és két testvére együttes örökbefogadásának realizálását mielőbb erre a kiskorúak státusza alapján lehetőség nyílik.

A Nógrád Megyei TEGYESZ javaslata szerint kk. F.T. *súlyos hiperkinetikus zavar* miatt a gyermekpszichiáter diagnózisa alapján *különleges szükségletűnek minősül*, rendszeres gyermekideggondozói kezelés alatt áll. A salgótarjáni gyámhatóság mindezekre tekintettel beszerezte a megyei szakértői bizottság 2015. március 24-én kelt szakmai véleményét, amely szerint kk. F.T-t a Gyvt. 53. § (2) pontjában foglaltak értelmében tartós betegsége miatt különleges szükségletűnek minősítette. A salgótarjáni gyámhatóság 2015. június 11-i, NO-05C/01/1432-4/2015. számú határozatával *a vér szerinti anya titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló nyilatkozatát jóváhagyta*. A határozat szerint a javaslat alapján vélelmezhetően lesz olyan házaspár, aki a kiskorú és két testvére együttes befogadását felvállalja. A salgótarjáni gyámhatóság megállapította, hogy az örökbefogadásra való esély megadása a gyermek legjobb érdeke, amelyre a gyermek korából adódóan reális esély mutatkozik. Mivel a Gyer. 44. § (1) bekezdése csak hatodik életévét betöltött vagy egészségileg károsodott gyermek vonatkozásában írja elő a titkos örökbefogadáshoz való szülői hozzájáruló nyilatkozat kijelölt gyámhivatal általi jóváhagyását, ezért a gyermek testvérei vonatkozásában nem merültek fel egészségkárosodásra vonatkozó tények, hatodik életévüket nem töltötték be.

Az eljárásban beszerzett iratok alapján a gyámhatóság megállapította, hogy *mindhárom gyermek vonatkozásában fennállnak az örökbefogadhatóvá nyilvánítás feltételei*, a gyermekeket 2015. december 17-én örökbefogadhatóvá nyilvánította. A vér szerinti anya szülői felügyeleti joga a nevelésbe vétel ideje alatt a titkos örökbefogadáshoz hozzájáruló nyilatkozata miatt megszűnt. A salgótarjáni gyámhatóság az örökbe fogadni szándékozó személyek a Nógrád Megyei TEGYESZ által írásban megküldött kérelme alapján 2016. február 19-én eljárás indult mindhárom gyermek titkos örökbefogadásának ügyében. A válasz szerint a Gyer. 40. § (1) bekezdése értelmében az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárás az örökbe fogadni szándékozó személy és a gyermek törvényes képviselőjének személyesen előterjesztett, egyező kérelmére indul.

2016. március 2-án a szakszolgálat 111/187-9/2016., 111/188-10/2016, 111/189-9/2016. számú levelében jelezte a kijelölt gyámhivatalnak, hogy a testvérekkel történő ismerkedés során az örökbefogadni szándékozó házaspár olyan súlyos magatartásproblémákat tapasztalt kiskorú F.T.-nél, amely okán a másik két gyermek tekintetében fenntartották örökbefogadási szándékukat, de kk F.T. vonatkozásában írásos kérelmüket visszavonták. Mindezt jelezték a szakszolgálatnak is, amit az továbbított a gyámhivatal felé. A szakszolgálat jelezte, hogy a sikertelen „barátkozásra” tekintettel a kiskorúak vizsgálatát követően küldi meg javaslatát a továbbiakra vonatkozóan.

A 2016. március 3-án, a személyes kérelem előterjesztésre egyeztetett időpontban az örökbefogadni szándékozó személyek és a gyermekvédelmi gyám nem jelentek meg azért, hogy egyező kérelmüket személyesen megtegyék az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárás megindításához, illetve a kiskorúak örökbefogadás előtti kötelező gondozásba kihelyezéséhez.

A Gyer. 40. § (1) bekezdése alapján a gyermekek örökbefogadásának engedélyezésére irányuló eljárás megindításának feltételei nem álltak fenn, ezért a Ket. 30. § f) pontja alapján az örökbe fogadni szándékozó személyek kérelme érdemi vizsgálat nélküli elutasításának lett volna helye. A Ket. 31. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a hatóság az eljárást megszünteti, ha a 30. § alapján a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasításának lett volna helye, az elutasítási ok azonban jelen esetben az, hogy nem volt megfelelő személyes kérelem az erre jogosult ügyfelek részéről, és ez az eljárás megindítását követően jutott a hatóság tudomására. *Így a gyámhatóság a három gyermek titkos örökbefogadására 2016. február 19-én indult eljárását 2016. április 18-án megszüntette.*

A 2016. április 18-án megszüntetett örökbefogadási eljárásban részt vevő örökbefogadni szándékozó személyek – a gyermekvédelmi szakszolgálat által írásban megküldött – ismételt írásos kérelmére 2016. április 30-án eljárás indult kk. F.R. és kk. F.F. vonatkozásában. A 2016. május 3-án, a személyes kérelemre egyeztetett időpontban az örökbe fogadni szándékozó személyek és a gyermekvédelmi gyám nem jelentek meg. A Gyer. 40. § (1) bekezdése alapján a gyermekek örökbefogadásának engedélyezésére irányuló eljárás megindításának feltételei nem álltak fenn, ezért a Ket. 30. § f) pontja alapján az örökbefogadni szándékozó személyek írásos kérelmét a kijelölt gyámhivatal 2016. május 3-án érdemi vizsgálat nélkül elutasította.

2016. április 30-án a gyermekjogi képviselő panaszbeadvánnyal fordult a Nógrád Megyei Kormányhivatalhoz mindhárom gyermeknek a nevelésbe vételi, valamint örökbefogadási ügyét illetően. A vizsgálatot Nógrád Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály Szociális és Gyámügyi Osztálya folytatta le, a tájékoztatást a 2016. június 1-i, NO/SZGYO/532-10/2016. számú iratban küldte meg a gyermekjogi képviselő részére (ami 2016. június 3-án érkezett meg a gyámhivatalhoz). A kiskorúak örökbefogadásának engedélyezésére 2016. június 7-én *harmadik alkalommal indult eljárás*, mivel a fenti okok miatt az örökbefogadási eljárásokat érdemben megindítani sem lehetett, így érdemi megállapításokat sem tudott tenni a gyámhivatal.

2016. június 7-én az örökbefogadni szándékozók, valamint a gyermekvédelmi gyám személyesen a gyámhivatalban tett nyilatkozatukban együttesen kérték az örökbefogadási eljárás megindítását és kk. F.F. illetve kk. F.R. örökbefogadás előtti gondozásba helyezését. A kijelölt gyámhivatal a Gyer. 45. § (1) bekezdésében foglaltak szerint döntött a kötelező gondozásba történő kihelyezésről a Gyer. 41. § (1)-(2) bekezdésében felsorolt iratok, illetve az örökbe fogadni szándékozó személy és a gyermek szülőjének – gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek esetén a gyermekvédelmi szakszolgálat javaslata és a gyermekvédelmi gyám – kérelme alapján. A kijelölt gyámhivatal a kihelyezés előtt a tényállás tisztázásához figyelembe vette az NO/SZGYO/532-10/2016. számú iratban foglaltakat is, azt, hogy a testvérkapcsolatok megőrzéséhez való jog mellett az egyes gyermekek személyes jogát, érdekét is mérlegelni kell. A kihelyezésről szóló döntés előtt a kijelölt gyámhivatal a tényállás tisztázásához beszerezte a Megyei Kormányhivatal Szécsényi Járási Hivatala 2016. június 09-én kelt tárgyalási jegyzőkönyvét annak megállapítása érdekében, hogy testvérüktől, kk. F.T-től külön választva a másik két gyermek örökbe adható-e. A gyámhivatal Gyer. 45. (9) bekezdésének megfelelően a kötelező gondozási idő letelte után nyilatkozta az örökbefogadni szándékozó személyeket az örökbefogadási szándékuk fenntartásáról, ismertette az anyakönyvi iratok tartalmát, majd 2016. július 11-én engedélyezte kk. F.F. és kk. F.R. titkos örökbefogadását.

Nógrád Megyei Kormányhivatal kormány megbízottját saját hatáskörben vizsgálat lefolytatására kértem fel, válasza megegyezett a Salgótarjáni Járási Hivatal válaszában foglaltakkal.

2.3 A Nógrád Megyei TEGYESZ igazgatója az egyedi ügyben tett megkeresésemre kifejtette, hogy véleménye szerint belföldön három olyan testvér együttes örökbeadására nagyon kevés a reális esély, akik közül egynél többféle probléma áll fenn. Ha testvérsort kell szétbontaniuk, és nem találnak belföldi örökbefogadó szülőket, akkor arra törekednek, hogy azok a kiskorúak, akiket örökbe tudnak adni, lehetőség szerint azonos országba kerüljenek, lehetőleg azonos örökbefogadást elősegítő szervezet közvetítésével. Amennyiben a szakvélemény a testvérsor szétbontását tartja a gyermekek számára megfelelőbbnek, akkor eszerint járnak el.

Az egyedi ügyben érintett gyermekek esetében a *szakértői vélemény részletezte*, hogy miért nem javasolt a három kisgyermek együttes örökbefogadása, és hogy mind a három gyermek legjobb érdekét az szolgálja, ha nem azonos család fogadja őket örökbe. Tartalmazta azt is, hogy javasolt, hogy a két kislányt az a házaspár fogadja örökbe, akikkel a barátkozást megkezdték, a kisfiú pedig kerüljön másik családba, kiejánlására, örökbe adásának megkísérlésére a részletes eredmények ismeretében kerüljön sor. Álláspontja szerint a kompetencia határokat tiszteletben kell tartani, így *a szakértői véleményt nem írhatja felül egyetlen munkatársuk sem, és erre a gyermekjogi képviselő sem jogosult*. Kiemelte, hogy e szakértői vélemény birtokában nem lett felterjesztve a három testvér az országos adatbázishoz, és emiatt nem kérték olyan örökbefogadó szülők keresését, akik mind a három gyermeket együttesen fogadnák örökbe. Álláspontja szerint eleve diszkrimináció éri a gyermekek közül az idősebb korosztályt, a meghatározott fogyatékkal élőket, a speciális szükségletűeket, hiszen őket nem vagy csak nagyon kevesen akarják örökbe fogadni. Emiatt azonban nem vehetik el egy jobb élet és egy boldogabb jövő lehetőségét azon örökbeadható gyermekektől, akik a valamiért nem örökbeadható testvérekkel egyberekesztve várják, hogy valahol majd csak lesz egy olyan szülőpár, akik több gyermeket, sőt beteg gyermeket is felvállalva fogadnának örökbe. Ebben az esetben ugyanis őket is érné ez a diszkrimináció.

Előadta, hogy a gyermekek örökbefogadásának előkészítésekor a gyermekjogi képviselő vizsgálatot indított az ügyben. Véleménye szerint ennek következtében, az ügy kivizsgálása során nem csupán a gyermekeket, hanem az örökbefogadó szülőket és a nevelőszülőt is jogsérelem érte. Úgy látta, hogy a testvérkapcsolatra hivatkozva megindított eljárás miatt sérült mind a három gyermek joga a „Fészek” Gyermekotthonban meghosszabbodott kényszerű tartózkodásuk ideje miatt, hiszen mindhárman családba kerülhettek volna már 2016. május elején. Álláspontja szerint a gyermekjogi képviselőnek nem csupán k.k. F.T. érdekeit kellett volna néznie, hanem testvéreit is, és szerinte az nem állt a kislányok érdekében, hogy az ő végleges sorsrendezésük ne történhessen meg testvérük állapota miatt. K.k. F.T-nek is az állapotának megfelelő ellátáshoz kellett jutni, és ezt a jelenlegi nevelőszülő családjában tudja megkapni. *Előadta, hogy a három gyermek ügye nem egyedi, más esetben is sor kerül a testvérek szétválasztására*. Országosan érvényes szakmai protokollal az érintett terület még nem rendelkezik, de az erre irányuló pályázati anyagok általánosan ismertek. Az országos örökbefogadási szakmai műhelyen részt vevő pszichológusok időről-időre foglalkoznak e témakörrel, de az eseti elbírálás, az egyes esetek mérlegelése ettől még nem elhanyagolható.

2.4 Az iratanyagból feltárt, egyéb releváns tényállási elemek közül a következők emelhetők ki. A gyermeket érintő eljárás során a leendő örökbefogadók a három gyermek helyett csak kettő tekintetében tartották fenn örökbefogadási szándékukat, és emiatt szakmai nézeteltérés támadt az ügyben eljáró gyermekvédelmi gyám és a gyermekvédelem más munkatársai között. A *szakértői bizottság* ugyanis a gyermekek együttes örökbeadása mellett foglalt állást, a gyermekvédelmi gyám is ragaszkodott ehhez. A három gyermek sorsrendezése miatti esetmegbeszélésen az örökbeadási csoport úgy döntött, hogy *független szakértő álláspontját* kéri. Az igazságügyi pszichológus szakértő álláspontjának egyes részleteit – különös tekintettel arra, hogy bár *a szakértői bizottsággal ellentétes következtetésre jutott, a szakértői bizottság utóbb elfogadta* – indokoltnak tartom közölni.

A szakértő a 2016. március 23-án elvégzett vizsgálatokra, illetve a leendő örökbefogadó szülőkkel folytatott 2016. március 29-i beszélgetésére alapozva 2016. május 16-án klinikai szakpszichológiai leletet, illetve véleményt bocsátott ki a három gyermek tekintetében. Ebben rögzítette, hogy a leendő örökbefogadó szülők előtt *ismert volt* a gyermek „súlyos hiperkinetikus magatartászavar” diagnózisa, de enyhíteni próbálták számukra azzal, hogy ennek a diagnózisnak a felállítása főként a felemelt családi pótlék megállapításával volt összefüggésben. Álláspontja szerint megérthető és belátható az örökbefogadó szülők visszakoazása, akiket a kisfiú mellkasfejlődési rendellenességének észlelése váratlanul ért, állításuk szerint erre vonatkozóan semmiféle jelzést nem kaptak előzőleg. Miután nem kaptak magyarázatot arra, hogy tulajdonképpen mi az oka a kisfiú főként testi fejlődésbeli elmaradásának, így nem volt semmilyen elképzelésük arról sem, hogy a testi és a lelki fejlődése terén milyen módon tudnának neki segíteni. Az örökbefogadó

szülők szakértői véleményben is citált *kérése* az volt, hogy a kislány nézve felfüggeszhető lehessen az örökbefogadási eljárás mindaddig, amíg az általuk észlelt elsősorban egészségügyi problémára vonatkozóan megfelelő magyarázat és kezelési javaslat nem áll rendelkezésre.

A szakértő a kislány tekintetében *nem a kötődési zavarának a súlyosságát tartotta a leginkább zavaró tényezőnek, hanem az egyes egészségügyi problémáinak, és azok kezelésének a tisztázatlanságait.* Véleménye szerint valóban fennáll a gyermeknél egy bizonyos fokú kötődési zavar, de tekintettel a leánytestvéreihez képest sokkal viszontagságosabb egészségügyi és pszichés körülményeire, ez az állapot természetes következmény. Az örökbeadással kapcsolatos nézetkülönbségek feltárása során sehol nem látta érvényesülni, hogy a kislány pszichés problémáinak kialakulásában szerepet játszott az a körülmény is, hogy a testvérsorban ő a középső gyermek és ráadásul a két testvérehez képest ellenkező nemű. Emiatt alakulhatott ki és erősödhetett meg az a törekvése, hogy fel kell hívnia magára a figyelmet annak érdekében, hogy több érdeklődést és szeretetet kaphasson.

A három gyermek együttes viselkedésének megfigyelése során úgy látta, hogy a kislány kizárólagos szülő-gyermek kapcsolatban szeretne lenni, valójában nem kötődési zavara, hanem erős, és frusztrálódott *kötődési igénye* van. Álláspontja szerint amennyiben a gyermeknek ez az igénye kielégíthető volna, azaz lehetősége lenne zavartalanul, testvér-rivalizációs helyzetekkel való megküzdés nélkül kötődnie egy vagy két szülői szerepben lévő személyhez, akkor az önmagában azt eredményezné, hogy a tüneteinek száma és azok intenzitása is előbb-utóbb csökkenhetne.

A gyermekek egymáshoz való érzelmi kötődése az életkoruknak megfelelő volt. Valószínűnek tartotta azonban, hogy a három gyermek együttes örökbe adása rövid időn belül kiválthatná az idősebb leánygyermeknél a „pót-anya” beállítódást, mert a kislány számos jelét adta annak, hogy jól ismeri a testvéreit és ezt fontos dolognak is tartja a saját önértékelése szempontjából. A gyermekekről korábban alkotott kép – mely szerint erősen kötődnek egymáshoz – kialakulásában jelentős szerepet játszik az a tényező, hogy együtt szenvedték el a nevelőszülőtől való elkerülésüket, illetve a mostani gondozási helyükön is fontos volt számukra az egymáshoz való tartozásuk. A vélemény szerint azonban az ő esetükben nem tartható fenn az a szakmai értelemben vett, és általában érvényre jutó gyakorlat, hogy testvéreket csak együttesen helyes örökbe adni.

2.5 Az eljárás során a *Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság kirendeltségéhez* fordult az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ¹ főigazgatója által kirendelt *gyermekjogi képviselő, a panaszos, és a leendő örökbefogadó szülő is.*

A gyermekjogi képviselő a panaszát azért tette meg, mert az érintett gyermekek együtt nevelkedtek, a gyermekekkel kapcsolatban álló szakemberek, gyermekvédelmi szakértői bizottság egyöntetű véleménye az volt, hogy *a gyermekeket csak együttesen lehet örökbe adni.* Az örökbefogadó szülők mindhárom gyermekkel kezdték meg a barátkozást, azonban *egy egész napos együttlét után megváltoztatták véleményüket és már csak a két kislányt szerették volna örökbe fogadni.* A gyermekvédelmi gyám a testvérek külön történő örökbeadásába nem egyezett bele. 2016. március 9-én *esetmegbeszélést* tartottak a gyermekek ügyében, ahol a gyermekvédelmi gyám tájékoztatása szerint a szakemberek nagy része nem javasolta a gyermekek szétválasztását.

Egy újabb esetmegbeszélésen arra a megállapodásra jutottak, hogy igazságügyi szakértői vizsgálatot fognak kérni. A megbízott igazságügyi pszichológus szakértő a gyermekvédelmi gyámmal nem konzultált, annak többszöri próbálkozása ellenére sem, majd amellet foglalt állást, hogy a kislányokat mielőbb örökbe kell adni annak a házaspárnak, akikkel megkezdődött a barátkozás. Véleménye szerint *„a testvérek nemcsak együttesen adhatóak örökbe, hanem olyan módon is, ahogyan azt a házaspár kérte: először a két kislányt szeretnék örökbe fogadni, a kislányra vonatkozóan pedig nem elállni akarnak az örökbefogadási szándékuktól, hanem csak felfüggeszteni szeretnék az eljárást arra az időre, amíg a gyermek komplex kivizsgálása nyomán választ nem kaphatnak az általuk feltett kérdésekre.”*

A gyermekjogi képviselő panasz szerint *két ellentétes vélemény állt egymással szemben és ennek feloldására nem történt intézkedés,* a gyermekvédelmi szakértői bizottság a szakértő véleményét elfogadta. A gyermekek a panasz megtételekor a „Fészek” gyermekotthonban tartózkodtak,

¹ Az akkori OBDK 2017. január 1-től az EMMI Integrált Jogvédelmi Szolgáltatásként látja el a feladatát.

állapotuk sokat romlott ekkor, nem is értették a kialakult helyzetet, a gyermekvédelmi gyám tájékoztatása szerint időnként agresszívek, zárkóztak lettek, a korábban vidám, mosolygós gyermekek megváltoztak. A gyermekvédelmi gyám emiatt később a tisztségéről lemondott.

A gyermekjogi képviselő a gyermekek ügyében zajló folyamatok, eljárások kapcsán számos kérdés kivizsgálását kérte. Kérdései közül a legfontosabbak a gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményétől való eltérésre irányultak, és hogy indokolt volt-e a külső szakértő igénybevétele, hogy miért nem az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság (OGYSZB) végezte a szakértői bizottság véleményének felülvizsgálatát. Ha pedig új körülményre tekintettel kérdésként felmerült a gyermekek szétválasztása, az arra irányuló vizsgálatot miért nem az OGYSZB végezte. További kérdése volt, hogy miért nem került sor más örökbefogadó szülő keresésére, miért nem történt meg a gyermekek felterjesztése az országos örökbefogadási listára, illetve, ha a gyermekvédelmi gyám nem járult hozzá a gyermekek külön történő örökbeadásához, akkor miként zajlott a panasz megtételekor mégis a két kislány örökbefogadására irányuló eljárás, és a gyermekek miért találkoztak továbbra is a leendő örökbefogadókkal. A gyermekek védelme érdekében tájékoztatást kért arról, hogy segít-e őket, és ha igen, milyen szakszemélyzet a velük történtek feldolgozásában. Az eset lényeges pontjának tekinthető, a kisfiú valós egészségügyi állapotáról a leendő örökbefogadók számára nyújtandó teljes körű tájékoztatás kapcsán is vizsgálatot kért. Sétélmezte, hogy nem függesztette fel az illetékes gyámhatóság az örökbefogadási eljárást akkor, amikor az örökbe fogadni szándékozó szülők az egyik gyermek esetében elálltak az örökbefogadástól, illetve, hogy a szakértői véleményben kiemelt örökbefogadói szándék – arra nézve, hogy a lányok későbbiekben tarthatnak kapcsolatot a testvérükkel – csakis az örökbefogadó szülőkön múlik, annak megvalósulására garanciák nincsenek.

2.5.1 A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Nógrád Megyei Kirendeltségének a gyermekjogi képviselő panaszára adott „*panasz kivizsgálás*” című dokumentuma a következő releváns állításokat és megállapításokat rögzíti.

A gyermekek nevelőszülőitől történő azonnali elhozatalára azért került sor, mert a nevelőszülővel kapcsolatban álló pszichológus jelezte, hogy a nevelőszülő labilis állapotban van, a telefonban öngyilkossággal és a gyermekek megölésével fenyegetett. A jelzést tevő pszichológus az esetről feljegyzést készített másnap. *A gyermekek elvitelkor nem készült jegyzőkönyv*, így nem derül ki, hogy a helyszínre érkezéskor mit tapasztaltak a szakemberek, milyen körülmények erősítették meg a veszélyeztetettség gyanúját, amelynek következtében nagyon határozott és azonnali intézkedés meghozatalára került sor. A gyermekek gondozási helyének megváltoztatása tárgyában *az örökbefogadási tanácsadó nem számít az ügyben illetékes szakembernek, ezért jelenléte indokolatlan volt. A vizsgálati eljárás keretében nem nyert bizonyítást, hogy a nevelőszülő ténylegesen veszélyeztette volna a gondjaira bízott gyermekeket.* Ennek ellenére a vizsgálat szerint a gyermekvédelmi gyám jogszabályt követő magatartást tanúsított, hiszen a gyermekek elvitelére a veszélyeztetettség gyanúja alapján felhatalmazása volt. A gyermekek gondozási hely változtatása során az érintett szakemberek *nem kellő alaposággal jártak el, mulasztást követtek el*, mivel nem dokumentálták beiktatott, mindenki által aláírt jegyzőkönyvekkel az eseményeket. A nevelőszülőnél fellépő – állítólagos – pszichés problémák kialakulásának folyamata, a szakemberek támogató közreműködése vagy annak hiánya, a megtett intézkedéseket szintén nem dokumentálták.

A nevelőszülői tanácsadó és a gyermekvédelmi gyám *nevelőszülőnél tett látogatásait* a vizsgálat szintén nem tartotta elfogadhatónak, mivel a Gyvt. 86. § (1) bekezdése szerint a 6. életévét be nem töltött gyermeket legalább kéthetente szükséges látogatni, ennyi alkalommal pedig ezekre nem került sor. A látogatások gyakoriságát illetően további problémát vet fel, hogy a nevelőszülő állítólag pszichés problémákkal küzdött, a nevelőszülői tanácsadó táppénzen volt, ezért szakember általi segítségésre kizárólag a pszichológus és a gyám személyében lett volna lehetőség. *A havi egyszeri látogatások dokumentálása sem történt meg semmilyen formában.* Az eljárás bizonyítható volt, hogy a gyermekvédelmi gyám feladatellátása során jogszabály által előírt kötelezettségét csak részben teljesítette, ezért mulasztást követett el.

A nevelőszülői tanácsadó több mint 10 éve volt a nevelőszülő segítője, 2015. november végétől azonban táppénzen volt, helyettesítő felvételére nem került sor a táppénz időtartamának kiszámíthatatlansága, a helyettesítőként felmerült szakemberek alkalmatlansága miatt, ezért a nevelőszülői hálózat többi tanácsadója kapott megbízást a nevelőszülői tanácsadó helyettesítésére, de a gyakorlatban ez nem valósult meg, esetleges problémái kezelésére a nevelőszülő megsegítést nem kapott. A nevelőszülői hálózat vezetője a nevelőszülővel való kapcsolattartást nem dokumentálta, és a tanácsadó táppénze miatt a nevelőszülői hálózat szinte egyáltalán nem vett részt a folyamatban. A nevelőszülői hálózat vezetője a gyermekek elhozatalának folyamatában, ha közvetve is, de részt vett, mivel a 2016. március 3-án megtartott eszmegbeszélésen nem vetett fel más megoldási lehetőséget, mint az azonnali kiemelés helyben hagyását, később a nevelőszülői jogviszony megszüntetését. *A nevelőszülő szakemberek általi támogató megsegítése nem valósult meg.*

A gyermekvédelmi gyám a testvérek külön történő örökbeadásába nem egyezett bele. Az ő egyet nem értése jelentős fordulat egy örökbefogadási eljárásban, de nem eredményezheti automatikusan az eljárás befejezését, hiszen a szakszolgálat az örökbefogadási ügyben kialakított javaslatot megküldi az illetékes gyámhatósághoz, aki – amennyiben egyetért vele – hatósági döntést hoz az ügyben. Ha a hatóság úgy ítéli meg, hogy a szakemberek nem tudtak egységes, mindenki számára elfogadható szakmai álláspontot kialakítani, vagy a gyermekvédelmi gyám nem tudja elfogadni a javaslatot, akkor a gyámhatóság kérheti az OGYSZB felülvizsgálatát, illetve új szakvélemény készítését, *de az eljárás e szakaszába az érintett gyerekek örökbeadásának folyamata még nem jutott el.*

A gyermekvédelmi gyám az igazságügyi szakértő vizsgálatát tudomásul vette, azonban ahhoz írásbeli hozzájárulást nem adott. A jogszabály nem nevesíti a klinikai szakpszichológus, pszichológus vizsgálatához történő hozzájárulás szükségességét. A 31/2008. (XII. 31.) IKM rendelet (a továbbiakban: IKM rendelet) 8. § (1) bekezdés szerint a vizsgálat megkezdésekor a szakértő a vizsgálat alá vont személyt közérthető módon tájékoztatja a vizsgálat céljáról, várható időtartamáról, menetéről és az alkalmazandó vizsgálati eljárásokról, módszerekről, valamint arról, hogy köteles-e magát a vizsgálatnak alávetni. *A vizsgálat megkezdésekor köteles lett volna a szakértő a gyermekvédelmi gyámnak tájékoztatást adni, ez nem történt meg.* Az IKM rendelet 8. § (2) bekezdése szerint, ha a vizsgálat alá vont személy külön törvény szerint nem köteles a vizsgálatban való közreműködésre, a szakértő az IKM rendelet 8. § (1) bekezdésében foglalt tájékoztatást követően a személy írásbeli beleegyezését kéri arról, hogy a vizsgálatnak magát aláveti. A beleegyezést tartalmazó irat egy példányát a szakértő az ügy iratai között megőrzi, egy példányát pedig a vizsgált személynek átadja. Mivel a vizsgálatot nem hatóság rendelte el, hanem arra a szakszolgálat adott megbízást – és a szakértő véleményben foglaltakkal ellentétben nem elrendelte, mely így jellegénél fogva és a jogszabályi kötelezés hiányában nem kötelező érvényű – a szakértőnek a fenti jogszabályi rendelkezést figyelembe kellett volna venni a vizsgálatokor. *A vizsgálat szerint a klinikai szakpszichológus gyermekeket érintő vizsgálatát csak gyámi hozzájáruló nyilatkozattal lehetett volna elvégezni.*

Az örökbefogadási eljárás keretében folytatott barátkozáshoz a gyám nem adta hozzájárulását a testvérek szétválasztásának előrevetítését követően. A barátkozási folyamatot egy időben valóban felfüggesztették, azonban a „Fészek” Gyermekotthon Eseménynaplójából kiderült, hogy a kisfiút az új nevelőszülő 2016. 04. 22-étől, a kislányokat pedig az örökbefogadó szülők 2016. április 28-tól újra látogatták gyakorlatilag napi szinten. Az újonnan kinevezett gyermekvédelmi gyám szerint a gyermekek egy vasárnapi távozásáról volt tudomása, de írásos hozzájárulást az örökbefogadó szülőknél történő tartózkodáshoz nem adott, holott a Gyvt. 87. § (1) bekezdés e) pont értelmében ezt neki kellett volna – a gyámhatóság egyidejű értesítése mellett – engedélyezni.

Az NM rendelet 147. § (6) bekezdése szerint, ha az örökbe fogadni szándékozó személy az (5) bekezdés szerinti megtekintés alapján további kapcsolatot szeretne kialakítani a gyermekkel, a szakszolgálat, a gyermeket gondozó intézmény, illetve személy és a gyermekvédelmi gyám által megállapított gyakorisággal, a közösen megbeszélte időpontokban felkeresheti a gyermeket. A szakszolgálat az örökbefogadni szándékozó személynek a gyermekkel történő személyes találkozásait – meghatározva azok gyakoriságát és időtartamát – a gyermek életkorához és személyiség-állapotához igazodóan, elsősorban a gondozási helyén, a fokozatosságot figyelembe

véve szervezi meg. E rendelkezésre hivatkozással állapította meg a vizsgálat, hogy elhamarkodott volt az a döntés, amelynek értelmében ilyen gyorsan folytatódott a barátkozás folyamata, hiszen a szakemberek között továbbra sem volt látható egyetértés. Előrevetíthető volt tehát az, hogy nem születik szakmai konszenzus a gyermekek sorsának végleges rendezéséről. A gyermekvédelmi gyámnak hozzájárulását kellett volna adnia a gyermekek örökbefogadó szülő általi elviteléhez. Rögzítette, hogy az örökbefogadási tanácsadó nem járt el megfelelően akkor, amikor ebben a rendkívül összetett, problémás helyzetben a barátkozás folytatása mellett döntött.

A *szakvélemény elkészítését követően új körülmények merültek fel*, amelynek során a szakvélemény a gyermekek együttes elhelyezésére vonatkozóan módosult. A szakpszichológus véleményét követően a szakértői bizottság szakvéleményét kiegészítette azzal, hogy *elfogadja a külső szakember által leírtakat*. Az eljárás során nem volt jogszabálysértő az eseti szakértő bevonása. Az OGYSZB vizsgálatára a gyakorlatban olyan esetekben kerül sor, amikor a véleményt vagy javaslatot kérő gyámhivatal nem tud azonosulni a gondozottakra vonatkozó szakszolgálati javaslattal, ezen pontig azonban az eljárás még nem jutott el. Az intézmény korábban véleménykülönbséggel rendelkező pszichológusai – akik nem rendelkeznek klinikai szakpszichológusi képesítéssel – a vizsgálaton alapuló, náluk magasabb képzettséggel rendelkező külső szakértő véleményét elfogadták.

A vizsgálat feltárta, hogy nem nyert egyértelmű bizonyosságot, hogy a gyermekek szétválasztása az egyetlen lehetséges megoldás lett volna sorsuk végleges rendezésében, hiszen *az országos örökbefogadási listára történő felterjesztés által a lehetőségeik bővültek volna*, ez azonban nem történt meg akkor sem, amikor az érintett, eredetileg három gyermeket is örökbefogadni kívánó házaspár a kisfiú tekintetében visszalépett. Az örökbefogadási tanácsadó 2016. január 21-én kelt feljegyzéséből kiderül, hogy a szakszolgálat nyilvántartásában lévő örökbefogadni szándékozók közül nem volt olyan, aki három gyermek örökbefogadását egyidejűleg vállalni tudta volna. Egyetlen olyan házaspár volt a várakozók között, akiket az örökbefogadási tanácsadó és a pszichológus a 3 testvér örökbefogadására alkalmasnak tartott (végül nekik, az alkalmassági határozatuk módosítását követően ajánlották ki a gyermekeket). E jegyzőkönyv végén szerepel, hogy „amennyiben a fenti házaspár nem vállalja fel a gyermekek örökbefogadását, az országos adatbázis közreműködését kérjük az Örökbefogadás realizálása érdekében”.

Az örökbefogadni szándékozó szülőknek a *gyermekek valós egészségügyi állapotáról történt tájékoztatása kapcsán* a vizsgálat megállapította, hogy a 2016. január 29-én készült, az örökbefogadó szülők mindkét tagja, valamint az örökbefogadási tanácsadó által is aláírt jegyzőkönyv tartalmazza a következőt „*a kisfiú érzelmileg labilis, könnyen sírva fakad. A 2014. november 11-én kelt zárójelentés szerint szomatikus és intellektuális tekintetben elmarad korosztályától, amely részben szociális háttérének, elhanyagolásának, bántalmazásának a következménye, ugyanakkor javasolták szomatikus vizsgálatát. Súlyos hiperkinetikus magatartászavar miatt különleges szükségletűnek minősül. Pituvari septumdefektussal született, melynek klinikai jele nem volt. Kardiológia gondozza, javuló értékekről számolnak be. A kisfiú óvodás, még nem szobatiszta.*” A vizsgálat szerint mindezek alapján az örökbe fogadni szándékozó szülők megfelelő tájékoztatást kaptak a gyermekek egészségügyi állapotáról.

A gyermekotthoni elhelyezést követően rögzített eseménynapló bejegyzései alapján a vizsgálat feltárta, hogy a gyermekek segítséget kaptak, hogy helyzetüket, az őket ért váratlan eseményeket koruknak megfelelően megértsék, feldolgozzák. Ezeket az egyes szakemberek otthonban történt látogatásairól szóló bejegyzések igazolják. Rögzítette, hogy a gyermekotthon hosszú távon nem megfelelő gondozási hely számukra, jövőjük megnyugtató rendezése elsődleges feladat, de óvodai, bölcsődei gondozásukra legalább ekkora figyelmet kellett volna fordítani.

A vizsgálat összegezte, hogy a gyermekek legjobb érdekének figyelembe vétele az egész eljárás során, a testvérkapcsolatok megőrzéséhez való jog, a jogbiztonság, tisztességes eljáráshoz való jog számos esetben sérült. Rögzítette azonban, hogy az érintett szakemberek legjobb szakmai meggyőződésüktől vezérelve, jóhiszeműen jártak el a gyermekek ügyében. A *feltárt mulasztások* okán nyolc napos határidővel kérte *intézkedési terv benyújtását*, és hogy a gyermekek sorsának további rendezésében körültekintően, szoros vezetői kontroll alatt járjanak el a szakemberek.

Tájékoztatást kért, hogy a szolgáltatás megrendelése, a klinikai szakpszichológiai lelet és vélemény elkészítése, valamint a számlázás dátumai miatt mutatnak indokolatlan időbeli sorrendet.

2.5.2 A leendő örökbefogadó szülők panaszát kivizsgálva a következő megállapítást tette az SZGYF illetékes kirendeltsége. „A gyermekvédelmi gyám hibázott akkor, amikor elbagatellizálta a gyermekpszichiáter szakvéleményét és a kisfiú állapotáról valótlan képet festett a barátkozás folyamatának megkezdése előtt. Az örökbefogadási tanácsadó által bemutatott jegyzőkönyvben azonban korrekt, tényszerű tájékoztatást kaptak az örökbefogadó szülők, amit a további beszélgetések során az örökbefogadó szülőknek szem előtt kellett volna tartani. [...] A gyermekvédelmi gyám nem megfelelő viselkedése, megnyilvánulásai, a gyám ellenszenve a döntésre befolyásoló tényezőként hatott: a gyermekvédelmi gyám meghallgatása során előadta, hogy amikor kiderült, hogy a kisfiút a leendő szülők nem akarják örökbe fogadni megdöbben és nehezen tudott azonosulni a helyzettel, de nem minősítette ezt a döntést és nem emlékszik, hogy bármi olyat mondott volna, ami az örökbefogadó szülők számára sértő lehet. Tekintettel arra, hogy e beszélgetések azon két fél között (örökbefogadó szülők, gyám) zajlottak, akik az ügyben ellentétesen nyilatkoznak, ilyen irányú írásos dokumentumok nem keletkeztek, ezért az eljárás során a gyermekvédelmi gyám nem megfelelő magatartása nem nyert bizonyítást.”

Rögzítette, hogy az ügymenet során keletkezett dokumentumokból az örökbefogadó szülők nem kaptak, de tájékoztatást kaptak az anamnesztikus adatokról is, kiemelten a biológiai szülők életviteléről, érzelmi sérüléseiről, pszichés problémáik alakulásáról. Az örökbefogadni szándékozónak iratbetekintési joga van, de az eljárás azon fázisában, amikor a kijárlás történik, nem kaphatják meg a gyermekekről szóló iratokat, mivel a kiskorú iratai zártan kezelendők. Arra van lehetőség, hogy az örökbefogadni szándékozók kérdéseket tegyenek fel, vagy ha igénylik, szakorvossal konzultáljanak a gyermekek állapotáról döntésük meghozatala előtt. A vizsgálat szerint nem nyert bizonyítást, hogy az örökbefogadni szándékozó szülők nem tekinthették meg a gyermekek állapotával kapcsolatos iratokat. A Fészek Gyermekotthon Eseménynaplójából kiderült, hogy a kisfiút az új nevelőszülő 2016. április 22-étől, a lányokat pedig az örökbefogadó szülők 2016. április 23-tól újra látogatták, gyakorlatilag napi szinten. Az újonnan kinevezett gyermekvédelmi gyám elmondása szerint a gyermekek egy vasárnapi távozásáról volt tudomása, de írásos hozzájárulást az örökbefogadó szülőknél történő tartózkodáshoz nem adott. Megállapította ebben is, hogy a gyámnak hozzájárulását kellett volna adnia a gyermekek örökbefogadó szülő általi elviteléhez, valamint, hogy az örökbefogadási tanácsadó nem járt el megfelelően, amikor e rendkívül problémás helyzetben a barátkozás folytatása mellett döntött.

2.5.3 A jelen ügy panaszosának az SZGYF kirendeltsége által vizsgált panasz kivizsgálásának eredménye a korábban ismertetettekén túl tartalmazta azt a tájékoztatást panaszos számára, hogy ha ismét nevelőszülő kíván lenni, jelezze új nevelőszülői jogviszony létesítése iránti igényét, melynek során újból részt kell vennie az alkalmassági vizsgálatokon. A vizsgálati anyagban részletesen kifejtve szerepelnek a jelzést tevő pszichológus panaszos mentális és pszichés állapotára, személyiségére vonatkozó feljegyzései, a jelzés megtételét megelőzően általa elmondottak, amelyek szerint öngyilkossággal és gyilkossággal fenyegetőzött, illetve teljesen hiányzott betegségtudata, így súlyosan veszélyeztette saját magát és a nála nevelkedő gyermekeket.

2.6 Az ügyben a *gyermekjogi képviselő a Kormányhivatalhoz fordult*, a beadványára küldött válaszként a hivatalvezető megállapította, hogy a gyermekek azonnali kiemelése a nevelőszülőtől jogszerű volt, az ezt követő elhelyezésük azonban jogsértő. Kifejtette, hogy a Gyvt. 80/B. § (7) bekezdésére figyelemmel az otthon, amelyben a gyermekeket elhelyezték, „ideiglenes gondozási hely” volt, ahol legkésőbb 21 napig tartózkodhattak volna. Ezen időszak alatt kellett volna a gyámhatóságnak meghatározni a gyermekek állapotának megfelelő új („végleges”) gondozási helyet a Gyvt. 80/B. § (1) és (7) bekezdése, 79. §-a, Gyer. 103. §-a alapján a gyermekvédelmi szakszolgálat által elkészített elhelyezési javaslat, és egyéni elhelyezési terv alapján, mérlegelve többek között a gyermekek együttes elhelyezését, biztosítva a nevelőszülőnél történő elhelyezést. Az eljárás során a Gyer. 103. § (7) bekezdésének megfelelően kötelező tárgyalást tartani.

A Gyer. 104. §-a értelmében *a jogszerű eljárás az lett volna*, hogy ha a gyámhivatal az elhelyezési javaslatot és egyéni elhelyezési tervet akkor fogadja el ha az megfelel a megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság egyéni elhelyezési tervre vonatkozó javaslatának és a Gyer. 107. §-ában foglaltaknak. Ha a gyámhivatal a szakszolgálat elhelyezési javaslatával és egyéni elhelyezési tervével nem ért egyet, a gyermekvédelmi szakszolgálat a gyermekek gondozási helyének meghatározására irányuló tárgyalást követő 8 napon belül új elhelyezési javaslatot és egyéni elhelyezési tervet terjeszt elő. Ha a gyámhivatal nem ért egyet a gyermek személyiségállapotához, illetve a megállapított ellátási szükségletéhez igazodó gondozási hely vonatkozásában az új elhelyezési javaslattal és egyéni elhelyezési tervvel sem, akkor kikéri az országos gyermekvédelmi szakértői bizottság szakmai véleményét. A gyámhivatal a gyermekvédelmi szakszolgálat új elhelyezési javaslatának, egyéni elhelyezési tervének előterjesztését vagy az országos gyermekvédelmi szakértői bizottság szakmai véleményének kikérését követően az elhelyezési tervet módosítja, megküldi a gyermekvédelmi szakszolgálatnak.

A vizsgálat feltárta, hogy *a gyermekek esetében a gondozási hely azonnali hatályú megváltoztatásakor és a vizsgálat időpontjában sem volt olyan nevelőszülő, ahol mind a három (6 év alatti) gyermek elhelyezhető lett volna együttesen*. Nevelőszülői férőhely hiányában nem teljesült a Gyvt. 79. § (4) bekezdésének azon kötelező előírása sem, hogy a gyermek gondozási helyéül a 12. életévét be nem töltött gyermek esetén minden esetben nevelőszülőt kell kijelölni. Megállapította, hogy a gyermekek gondozási helyéül szolgáló Fészek gyermekotthon – ahol a gyermekek a vizsgálatkor „átmenetileg” 12. hete tartózkodtak – a nem rendelkezik a három év alatti gyermekek fogadásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel. 2009 óta nincs olyan szakembere (pszichológusa), aki a kiemelt, traumatizált és egyéb nehézségekkel küzdő beutaltak számára segíteni tudna az élmények feldolgozásában, és veszteségeik kezelésében. A gyermekotthonban elhelyezett gyermekek személye gyorsan változik, a bekerülő kiskorúak többsége serdülőkorú, magatartászavaros, vagy droghasználó, viselkedésük negatív hatásai már a vizsgálat idejében érezhető volt a kiskorúakon.

A szakértői bizottság szakvéleménye kapcsán kifejtette, hogy az a szakszolgálat számára irányadó, de nem kötelező. Lehet eltérő a véleménye a szakszolgálatnak, mint a szakértői bizottságnak egy gyermek gondozási helyét érintően, a döntés joga a gyámhivatalé. A gondozási hely megváltoztatásával kapcsolatban rögzítette, hogy a gyámhivatal gondozási hely változásáról, a három kisgyereknek a gyermekotthonból más gondozási helyre, nevelőszülőhöz való helyezéséről *érdemben nem döntött*, a gyerekek gondozási helyének változtatását senki nem kérte, és arra hivatalból sem került sor. Kk. F.T. esetében a szakszolgálat 2016. április 19-én kérte a kiskorú gondozási helyének megváltoztatását, a gyermekotthonból új nevelőszülőhöz való elhelyezését. A kérelmet a gyámhivatali tárgyalás megtartását követően a szakszolgálat visszavonta, ezért a gyámhivatal 2016. május 6-án kelt NO-06/GYAM7521-22/2016. számú végzésével megszüntette az eljárást. A két kislány részére új („végeleges”) gondozási hely megállapítását azért nem kezdeményezte a szakszolgálat, mert ekkorra már szoros érzelmi kapcsolat alakult ki a lányok és az örökbefogadó szülők között, valószínűsíthető volt, hogy csak rövid időt töltenek a gyermekotthonban az örökbefogadást megelőző gondozásba történő kihelyezésig. A szakszolgálat ekkor a kisfiú részére is kereste az állapotának megfelelő legjobb megoldást.

Az örökbe fogadni szándékozó szülők a kisfiú tekintetében történt visszalépése miatt megváltozott körülmények okán a gyermekvédelmi szakszolgálat újabb összegző véleményt kért a gyermekvédelmi szakértői bizottságtól. A bizottság a rendelkezésére álló dokumentumok alapján, az időközben elkészült külső szakvéleményt azonban akceptálva, az általuk 2016. március 18-án kiadott összegző szakmai véleményt 2016. április 15-én azzal egészítette ki, hogy *„a szakértői bizottság az igazságügyi pszichológus szakértő által készített vélemény tartalmát elfogadja”*. A Kormányhivatal a Ptk. 4:224. §-ában foglalt gyámi feladatkör meghatározására hivatkozva cáfolta a panasznak a gyámi hozzájárulás megadásának hiányával összefüggő elemét. Eszerint a gyám – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a gyámság alatt álló gyermek törvényes képviselője. A Gyvt. 11. § (2) bekezdése határozza meg a gyermekvédelmi gyám jogait, kötelezettségeit. Álláspontja szerint a gyermekek pszichológiai vizsgálatát a gondozás-nevelés jogával rendelkező személy jogosult

engedélyezni. A gyermekek a vizsgálatkor a gyermekotthonban tartózkodtak, a gondozásukat, nevelésüket ott biztosították. Mivel a vizsgálat nem igényelt jognyilatkozatot a törvényes képviselő részéről – figyelemmel a Gyvt. 11. § (2) bekezdésére – *nem volt szükség a gyermekvédelmi gyám hozzájárulására*. Kifejtette, hogy azon túl, hogy jogszabály nem írja elő a gyám hozzájárulásának szükségességét, nincs is olyan gyakorlat a gyermekvédelmi szakszolgálatnál, hogy a gyám írásbeli hozzájárulása kellene egy pszichológiai vizsgálat elvégzéséhez.

Feltárta, hogy a szakemberek melyike milyen időszakban képviselte azt az álláspontot, hogy a gyermekek csak együtt örökbe adhatók, mikortól változtatták meg véleményüket a kisfiú ügyének külön történő kezelésére, és megkísérelte feltárni a két álláspont köré felsorakoztatható érveket. Rögzítette, hogy a kisfiú esetében a legutolsó vizsgálata során feltárt autisztikus tünetek elképzelhető, hogy véglegesen ellehetetlenítik örökbeadását. Megállapította, hogy az első gyermekvédelmi gyám nem tudott magyarázatot adni arra, hogy miért nem történtek meg azok az orvosi vizsgálatok, amelyek a kisfiúnál teljesen feltárhatták volna az egészségügyi problémákat.

Jogszabálysértést állapított meg az eljárás felfüggesztésével kapcsolatban, mivel a Ket. 2016. január 1-től hatályos rendelkezései értelmében a hatóság az eljárást csak akkor függesztheti fel, ha azt külön törvény lehetővé teszi, a Gyvt. 2016. január 1-től hatályos 28/B. § (1) bekezdése pedig kizárólag egy esetben engedte meg az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárás felfüggesztését: akkor, ha az örökbefogadás engedélyezése az apaság, illetve az anyaság előzetes megállapításától függ. A Gyvt. 128/B. § (1) bekezdésére tekintettel akkor sem függeszthette volna fel a salgótarjáni gyámhatóság az örökbefogadási eljárást, ha lett volna benyújtva együttes kérelem.

A családi kapcsolatok, testvérkapcsolatok megőrzéséhez való jog a kormányhivatal álláspontja szerint nem sérült. A megyéből az elmúlt 30 évben mindössze egy alkalommal fogadott három testvért örökbe egy külföldi család. Mind a három gyermek egészséges és 6 év alatti volt. Álláspontja szerint is sérült a jogbiztonság követelménye amiatt, hogy az újonnan kirendelt gyermekvédelmi gyám engedélyével ismételten elindult a gyermekek és az örökbefogadó szülők, új nevelőszülő barátkozása, a gyermekek tájékoztatást, ígéretet kaptak a gyámjuktól, hogy családba mehetnek. Ennek ellenére később ismételten leállították a barátkozási folyamatot. A gyermekek volt gyámjának panasza, és az e miatt kialakult helyzet (a várakozás, a munkatársak elbizonytalanodása) hozzájárult ahhoz, hogy a gyermekek hosszú ideig nem kerültek családba. Emellett sérült az örökbefogadás titkossága, ugyanis illetéktelen személyek juthattak olyan információkhoz, melyek csak a gyermekekkel közvetlenül foglalkozók köréből terjedhettek el.

2.7 Az iratok alapján összesített, a gyermekek együtt vagy külön történő örökbeadásával kapcsolatos szakértői vélemények időrendben a következőképpen alakultak.

A Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Szakértői Bizottságot 2015. október 29-én a Nógrád Megyei TEGYESZ kérte fel a testvérek vizsgálatára a gyermekek örökbefogadásának előkészítése céljából. Kérte, hogy vizsgálat terjedjen ki arra, hogy a három gyermek együttesen adható-e örökbe, vagy a kisfiúnál fennálló gondokra való tekintettel szétválasztásuk indokolt-e. *2015. december 9-én készített szakmai véleményben a bizottság javaslata egyértelműen a három testvér együttes örökbeadása volt.* 2016. február 27-én a leendő örökbefogadók jelezték az örökbefogadási tanácsadónak, hogy a három gyermek örökbefogadását nem tudják vállalni a kisfiúnál fennálló egészségügyi problémák miatt. A Nógrád Megyei TEGYESZ újabb felkérésére a bizottság *2016. március 18-án* összegző szakmai vélemény készített, melyben az elvégzett pszichológiai, pszichiátriai vizsgálat egyértelműen a testvérek további együtt tartását támasztotta alá, *együttes örökbeadását javasoltak.* A Nógrád Megyei TEGYESZ örökbefogadási tanácsadója és a folyamatban érintett szakemberek eltérő álláspontot képviseltek, ezért a szakszolgálat külső szakembert, igazságügyi pszichológus szakértőt kért fel a gyermekek és körülmények ismételt vizsgálatára. Az elkészült klinikai szakpszichológiai véleményben a két kislány mielőbbi örökbeadására született javaslat, míg a kisfiú sorsát *külön kezelve* tartotta megnyugtatón rendezhetőnek. A szakértői bizottság az igazságügyi pszichológus szakértő által készített vélemény tartalmát elfogadta *2016. április 15-én* kelt feljegyzésében, majd ezt az elfogadást megerősítette *2016. június 6-án* is.

2016. május 12-én a Nógrád Megyei TEGYESZ hivatalos helyiségében tartott *esetmegbeszélés*en a jegyzőkönyv szerint jelen voltak az új, gyermekvédelmi gyám, az örökbefogadási tanácsadó, a TEGYESZ megbízott igazgatója, az igazgatóhelyettes, egy pszichológus, a Fészek gyermekotthon igazgatója és egy nevelője. A megbeszélést a TEGYESZ igazgatóhelyettese és a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére hívták össze, célja a gyermekek helyzetének rendezése, elhelyezési javaslatának megbeszélése volt. Az örökbeadási tanácsadó feltárta, hogy a másodszor, a lányok és az örökbefogadók közt indított barátkozást is le kellett állítani, vállalta a felelőséget, amiért az örökbefogadni szándékozók eredetileg nem tájékoztatta *a kisfiú mellkas-deformításáról*, de mentségül hozta fel, hogy ez *az ügygel foglalkozó szakembereknek is új információ volt*. Jelezte, hogy a korábbi gyám elbagatellizálta a problémákat, és három egészséges gyermekről beszélt. Kifejtette, hogy az új pszichiátriai vélemény már autisztikus tünetekről is beszámolt, ami előrevetítette, hogy a gyermeknek a külföldre történő örökbeadása is lehetetlenülhet, így – ha ragaszkodnak a három testvér közös örökbeadásához – mind a három gyermek tartósan a szakellátásban rekedhet.

3. A megkeresett szervek válaszai az átfogó vizsgálat során

3.1 Az EMMI Család- és Ifjúságügyekért Felelős Államtitkárságának válasza

A minisztertől egyrészt általánosságban arról kértem tájékoztatást, hogy a testvérek együttesen vagy külön történő örökbeadása tárgyában rendelkezésre áll-e szakmai útmutató, irányelv, protokoll, kialakult és bevett gyakorlat, amely alapján az egyes gyermekvédelmi szakszolgálatok segítséget kaphatnak vitás, nehezen eldönthető esetekben. Másrészt tájékoztatást kértem a minisztérium fennhatósága alatt zajló országos szintű és külföldi örökbeadások tekintetében a testvérek örökbeadásával kapcsolatos szakmai protokollról és kialakult gyakorlatról. Tájékoztatást kértem arról, hogy a 2014. január 1-e és 2017. december 31-e között a minisztérium előtt zajlott örökbeadási eljárásokban hányszor került sor rá, hogy testvéreket szétválasztva adtak örökbe, közösen nevelkedő testvérek közül csak egyet vagy néhányat adtak örökbe. Megkeresésemre az EMMI család- és ifjúságügyekért felelős államtitkára válaszolt a következők szerint.

Az államtitkár válaszában áttekintette a hatályos joganyag releváns elemeit és jelezte, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő testvérek együttnevelkedését elősegítendő a Gyvt. több rendelkezést tartalmaz, amely elismeri és védi a testvérkapcsolatokat, mint a gyermek identitásához fűződő jogának lényeges elemét. A Gyvt. értelmező rendelkezései között, a gyermek hozzátartozójaként felsorolja a testvért is. Az intézményes elhelyezés biztosításának egyik indoka lehet, ha a testvéreket nem lehet együttesen befogadó szülőnél elhelyezni. A nevelésbe vett gyermeknek joga van ahhoz, hogy gondozási helyének megváltoztatását, valamint a testvéreivel való együttes elhelyezését kezdeményezze, valamint azt a gyermekvédelmi gyámja is kérheti. A gyámhatóságnak a kapcsolattartásról történő döntéshozatala során figyelemmel kell lennie a gyermek testvéreivel való kapcsolatának fenntartására. Szintén a testvérek együttes nevelkedését szolgálja, hogy az otthonalanná vált szülő kérelmére a családok átmeneti otthonában együttesen helyezhető el a gyermek és szülője, valamint legfeljebb 21. életévének betöltéséig a gyermek nagykorú testvére, feltéve, hogy elhelyezés hiányában lakhatásuk nem lenne biztosított, és a gyermeket emiatt el kellene választani szülőjétől, családjától. A nevelésbe vett testvérek együttes nevelkedése érdekében rendelkezik arról a törvény, hogy a nevelőszülőnél elhelyezhető gyermeklétszámtól el lehet térni, ha annak feltételei biztosítottak. A gyámhatóságnak pedig a gondozási hely meghatározása során kell figyelemmel lenni a testvérek együttes elhelyezésére.

Az államtitkár tájékoztatása szerint a gyámhatósági eljárásra vonatkozó szabályok között *2017. január 1-jétől megjelenik kötelezettségként, hogy az együtt nevelkedő testvérek ügyét együtt, egy ügyiratban kell kezelni*. A gyámhatóság a gyermek külön nevelkedő kiskorú testvéreinek gyámhatóság előtt lefolytatott, folyamatban lévő ügyéről összefoglaló hivatalos feljegyzést készít, amelyhez csatolja a külön élő kiskorú testvérré vonatkozó gyámhatósági döntések másolatát, így a testvérek sorsának alakulása, alakítása során a gyámhatóság számára a szükséges információk rendelkezésre állnak.

A gyámhatósági tevékenység során alkalmazandó fontos jogszabály a Ptk., amely a kiskorú gyermek számára gyámként kirendelhető személyek között sorolja fel a nagykorú testvért. Rendelkezik arról, hogy az együtt nevelkedő testvérek részére főszabályként gyámul ugyanazt a személyt kell kirendelni. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha az a gyermek érdekében ellentétes megoldás lenne. Az, hogy milyen esetben lehet ellentétes a gyermek érdekében a testvérek számára azonos gyám kirendelése, illetve ki lenne a legmegfelelőbb gyám a gyermek számára, szorosan összefügg a gyermek véleménynyilvánítási jogával és a gyámként számításba jöhető személynek a gyermek korábbi gondozásában, nevelésében betöltött szerepével.

A testvérkapcsolatok ápolása mellett a gyermekvédelemben dolgozó szakembereknek elő kell segítenie a gyermek vér szerinti családjába történő hazagondozását, ha pedig erre nincs lehetőség, a feltételek fennállása esetén elsősorban örökbefogadását. A gyermek sorsának rendezése akár vér szerinti családjába gondozás, akár örökbefogadó családba gondozása által idézhet elő olyan helyzeteket, amikor szükséges megvizsgálni, hogy a gyermek sorsának hosszú távú rendezése vagy a testvérek együttnevelkedésének tartós előmozdítása szolgálja-e jobban a gyermek érdekét, ha a két cél együttesen nem érvényesülhet. Az országos örökbefogadást elősegítő szerv és a nemzetközi örökbefogadásokért felelős központi hatóság tapasztalatai azt mutatják, hogy a kialakult gyakorlat szerint a gyermekvédelmi szakemberek a Gyvt. által megfogalmazott testvérek együttes nevelkedésének alapelve mentén, az együttnevelkedő testvérek együttes örökbefogadását segítik elő. Az együtt nevelkedő testvérek örökbefogadásának tárgyában nem készült külön szakmai útmutató, irányelv, viszont a kialakult és alkalmazott gyakorlat az együttnevelkedő gyermekek együtt történő örökbefogadásának elősegítését hivatott előmozdítani.

Az államtitkár tájékoztatása szerint a nemzetközi örökbefogadásokért felelős Központi Hatóság létrejött, illetve az országos örökbefogadásért felelős szerv megalakulása óta az együtt nevelkedő testvérek örökbefogadásának előmozdítása az alábbiak szerint történik. Az esetek túlnyomó többségében az együttnevelkedő testvérek egy időben válnak örökbefogadhatóvá. A szakszolgálatok ezt követően készítik elő örökbefogadásukat az örökbefogadás hazai rendszerének megfelelően elsősorban a szakszolgálat illetékességébe tartozó örökbe fogadni szándékozók által. Ha nincsen a gyermekek számára megfelelő, őket elfogadó örökbe fogadni szándékozó család, a szakszolgálat ezt jelzi az országos örökbefogadást elősegítő szerv számára. Az országos örökbefogadást elősegítő szerv megvizsgálja, hogy van-e a nyilvántartásában olyan örökbe fogadni szándékozó család, amely vállalja a gyermekek örökbefogadását. Ha van erre lehetőség, akkor kezdődik a testvérek más megyei örökbefogadásának előkészítése. Amennyiben nincs lehetőség a testvérek együttes hazai örökbefogadására, a gyermekek dokumentumait az országos örökbefogadást elősegítő szerv átadja a nemzetközi örökbefogadások előkészítéséért felelős Központi Hatóság számára. A Központi Hatóság megvizsgálja, hogy a nyilvántartásában lévő külföldi örökbe fogadni szándékozók által lenne-e lehetőség a gyermekek együttes örökbefogadására, amennyiben igen, megkezdődik a gyermekek nemzetközi örökbefogadásának előkészítése. Ha nincs a Központi Hatóság nyilvántartásában olyan örökbe fogadni szándékozó család, amely vállalná a gyermekek együttes örökbefogadását, az országos örökbefogadást elősegítő szerv mind a szakszolgálatot, mind a járási gyámhivatalt tájékoztatja erről.

Az államtitkár kifejtette, hogy tapasztalataik alapján az együtt nevelkedő testvérek együttes örökbefogadását *különböző tényezők nehezíthetik*. Ilyenek például a gyermekek száma, életkora, pszichés, egészségi státusza vagy a családi jogállása (ha féltestvérek). Ha nincs esély a testvérek együttes örökbefogadására, akkor azt szükséges mérlegelni, hogy a gyermekek érdekében áll-e, hogy akár egy vagy több testvér örökbefogadását mozdítsák elő a szakemberek úgy, hogy a többi, egy/több testvér örökbefogadása nem történhet meg, vagy valamennyi gyermek örökbefogadása megtörténhet, de nem egy örökbefogadó család által. Ezekben az esetekben a szakemberek megvizsgálják, hogy hosszútávon mi szolgálja leginkább a gyermekek érdekét. E vizsgálat eredményeként az együttnevelkedésük további biztosítására tesznek javaslatot a gyermekvédelmi szakellátás keretein belül, vagy örökbefogadásuk elősegítését támogatják olyan örökbefogadó család által, akik vállalják a testvérkapcsolat ápolását.

A testvérek örökbefogadásának számáról, az együtt nevelkedő testvérek örökbefogadás miatti különválasztásáról és annak indokáról az EMMI örökbefogadásokért felelős Népesedés és Gyermekügyi Főosztálya 2008 óta évente adatokat kér a gyermekvédelmi szakszolgálatoktól. Az adatkérés indoka egyrészt információszerzés, másrészt, hogy ráirányítsa a szakemberek figyelmét arra, hogy testvérek elválasztása örökbefogadás miatt csak kivételes, indokolt esetben lehetséges.

A szakszolgálatok által közölt legjellemzőbb okok közt szerepel, hogy ha a testvérek együttes örökbefogadására valamelyikük fogyatékosága, betegsége, életkora miatt nincs esély, és valószínűsíthető, hogy a jövőben a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében sem fognak együtt nevelkedni. Féltestvérek esetén, ha csak az egyik gyermek válik örökbefogadhatóvá, a féltestvérrel kapcsolatot tart a szülő a testvérek száma, életkora, állapota miatt nincs lehetőség együttes örökbefogadásukra, viszont külön örökbefogadó családi általi örökbefogadásra igen, és a szakemberek úgy ítélik meg, hogy hosszú távon a külön történő örökbefogadás a testvérek közötti kapcsolattartás biztosításával jobban szolgálja a gyermekek érdekét, mint a hosszú távon bizonytalan nevelőszülői elhelyezés.

2014-2016 között történt testvér-örökbefogadások alakulása országosan (adatok).

2014-ben együttesen örökbefogadott testvérek száma:

- a) kettes testvérpár: 48,
- b) hármass testvérsor: 12,
- c) négyes testvérsor: 2.

Ebből nemzetközi örökbefogadás útján 27 testvérpár, 4 hármass testvér sorsa rendeződött együttes örökbefogadással. Külön történő örökbefogadás 10 esetben történt: öt esetben a gyermekek együttes örökbefogadására az egyik testvér tartós betegsége és/vagy fogyatékosága miatt nem volt esély, egy esetben a három testvér közül a nevelőszülők a legfiatalabb gyermeket örökbe fogadták, a két idősebb gyermek nemzetközi örökbefogadással került örökbefogadó családba. Két darab hármass és egy négyes testvérsor esetében a testvérsorok két-két külföldi örökbefogadó családba kerültek, mivel a testvérek száma és életkora miatt nem volt esély együttes örökbefogadásukra. A külföldi örökbefogadók a későbbiek során vállalták a testvérek kapcsolattartásának biztosítását, ami az utánkövetési jelentések, és az azokat követő tájékoztatások szerint ténylegesen meg is valósulnak. A szakemberek szerint nem volt olyan szoros kötődés a gyermekek között, ami felülírta volna végleges sorsrendezésüket. Egy esetben a pszichológus szakértő a testvérkapcsolat minőségére hivatkozással nem javasolta a testvérek egy örökbefogadó családba helyezését.

2015-ben együttesen örökbefogadott testvérek száma:

- a) kettes testvérpár 44,
- b) hármass testvérsor 10,
- c) négyes testvérsor 2.

Ebből nemzetközi örökbefogadás útján 26 testvérpár, 7 hármass testvér és 1 négyes testvérsor sorsa rendeződött együttes örökbefogadással. Testvérek különválasztása 8 esetben történt. Az egyik esetben a gyermekek együttes örökbefogadására az egyik gyermek magatartásproblémái, egy másik esetben a szökésben lévő testvérek életkora miatt sem volt esély. Egy másik esetben az örökbefogadott gyermek féltestvére nem volt örökbefogadható, egy esetben a testvérek autisták vagy fogyatékosággal élők voltak. Egy másik esetben a három gyermek közül a nevelőszülő akarta örökbefogadni az egyik gyermeket, a három testvér közötti testvérkötődés nem indokolta az együttes örökbeadást, egy esetben az együtt nevelkedő nagyobb életkorú testvérek között nem alakult ki megfelelő testvérkapcsolat, ami miatt sem a pszichológus, sem a szakértői bizottság nem javasolta közös családba helyezésüket. Egy esetben hármass testvérsor (2+1-es bontásban), egy másik esetben egy ötös testvérsor (3+2-es bontásban) számuk és életkoruk miatt került külföldi örökbefogadó családokba, akik biztosították a testvérek kapcsolattartását, az utána követésekben a testvérek találkozásáról is kaptak visszajelzést.

2016-ban együttesen örökbefogadott testvérek száma:

- a) kettes testvérpár 61 esetben,
- b) hármas testvérsor 12 esetben.

Ebből nemzetközi örökbefogadás útján 34 testvérpár, 8 hármas testvér sorsa rendeződött együttes örökbefogadással. Testvérek különválasztása 7 esetben történt. Egy esetben három együtt nevelkedő gyermek együttes örökbefogadására számuk és életkoruk miatt nem volt esély. Időközben a negyedik, gyermekotthonban nevelkedő testvér is örökbefogadhatóvá vált. Ezért a három együtt nevelkedő gyermek közül a legfiatalabb, és a gyermekotthonban nevelkedő még fiatalabb gyermek került egy örökbefogadó családba, a két idősebb gyermek másik örökbefogadó családba. Három esetben a nevelőcsaládban maradt nagyobb testvéreknek életkoruk miatt nem volt esélye az örökbefogadásra. Egy esetben a testvért a nevelőszülő korábban örökbe fogadta, ezt a gyermeket már nem akarta örökbefogadni. Egy esetben az ötös testvérsorból a három fiatalabb gyermeket örökbe fogadták, a két idősebb gyermeknek életkora miatt nem volt esély az örökbefogadásra. Egy esetben három testvért megkíséreltek együtt örökbe adni, a középső gyermeket érzelmi kötődési zavara, magatartási problémái miatt nem vállalták az örökbefogadók. A barátkozás kudarcra utáni szakértői vélemény szerint nem javasolt a három gyermek együttes örökbeadása.

Az országos örökbefogadást elősegítő szerv közreműködésével *nem történt az elmúlt évek során testvérek külön történő örökbefogadása*. Tapasztalataik alapján a külföldi örökbe fogadni szándékozók *nyitottabbak a testvérkapcsolatok ápolására*, mint a hazai örökbefogadók, elfogadóbbak nagyobb életkorú, egészségi problémával küzdő gyermekek örökbefogadására is. A Népesedési és Gyermekügyi Főosztály folyamatos szakmai konzultációt biztosít az örökbefogadásokat előkészítő szakemberek számára. A minisztérium mind szakmai irányítás szempontjából, mind az egyedi ügyek intézése során az együtt nevelkedő testvérek együttes örökbefogadásának elsődleges támogatása mellett törekszik a külön nevelkedő testvérek együttes örökbefogadását elősegíteni azokban az esetekben, melyekben a gyermekek közel egy időben válnak örökbefogadhatóvá és együttes örökbefogadásukra van reális lehetőség. Ez megyén belüli örökbefogadások, valamint nemzetközi örökbefogadások esetében fordult elő több alkalommal az elmúlt néhány évben.

Nemzetközi örökbefogadás útján 2014-ben egy olyan eset volt, amikor egy korábban örökbefogadott gyermek, később örökbefogadhatóvá vált testvérét fogadta örökbe ugyanaz az amerikai házaspár. Mindkét gyermek látássérült volt ezért nem volt lehetőség belföldi örökbefogadásukra, a két kislány az örökbefogadást megelőzően nem ismerte egymást. 2016-ban három külön nevelkedő testvérpár esetében került sor együttes nemzetközi örökbefogadásra. Egyik esetben sem volt az örökbefogadást megelőzően jelentős kapcsolat a testvérek között, de örökbefogadhatóvá nyilvánításuk egyszerre vagy egymást követően rövid időn belül megtörtént, és a gyermekek között 1-3 évnél nem volt nagyobb korkülönbség.

Jellemző volt viszont, hogy a testvérek azonos megyén belül, de nagy, vagy nehezebben áthidalható távolságra nevelkedtek egymástól. Ezért külön nevelkedő és egymást a gyermekvédelmi szakellátásban alig vagy egyáltalán nem ismerő testvérek együttes örökbefogadása *nagy kihívás elé állítja a gyermekvédelmi szakembereket*, elsősorban az örökbefogadási tanácsadókat, örökbefogadással foglalkozó pszichológusokat és természetesen magukat az örökbefogadni szándékozókat is. Az együtt nevelkedő testvérek külön történő örökbefogadása tapasztalataink alapján kivételesen, kifejezetten a gyermekek érdekében valósul meg. Erre utal egyrészt a testvérek együttes örökbefogadásához képest a külön történő örökbefogadások alacsony száma, másrészt az is, hogy azon esetekben, melyeknél a testvérek együttes örökbefogadására várhatóan nem lesz reális esély, a szakszolgálatok, gyermekvédelmi gyámok nem kezdeményezik a testvérek örökbefogadhatóvá nyilvánítását sem. A Gyvt. 141/F. § (2) bekezdése szerint 2014. március 15-től a területi gyermekvédelmi szakszolgálat – a gyermek örökbe fogadhatónak nyilvánítása érdekében – az egységes örökbefogadási nyilvántartás adataiból tájékoztatást nyújt a gyámhatóság vagy a gyermekvédelmi gyám megkeresésére a nevelésbe vett gyermek örökbefogadásának várható esélyéről. Ha a területi gyermekvédelmi szakszolgálat az egységes örökbefogadási nyilvántartás

által a hozzáférhető adatai alapján nem talál a gyermek számára örökbefogadó szülőt, akkor haladéktalanul megkeresi az országos örökbefogadást elősegítő szervet.

2014-ben összesen 58 testvérpár, illetve testvérsor tekintetében érkezett megkeresés az országos örökbefogadást elősegítő szervhez, 40 esetben nem volt esély a testvérek együttes örökbefogadására. 2015-ben 55 megkeresésből 28 esetben, 2016-ban pedig 66 megkeresésből 34 esetben nem volt esély a gyermekek együttes örökbefogadására, így örökbefogadhatóvá nyilvánításuk sem történt meg.

Az államtitkár szakmai álláspontja szerint a testvérek együttes, illetve külön történő örökbefogadását a gyermekvédelmi szakembereknek minden egyes esetben egyedileg kell vizsgálnia. Minden gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermek esetében függetlenül attól, hogy vannak-e testvérei vagy sem, a gyermek sorsának megnyugtató és hosszú távú rendezésére kell törekednünk. A Gyvt. kimondja az örökbefogadás elsőbbségét, ha ennek jogszabályi feltételei fennállnak: minden gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermeknek joga van örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez. A testvérek, és különösen együtt nevelkedő testvérek esetén a gyermekek sorsának együttes rendezése, tehát olyan örökbefogadó családba történő elhelyezés a cél, ahol a továbbiakban is együtt, testvérként nevelkedhetnek. Ezt szolgálja a meglátása szerint mind a hatályos szabályozás, mind a gyakorlat, amely alapján a testvérek együttes örökbefogadását kell elősegíteni végső soron akár nemzetközi örökbefogadás által is.

Az együtt nevelkedő testvérek együtt, illetve külön történő örökbefogadásának, valamint bizonyos esetekben a külön nevelkedő testvérek együtt történő örökbefogadásának fentiek szerint kialakult, a Gyvt. rendelkezéseiből is levezethető gyakorlata valamennyi területi gyermekvédelmi szakszolgálat örökbefogadási tanácsadója, pszichológusa által ismert. Az esetek sokszínűsége miatt azonban – a különböző helyzetek értékelését támogatandó – szükségesnek látják a Családbarát Ország EFOP-1.2.6-VEKOP/16 projekt keretében tervezett szakmai útmutatók között a testvérek örökbefogadásának elősegítésére módszertani útmutató kidolgozását. A módszertani útmutató a projekt ütemezése szerint – a válasz alapján – várhatóan 2018-ban készülhet el.

3.2 A megyei szakszolgálatok válaszai

A megyei gyermekvédelmi szakszolgálatok testvérek együttes, külön-külön történő örökbefogadással kapcsolatos gyakorlatát feltérképezendő megkerestem valamennyi megyei szakszolgálatot, és egyrészt általánosságban kértem tájékoztatásukat arról, hogy a témakörben rendelkezésre áll-e szakmai útmutató, irányelv, protokoll, illetve kialakult és bevett gyakorlat. Kértem továbbá, hogy a 2014. január 1-e óta előttük zajló örökbefogadási eljárásokban hány esetben került sor arra, hogy testvéreket szétválasztva adtak örökbe, vagy közösen nevelkedő testvérek közül csak egyet vagy néhányat adtak örökbe. Mindezekben túl tárgykörhöz kapcsolódó tapasztalataik, javaslataik megosztását, és az előttük nyilvánvaló problémák felvetését is kértem. A válaszok 2017 nyarán érkeztek a hivatalhoz, így jelentésem akkori állapotot és statisztikai adatokat rögzít.

3.2.1 A Bács-Kiskun Megyei TEGYESZ válasza

A válasz szerint a testvérek szakellátásban történő elhelyezése ügyintézésekor *kiemelt szempont a testvérek együttes elhelyezésének biztosítása*, amely a kiskorúak alapvető jogaként fogalmazza meg a Gyvt. 7. § (2) bekezdés b) pontja. E jogszabályhely értelmezésekor a testvérek együttes elhelyezésének biztosítása *erősebb érdeknek tűnik a befogadó szülői elhelyezésénél*, amely a 72. § (1) bekezdése, 78. § (2) bekezdésében nincs külön kiemelve, itt a fontosság áttevődni látszik a 12 éven aluli gyermekek számára minden esetben preferált nevelőszülői elhelyezés fontosságára.

Az *örökbefogadási tanácsadók* tájékoztatása szerint az együtt nevelkedő, örökbefogadhatónak nyilvánított testvérek örökbefogadását elsősorban együttesen próbálják megvalósítani. Ha a megyén belül nincs olyan örökbefogadó házaspár, aki elfogadna testvéreket, akkor megpróbálják megyén kívülre, ill. külföldre a testvéreket együttesen örökbe adni. Ha egyikre sincs mód – például a magasabb életkorú gyermek, vagy valamelyik gyermek egészségügyi állapota miatt – akkor jöhet

szóba a testvérek szétválasztása. A szétválasztás mindig az intézmény pszichológusának vizsgálata és javaslata alapján történik. Ha magasabb számú testvérsorról van szó, akkor a bontás szintén pszichológus véleménye alapján történik meg. Abban az esetben, ha a testvérek nem együtt nevelkednek, de egy időben lesznek örökbe fogadhatónak nyilvánítva, az együttes örökbe adásuk megvalósítása a cél. Az örökbefogadó szülők kiválasztása és a nehezen eldönthető esetek megbeszélése team-munkában történik, melynek tagjai a gyermek ügyében érintett szakemberek. A szakmai döntés előkészítése során a döntés meghozatalához további szakemberek bevonására is több alkalommal sor került, pl. szakorvos, fejlesztő pedagógus, gyermekpszichiáter.

Az elmúlt években minden hónapban egy alkalommal az országban dolgozó összes örökbefogadási tanácsadónak van lehetősége részt venni *szakmai műhelymunkán*. Az EMMI Család- és Népesedéspolitikai Főosztály szervezésében a Fővárosi TEGYESZ ad helyet a munkához. Ezeken az alkalmakon van lehetőség egy-egy örökbefogadást érintő téma, nehézség, dilemma, eset megbeszélésére, véleményalkotásra, az álláspontok közelítésére, egymás segítségére

Dilemmaként jelezték, hogy ha a testvéreket nem azonos időben nyilvánították örökbefogadhatónak, akkor nincs egységes gyakorlat, szakmai irányelv arra vonatkozólag, hogy a már korábban örökbe adott testvér örökbefogadó szüleit megkeresheti-e a szakember, jelezve azt, hogy idő közben lett örökbefogadható testvére a már náluk lévő gyermeknek. Kérdésként fogalmazta meg, hogy előnyt élvezhet-e egy örökbefogadó szülő, ha előre jelzi, hogy testvér esetén nyitott az újabb örökbefogadásra. Ezen esetekben időbe telhet, ha esetleg újabb kérelmet nyújtanak be az örökbefogadó szülők a testvér örökbefogadása miatt, és hogy megvárhatja-e a kisebb testvér e folyamat lezáródását. Beszámoltak arról, hogy folyamatban van olyan esetük, ahol néhány hónapja külföldre adtak örökbe egy három és négy éves fiú testvérpárt. A gyerekek másfél éves kishúgának örökbeadhatónak nyilvánítása pedig a válaszkor folyamatban volt. A külföldi örökbefogadó szülők, az ismerkedés alatt látták a nevelőszülőnél a testvéreivel együtt nevelkedő kislányt és hazautazásuk után jelezték az őket nyilván tartó szervezetnél, hogy szeretnék őt örökbefogadni, ha örökbeadhatóvá válik. A kislánynak valószínűleg lenne esélye Magyarországon is örökbefogadó családot találni, ugyanakkor külföldön a testvéreivel együtt nevelkedhetne.

Előfordult olyan esetük is, hogy egy testvérsor legkisebb tagját örökbe adták, úgy, hogy korábban a nagyobb testvéreivel együtt nevelkedett, de mivel nekik már nem volt esélyük az örökbeadásra, nem is lettek örökbefogadhatónak nyilvánítva. Dilemmaként fogalmazta meg továbbá, hogy mennyiben jósolható, hogy van-e reális esélye a kiskorúnak az örökbefogadásra. A nyilvántartásokban szereplő, várakozó leendő örökbefogadó szülők igényeiből, az addigi tapasztalatokból kikövetkeztethető ugyan, de ez a nyilvántartás folyamatosan változik.

Az utóbbi években egyértelműen *több szempontból is erősödött a gyermekek alapvető jogainak figyelembe vétele*, ezt jelzi, hogy a gyámhivatal hivatalból szabályozza a szakellátásban nevelkedő gyermeknek a *testvéreivel, és a nagyszüleivel történő kapcsolattartását*. Előfordulnak olyan esetek, amikor a nagyszülővel rendszeres, szoros érzelmi kötődésen alapuló kapcsolata van az örökbefogadhatóvá vált gyermeknek, de a nagyszülő nem kívánja nevelni a kiskorút. Ekkor a gyermek örökbe adása is ennek az élő kapcsolatnak a folyamatában zajlik és záródik le.

Dilemmát okoz az a gyakorlat, amikor megtörténik a gyermek örökbefogadhatónak nyilvánítása két év időtartamra, ugyanakkor a szülő kapcsolattartási jogának szüneteltetését a Gyer. 37. § (5) bekezdésben foglaltak szerint, a Gyer. 31. § (4) bekezdésben foglalt időtartamra, legfeljebb I év időtartamra szüneteltetik. A szülő kapcsolattartásának további szüneteltetése nem az örökbefogadás további reális esélyétől függ, hanem attól, hogy éppen folyik-e az újabb előkészítés, vagy örökbefogadás engedélyezése. Kevésbé egyértelmű a rendelkezés értelmezése abban a tekintetben, hogy *pontosan mely esetben kell a szüneteltetés időtartamát figyelmen kívül hagyni*. Ez a szabályozás kevésbé ad lehetőséget arra, hogy a gyermek egyedi igénye, szükségletei alapján, saját „ritmusát” figyelembe véve kerüljön sor az újabb ismerkedés ütemezésére. Az emberi személyiség sokszínűségét és az ügyek végtelenül színes palettáját szemlélteti az a meggyében előforduló eset, amikor is ikreket szeretett volna szétválasztani egy örökbefogadó házaspár. *Szakmai és pszichológiai hivatkozásokra volt szükség, hogy az ügy megoldódjon és az ikerpár együtt legyen örökbe adva.*

2014-ben nem került sor örökbeadhatónak nyilvánított, együtt nevelkedő testvérek szétválasztására. Ebben az évben egy esetben fordult elő, hogy a speciális gyermekotthonban nevelkedő, súlyos fogyatékos gyermek külön nevelkedő kisebb testvérét örökbe adták, a testvére nélkül, és további egy esetben a nevelőszülő fogadott örökbe egy nála nevelkedő gyermeket, akinek testvérei máshol nevelkedtek és idősebbek voltak.

2015-ben szintén nem volt együtt nevelkedő, örökbeadhatónak nyilvánított testvérek szétválasztása. 2015-ben 5 esetben lettek szétválasztva testvérek azért, mert a másik testvér nem volt örökbefogadhatóvá nyilvánítva. 6 esetben fordult elő, hogy már évekkorábban örökbe lett adva a nagyobb testvér és a kisebb testvér később született, vagy később lett örökbefogadhatónak nyilvánítva, így örökbe adva másik örökbefogadó családba. Egy esetben fordult elő, hogy a nevelőszülő a nála nevelkedő legkisebb gyermeket örökbe fogadta, a máshol nevelkedő nagyobb testvéreket pedig nem.

2016-ban sem volt együtt nevelkedő, örökbeadható testvérek szétválasztása. 2016-ban 3 esetben lettek szétválasztva testvérek azért, mert a másik testvér nem volt örökbefogadhatóvá nyilvánítva, illetve 2 esetben fordult elő, hogy már évekkorábban örökbe lett adva a nagyobb testvér, a kisebb testvér később született, vagy később lett örökbefogadhatóvá nyilvánítva, így örökbe adva másik örökbefogadó családba. 2016-ban egy esetben fordult elő, hogy a nevelőszülő a nála nevelkedő gyermeket örökbe fogadta, a máshol nevelkedő nagyobb testvért pedig nem. Szintén ebben az évben két testvérpár esetében történt, hogy a külön nevelkedő féltestvérek különböző örökbefogadó családba kerültek.

2017-ben sem volt a válaszadásig együtt nevelkedő, örökbeadható testvérek szétválasztása. 2017-ben egy esetben történt meg, hogy a már évekkorábban örökbe adott testvér külön nevelkedő, később született kisebb testvéreit külön örökbefogadó családba adták örökbe. A kisebb testvéreket együttesen adták örökbe. 2017-ben egy esetben fordult elő, hogy egy testvérpárt egy helyre adtak örökbe, úgy hogy az ugyanannál a nevelőszülőnél nevelkedő kishúguk még nem volt örökbefogadhatónak nyilvánítva.

Az országos tapasztalat az, hogy az országos örökbefogadási nyilvántartásba felvételét kérő örökbe fogadni szándékozók – mintegy 1000-1100 család, akik az összes (1500-1600 körüli) örökbefogadásra várakozó családot reprezentálják, háromnegyed része 3 év alatti gyermeket szeretne örökbefogadni, 22 %-uk jelezte, hogy 3-6 év közötti gyermeket is elfogad, és mindössze 3 %-uk vállalna 6-10 év közötti gyermeket. A gyermek egészségi állapotára vonatkozó elvárások tekintetében a többség egészséges gyermeket szeretne, az egészségi problémát elfogadók is általában egészen enyhe problémákat vállalnak be. A hazai örökbe fogadni szándékozók 40 %-a vállalna testvérek örökbefogadását, gyakran viszont azzal a kikötéssel, hogy a fiatalabb gyermek legfeljebb egy éves legyen. Mindezt figyelembe véve elmondható, hogy a testvérek együttesen vagy külön történő örökbefogadása tárgyában nincs tudomása jelenleg vonatkozó szakmai útmutatóról, irányelvről, protokollról a gyermeki jogokon, és hivatkozott jogszabályi helyeken túl. Kialakult, bevett gyakorlatukat a jogszabályok mentén, az esetek egyediségét figyelembe véve, a gyermek legjobb érdekének érvényesülésével igyekeznek alakítani. A szakszolgálat örökbefogadási tanácsadói munkáját az EMMI Család- és Népesedéspolitikai Főosztály szervezésében működő szakmai műhely segíti.

3.2.2. A Baranya Megyei TEGYESZ válasza

A kapott válasz szerint a nyilvántartásában szereplő örökbefogadható gyermekek örökbefogadás engedélyezésével kapcsolatos eljárás során nem fordult elő olyan eset, hogy gyermekvédelmi gondoskodásban élő testvérek együttes örökbeadása indult volna meg, de időközben az egyik testvér örökbefogadásától elzárkóztak volna a leendő örökbefogadók, mert a gyermek fejlődésbeli elmaradása, pszichés megbetegedése, testi torzulásban megnyilvánuló betegsége lett volna.

A szakmai elvek, az örökbefogadási tanácsadók 2006-óta működő szakmai műhelyén kidolgozott szakmai szabályzók útmutatója, protokoll és az eddigi bevett gyakorlat alapján kivételes hangsúlyt fektetnek együtt nevelkedő testvérek együttes örökbefogadására, de a külön

nevelkedő testvérek együttes örökbefogadása is több esetben eredményesen zárult. Testvérek szétválasztása, külön történő örökbefogadása nagyon ritkán, mindig egyediségében, szakembereink közös döntése alapján, de csakis a kiskorú legjobb érdekében történhet.

2014. január 1-e óta a szakszolgálat előtt zajló örökbefogadási eljárások során *egy esetben, egy együtt nevelkedő testvérpár* együttes örökbefogadása nem vezetett eredményre, mivel a nemzetközi kérelmezők között sem találtak olyan családot, aki Down-szindrómás gyermeket az egészséges, kisebb testvérrel közösen vállalni tudott volna. Szakembereik közös döntése alapján a kisebb gyermek számára esélyt adtak arra, hogy sorsrendezése örökbefogadással rendeződjön, ugyanakkor az örökbefogadó szülők vállalták a továbbiakban a testvérkapcsolat fenntartását. Ugyanebben az évben különböző gondozási helyen nevelkedő testvérek együttes örökbefogadását kezdeményezték, amely szintén eredményesen zárult.

2015-ben két külön gondozási helyen nevelkedő testvérötös (3+2 gyermek) örökbefogadási eljárása két különböző család által, úgyszintén 3+2 gyermek együttes örökbefogadásával zárult, a két család tartja egymással a kapcsolatot, a testvérkapcsolatot ápolják. Ugyanebben az évben egy helyen nevelkedő testvérhármis örökbefogadása testvérek együttes sorsrendezésével zárult. 2016-ban szintén külön gondozási helyen élő gyermekek egyesítésével zárult örökbefogadási eljárás. 2017-ben a válaszadáskor még zajló örökbefogadási eljárásban, a testvérpár együttes örökbefogadására irányuló törekvések egy éven keresztül sem vezettek eredményre, a nemzetközi kérelmezők között sem volt olyan örökbefogadni szándékozó, aki a gyermekeket együttesen vállalta volna, mivel a nagyobb gyermek dongalábbal született, valamint a megyei szakértői bizottság enyhe értelmi fogyatékoságot állapított meg nála. Az egészséges fejlődési ütemű kisebb gyermek számára volt esély megyei kérelmezők általi örökbefogadásra, akik vállalják a kapcsolattartást a továbbiakban is a nevelőszülőnél maradt testvérrel.

Testvérpárok *együttes örökbefogadása gyakori*, minden évben több örökbefogadási eljárás fejeződik be (2014-ben: 5 testvérpár, 2015-ben: 6 testvérpár, 2016-ban: 7 testvérpár). Több esetben is előfordult már, hogy egy sikeresen zárult örökbefogadást követően, ha a gyermeknek vérszerinti testvére született, örökbefogadhatóvá vált, a kérelmezők sorrendiségét átlépve, a gyermek testvére mellé helyezésével történő örökbefogadásra tettek javaslatot. Az örökbefogadásra felkészítő tanfolyamaikon külön hangsúlyt fektetnek a testvérek együttes örökbefogadására való nyitottságra, elfogadásra, a felkészítésre. A kérelmezők között gyakoriak a testvéreket is elfogadó örökbefogadni szándékozók, de három gyermek elfogadására irányuló kérelmek ritkán fordulnak elő hazai viszonylatba, a tapasztalataik szerint így inkább a nemzetközi kérelmezők rendelkeznek erre való nyitottsággal, illetve elfogadással.

3.2.3 A Békés Megyei TEGYESZ válasza

A kapott válasz szerint a gyakorlatuk során az az elv fogalmazódott meg, hogy minden ügyet egyedileg kell megvizsgálni, de elsődleges alapelv, hogy együttesen nevelkedő, örökbe adható testvérek együttes örökbeadásának esélyét előbb megyei szinten kell vizsgálni. Amennyiben megyén belül nincs a testvérek együttes örökbefogadására alkalmas, vagy azt vállaló örökbe fogadni szándékozó, akkor az Emberi Erőforrások Minisztériuma Népesedés- és Gyermekegyügyi Főosztály véleményét kikérve történik a hazai, amennyiben erre sincs esély, a nemzetközi Örökbefogadás révén az együttes örökbeadás lehetőségének vizsgálata.

2014. január 1-e óta nem történt együttesen nevelkedő testvérek szétválasztása örökbeadás okán a megyében. A válaszadásig négy, azonos gondozási helyen nevelkedő kettes testvérpár, és egy négyes testvérsor együttes örökbefogadására került sor. A szakszolgálatnál 2017-ben történt külön gondozási helyen nevelkedő, eltérő időben beutalt, de közel azonos időben örökbe adhatóvá váló testvérpár azonos örökbefogadó családba történő egyesítése.

A szakszolgálatnál bevett gyakorlat, hogy abban az esetben, ha azonos vérszerinti családból származó örökbe adhatóvá váló gyermek testvérét korábban már örökbe fogadták és az

örökbefogadó család ismét nyilvántartásunkban szerepel, akkor megkeresik őket az örökbe adhatóvá váló vérszerinti testvér kiejánlásával. Így történt már testvéregyesítés az elmúlt években.

Álláspontja szerint az örökbefogadási folyamatba bekerülő testvérek, testvérsorok egyben tartása, a családból való kiemelésen és a többi traumatikus eseményeken és veszteségeken átesett, végre rendeződni látszó helyzetű gyermekek *együttes örökbe adása szakmai alapszabály*. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy lehetnek olyan esetek, amelyek alapos megfontolás, vizsgálat után egyértelművé válik, hogy hiába várnak, mert a három szintet (megyei, hazai, nemzetközi) is végigjárva nincs olyan alkalmas kérelmező, aki vállalná a gyermekek együttes örökbefogadását.

Testvérek szétválasztására sor kerülhet, hiszen nem tekinthető eleve elrendeltnek, hogy sorsközösségük miatt mindenáron együtt kell maradniuk, egészségügyi, pszichés állapot tekintetében fontos a prognózis (milyen mértékben szükséges fejlesztés, intézményi ellátás akár). Nem számíthatnak arra, hogy majd egymásra támaszkodnak, vagy az egészséges fogja felnőtt korában a sérültet, beteget támogatni. Ilyenkor arra törekednek, hogy az örökbefogadás folyamatában legalább ezzel ne nyújtsák az időfaktort, ne rontsák a gyermekek esélyeit. A döntés sosem egy szakemberé, és minden esetben egyéni mérlegelés szükséges, indokokkal, melynek alapját képezi különösen a gyermekek életkora, pszichés, egészségügyi állapota, testvérkapcsolat minősége. A véleményük az, hogy ha örökbefogadás okán szétválasztásra kerülnek testvérek, akkor a kapcsolattartás lehetősége lehetőleg biztosítható legyen.

3.2.4 A Borsod-Abaúj Zemplén Megyei TEGYESZ válasza

Az örökbefogadási csoportjuk munkatársai minden évben részt vesznek az örökbefogadási műhelyen. A műhely keretén belül a résztvevők kidolgoztak egy általános eljárási formát, mely a szakszolgálatok munkájának egységesítését hivatott szolgálni a gyakorlatban. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nem fordulhatnak elő egyedi esetek, melyre külön eljárási módot kell alkalmazni. A jogszabályok és az általános eljárási rend alapján az örökbefogadhatóvá nyilvánított gyermekek esetében prioritást élvez az egy gondozási helyen nevelkedő testvérek együttes örökbeadása. Minden egyes gyermek részére – így a testvérpárok részére is – egy elhelyezési értekezlet keretén belül történik a családok kiválasztása, melyen az örökbefogadási csoport tagjai és a gyermekvédelmi gyámok vesznek részt. Az a cél, hogy a testvérpárokat együttesen adják örökbe, de indokolt esetben az ezt alátámasztó szakorvosi és pszichológiai vélemények alapján előfordulhat, hogy a gyermekek külön-külön történő örökbeadása válik szükségessé.

2014-től kezdődően *három esetben került sor testvérpárok külön történő örökbeadására*. Három gyermek nevelkedett egy nevelőszülőnél, melyek közül kettő vált örökbeadhatóvá. A két gyermek örökbeadhatóvá nyilvánítása sem egy időben történt, így megvárták, hogy mindketten jogerősen örökbe adhatóak legyenek. Időközben került ugyanarra a gondozási helyre a harmadik gyermek. A két idősebb gyermek került örökbefogadói családba. Az örökbefogadó szülők szóban nyilatkoztak arra vonatkozóan, hogy amennyiben a harmadik gyermek is örökbeadhatóvá válik őt is szeretnék örökbe fogadni, amely később meg is valósult. A második esetben négy gyermeket vettek nevelésbe, melyből három gyermek került ugyanahhoz a nevelőszülőhöz, egy gyermek pedig egy másik nevelőszülőhöz, egy településen belül. Mind a négy gyermek egyszerre vált örökbefogadhatóvá. A testvérsor nagy létszáma alapján a négy gyermek egyenes örökbeadása nem volt lehetséges, így az esetükben *két örökbefogadó család két-két gyermeket fogadott örökbe*. Mindkét család arról nyilatkozott, hogy a kapcsolatot az örökbefogadás után sem szakítják meg a testvérek között, ezért – álláspontjuk szerint – a testvérek szervválasztása, illetve a testvérek egyesítése is megvalósult. A harmadik esetben négy testvér nevelkedett két nevelőszülőnél, kettő-kettes bontásban, egymás melletti településeken, együttes örökbeadásukra szintén nem volt reális esély. A két kisebb gyermeket ugyanabból nevelőszülői családból fogadta örökbe egy család. A két idősebb gyermeket együtt mutatták be egy másik örökbefogadó családnak, de a barátkozás ideje alatt a legidősebb gyermek esetében súlyos magatartási problémák jelentkeztek, így az ő örökbeadása megghiúsult és visszakerült a nevelőszülő háztartásába. A felsorolt esetekben az

ügy konkrét körülményei alapján született az a döntés, hogy a gyermekeket egymástól elválasztva adják örökbe, illetve eleve kizárt volt az együttes örökbefogadás.

3.2.5 A Csongrád Megyei TEGYESZ válasza

A tájékoztatás szerint a jogerősen örökbe fogadhatónak nyilvánított testvéreket nem választják szét, együtt adják örökbe olyan örökbe fogadó szülőknél, akik gyámhivatali határozatában testvérek örökbefogadására alkalmasak. A testvérek együttes örökbeadására abban az esetben is törekednek, mikor a gyerekek nem egy időben válnak örökbe adhatóvá, de várható, hogy a fiatalabb testvér is hamarosan örökbe adható lesz. Ebben az esetben olyan örökbe fogadó családot választanak az idősebb testvérnek, akik testvéreket is vállalnak, így a későbbiekben egyesíteni tudják a testvérpárt. Amennyiben 4-5 tagú testvérsorokat nyilvánítanak örökbefogadhatónak, és nincs olyan örökbefogadó, aki együtt vállalná őket, akkor azokat a testvéreket igyekeznek együtt örökbe adni, akik egy gondozási helyen nevelkedtek, így kötődés alakult ki közöttük. Az örökbefogadhatónak nyilvánítási eljárás során a megyei szakértői bizottság a gyermekek vizsgálatáról összegző szakvéleményt készít, melyben javaslatot tesz az együttes, kivételes esetben a külön-külön történő örökbe fogadásra. A külön-külön történő örökbefogadási javaslatot az indokolhatja, ha például a testvérek egyik tagja súlyos egészségkárosodással él, fogyatékos gyermek, akinek nincs reális esélye az örökbefogadásra. Ebben az esetben az egészséges gyermektől nem lenne igazságos elvenni az esélyt, hogy szerető örökbefogadó családba kerüljön. Az örökbefogadási szakemberek számára a fővárosban havonta szervezett szakmai műhelyen felmerült a testvérek együttes, illetve külön-külön örökbeadásának problémaköre. Több megye szakemberei beszámoltak tapasztalataikról, a megyéjükben bevált gyakorlatról. Úgy látják, hogy hasznos lenne egy írásban kidolgozott egységes szakmai protokoll, mely összefoglalva a szakmai irányelveket, útmutatást nyújthatna a kritikus esetek kezeléséhez.

3.2.6 A Fejér Megyei TEGYESZ válasza

Fejér megyében 2014. január 1-e óta a válaszadásig 10 testvérsort adtak örökbe, ami 25 gyermeket érintett, egy négyes, három hármas és hat kettes testvérpárokat. Az örökbeadásoknál meghatározó alapelv a testvérek együttes örökbeadása. Ehhez az örökbefogadó családokat három lépésben keresik: a megyei örökbefogadó szülők listájáról, ezt követően az országos nyilvántartásban szereplő családok között, majd a Központi Hatóságnál jelentkezett, külföldön élő házaspárok körében. Ha nem találnak a gyermekek számára a megyében örökbefogadó családot, akkor az Országos Nyilvántartáshoz és Központi Hatósághoz fordulnak. Abban az esetben, ha a testvérek számára közösen nincsen sem más megyei, sem külföldi örökbefogadó család, aki vállalná őket, az örökbefogadási team tesz javaslatot arra, hogy a testvérsor szétválasztható-e. A team tagjai a megyei szakértői bizottság szakembere, a gyermekvédelmi gyám, nevelőszülői tanácsadó, és az örökbefogadási tanácsadó. A szakértői bizottság pszichológusa megvizsgálja a gyermekeket, körültekintően mérlegelve, hogy milyen hatásai és következményei lehetnek a testvérek szétválasztásának. Amennyiben a szakmai vélemény alapján felmerül a lehetősége a testvérek szétválasztásának, olyan örökbefogadó családokat keresnek számukra, akik biztosítani tudják a későbbiekben a testvérek kapcsolattartásának lehetőségét. A testvérek örökbefogadásával kapcsolatos javaslatot az örökbefogadási szakmai műhely által kidolgozott szakmai irányelvek alapján a gyermekek sajátosságainak figyelembevételével alakítjuk ki.

2014. január 1-e óta három esetben fordult elő testvérsorok szétválasztása az örökbefogadás miatt. Egy esetben egy négyes testvérsor 3 tagja már több éve nevelésbe vett gyermek, akik közül „G” és „K” (9 és 11 éves) egy gondozási helyen nevelkedett, nevelőszülői családban. A gyermekek 2009-ben kerültek a szakellátásba, 2013 júliusában kelt határozatával tartós nevelésbe vette őket a gyámhatóság. A testvérsor harmadik tagja, egy másfél éves gyermek testvéreitől külön, tőlük eltérő gondozási helyen nevelkedett, amelynek az volt az oka, hogy a gyermek elhelyezése születését követően 2012-ben a kórházból történt meg, és a másik két testvért nevelő

nevelőszülőnél nem volt lehetőség az újszülött elhelyezésére, mert ilyen életkorú gyermek elhelyezését nem vállalta. A két nagyobb testvér a gondozási helyére jól beilleszkedett, emiatt a gondozási hely változtatása nem szolgálta az volna az ő érdeküket. A legkisebb gyermek ismeretlen személy általi örökbefogadásához az anya 2013 márciusában hozzájáruló nyilatkozatot tett. A három testvér örökbe fogadásának előkészítése időben egybe esett, ez lehetőséget adott az együttes örökbefogadásukra, azonban sem a megyei, sem az országos nyilvántartásban olyan örökbefogadó szülő nem volt, aki három ilyen életkorú testvérgyermeket kívánt volna örökbe fogadni. Emiatt született az a javaslat, a leírt protokoll és szakértői bizottsági vélemény alapján, hogy a 1,5 éves gyermek testvéreitől szétválasztva legyen örökbe adva. 2013-ban az egészségügyi alapszolgáltatóval való munkakapcsolatuk alapján értesültek arról, hogy az édesanya ismét várandós, a születendő gyermek családjában való nevelkedésének feltételeit pedig nem tudja biztosítani. Ennek az információnak a birtokában olyan örökbefogadó családot választottak ki és javasolták az akkor legkisebb gyermek örökbe fogadására, amely család alkalmas a majd születendő testvér örökbefogadására is, amennyiben annak jogi feltételei fennállnak és a gyermek örökbefogadható lesz. Az érintett harmadik gyermek örökbe fogadása 2013. június 24-én jogerősen lezárult. Az anya negyedik gyermeke 2013. július 10-én született meg és a szülést követően hozzájáruló nyilatkozatot tett gyermeke ismeretlen személy általi örökbe fogadásához.

Az újszülött gyermeket a korábban a testvérsor harmadik tagját örökbe fogadott családhoz helyezték ki a kórházból, örökbe fogadása 2013. augusztus 24-én jogerősen lezárult. A két idősebb testvér adatait az országos nyilvántartáshoz küldték, mivel a megyében alkalmassággal rendelkező örökbe fogadó családok között nem volt olyan család, amely örökbe kívánta volna fogadni őket. Az országos nyilvántartásban sem találtak olyan családot, amely a két gyermeket örökbe kívánta fogadni, a gyermekek iratanyaga átkerült a Központi nyilvántartásba, külföldi örökbe fogadó szülő keresése céljából. 2013 őszén érkezett javaslat a Központi Hatóságtól külföldi (holland) örökbe fogadó családra. Időközben a szakszolgálatnál elindult az örökbe fogadó szülők képzése, melynek során esetismertetés kapcsán ismertetésre került e két, nagyobb gyermek esete, különös figyelemmel a gyermekek életkori mutatója és az örökbe fogadni szándékozók igénye közötti általában áthidalhatatlan eltérésekre.

A képzésben részt vevő házaspárok közül egy házaspár jelezte, hogy érdeklődést tanúsít a testvérek iránt, elképzeléseik közé beilleszthető ilyen életkorú gyermekek örökbe fogadása. Ezt követően leállították a külföldi érdeklődést és nem is került sor a velük való kapcsolat felvételre. Az érdeklődő család alkalmasságát a gyámhatóság megállapította, ezt követően sor került a kapcsolatfelvételre, barátkozásra, majd a gondozásba történő kihelyezésre. A nagyobb gyermekek örökbe fogadása 2014. február 20-án jogerősen lezárult. Mindkét örökbe fogadó család előtt felfedték annak tényét, hogy a két örökbe fogadott gyermeknek van két szintén örökbe fogadott testvére. Kérésük és javaslatuk volt, hogy vegyék fel egymással a kapcsolatot annak érdekében, hogy a testvérek kapcsolatot tarthassanak egymással. Ebben a kapcsolat felvételben közre is működtek. Tudomásuk szerint a kapcsolattartás is működik.

Egy hármastestvérsorban egy 4 éves, egy 6 éves, és egy 8 éves gyermek volt. Egy gondozási helyen, azonos nevelőszülőnél nevelkedtek. A gyerekek jól láthatóan roma származásúak voltak, a válaszadó szerint e paraméterekkel sem a megyei, sem az országos nyilvántartásban nem volt olyan család, amely örökbe kívánta fogadni a testvéreket. Anyaguk átkerült a Központi Hatósághoz, de sajnálatos módon a külföldi örökbe fogadók körében sem volt olyan család, aki a három gyereket együtt örökbe fogadta volna. Ilyen előzmények után került sor a szakmai team keretében annak megvitatására, milyen lehetőség van a testvérek szétválasztására és külön történő örökbe fogadására. Figyelemmel a pszichológus célirányos vizsgálata (kötődések) és a szakmai ajánlásra, született az a javaslat, hogy a két kisebb - mivel erősen kötődik egymáshoz, életkori közelség miatt is - együtt kerüljön örökbe fogadásra, míg az idősebb külön családba, testvéreitől külön. Ezt követően ismét felvették a kapcsolatot a Központi Hatósággal, melynek eredményeként két olyan örökbe fogadó családot tudtak kiválasztani, akik azonos országból és azonos közvetítő szervezettől érkeznek. A két család egy időben érkezett

Magyarországra, tudomásukra hozták, hogy a gyerekek testvérek. Javasolták és kérték, hogy a kapcsolat maradjon fenn a gyerekek között, biztosítsák ezt a családok. A három gyermek örökbe fogadása 2015 decemberében jogerősen lezárult. Az utánkövetésekből az is kiderült, hogy mindhárom gyermek sikeresen beilleszkedett az örökbe fogadó családjába és a két család rendszeres kapcsolatban áll egymással.

A kétfős testvérpárból egyik 7 éves, másik 2 éves gyermek. A nagyobbikat 4,5 éve, a kisebbiket születése után vették nevelésbe. A gyermekek külön gondozási helyen nevelkedtek, az idősebb gyermek magatartási és pszichés problémákkal terhelt, roma származása jól látható volt. A kisebbik 2015 októberében lett örökbe fogadhatóvá nyilvánítva, az idősebbik pedig 2016 januárjában. A gyermekek együttes örökbe fogadására a megyében és az országos nyilvántartásban örökbe fogadni szándékozó szülőt nem találtak. A testvérek között kötődés nem alakult ki, elsősorban az életkori különbség miatt. A szakmai team javaslata alapján került sor a testvérek külön örökbe fogadó család általi örökbe fogadásának preferálására. A fiatalabb gyermek esetében megyei örökbe fogadó család általi örökbefogadás realizálódott, mely jogerősen 2016. március 7-én zárult. Az idősebb gyermek esetében sem megyei, sem országos nyilvántartásban szereplő örökbe fogadó szülőt nem találtak, emiatt a Központi Hatósághoz fordultak. A gyermek súlyos magatartási és pszichés problémái miatt hosszas egyeztetést követően külföldi örökbe fogadás realizálódott, mely 2016. június 29-én zárult jogerősen.

A tevékenységük során főszabály a testvérgyermekek együttes elhelyezése és együttes örökbeadása, figyelemmel a hatályos jogi és szakmai normák elvárásaira, a gyermekek legjobb érdekére. Komoly szakmai dilemma a testvérek szétválaszthatósága, különösen sorsuk végleges rendezése esetén. Javaslataink megalkotásakor több szakterület szakemberét (pszichológus, gyám, nevelőszülői tanácsadó, örökbefogadási tanácsadó) vonják be a javaslat kialakításába. Megítélésük szerint a testvérsor egy, vagy két tagja nem lehet akadálya a többi testvér sorsa rendezésének. Ha pedig nincs olyan család, amely négy gyermeket örökbe fogadna, akkor örökbe lehet adni őket két családba, biztosítva számukra a család élményét, a vér szerinti gyermekek nyomdokába lépést, rokonsági kapcsolatok keletkeztetését, a testvérek közötti kapcsolat fennmaradását.

3.2.7 A Győr-Moson-Sopron Megyei TEGYESZ válasza

A testvérek örökbeadásának tekintetében a Budapesten működő szakmai műhelyen átbeszélte protokoll alapelvei érvényesülnek. A megyében alapvető szempont, hogy az azonos gondozási helyen élő testvérek örökbefogadása – örökbefogadhatóvá válásuk után – együttesen, egy örökbefogadó családba történjen meg, ha szükséges, akkor pedig az országos nyilvántartás és a nemzetközi örökbefogadásokat koordináló Központi Hatóság bevonásával.

A megyében 2014. január 1-e óta *nem történt olyan örökbefogadás*, melyben közös gondozási helyen nevelkedő gyermekek külön örökbefogadó családhoz kerültek volna. *2014-ben* két kettős testvérpár, *2015-ben* nem volt testvérpár, *2016-ban* hármas testvérek örökbefogadása történt meg.

A külön gondozási helyen élő, egymással kapcsolatban nem lévő gyermekek egy örökbefogadó családba helyezése álláspontjuk szerint más megítélés alá esik. Általános tapasztalat, hogy ők nem egyidejűleg válnak örökbeadhatóvá, szükségletük is eltérő, nagy közöttük a korkülönbség, csak egyik szülő részéről áll fenn a testvérek közötti vérségi kapcsolat, hiszen valami megalapozza a különböző gondozási helyen történő elhelyezést. Amennyiben lehetséges, ilyen esetekben is megvizsgálják az egy örökbefogadó családba történő elhelyezés lehetőségét. A testvérek örökbefogadása ugyan álláspontjuk szerint nincs pontosan leszabályozva, de ez nem is lenne szerencsés, mivel minden eset egyedi, minden gyermek életét, hosszú távú sorsát külön kell végig gondolni, megtervezni annak az alapelvek a figyelembevételével, hogy a gyermek mindenképp álló érdeke érvényesüljön. A gyermek érdeke azt is megkívánhatja, hogy vérségi kapcsolatait támogatva egy örökbefogadó családba nevelkedhessenek. Több alkalommal is volt gyakorlat arra, hogy az évekkel később örökbeadhatóvá vált testvért is ugyanaz a család fogadta, erre az örökbefogadó szülők részéről is egyre nagyobb az igény. Lehetséges viszont, hogy a

gyermek legjobb érdeke az, hogy külön családba kerüljön. Nem minden esetben realizálható minden gyermek örökbefogadása, különösen akkor, ha nagyobb életkorúak, vagy egészségügyi, mentális problémáik vannak. Találkoztak olyan helyzetekkel, amikor egy egészséges és egy beteg gyermek együttes örökbefogadását követően évek múlva az örökbefogadó család bomlott fel, vagy szűnt meg az örökbefogadás felbontása által, hiszen a beteg gyermeket a szülők nem tudták elfogadni, korábban kényszerdöntést hoztak. Az örökbefogadás területén dolgozó szakemberek felelőssége nagy, azonban lehetőség van arra, hogy szoros együttműködésben, esetmegbeszélések keretében, pszichológiai vélemények, szakvélemények megtámogatásával tudják meghozni a gyermek vagy gyermekek legjobb érdekét tekintetbe véve döntésüket.

3.2.8 A Hajdú-Bihar Megyei TEGYESZ válasza

A hatályos jogi szabályozáson túl a saját szakmai dokumentumaik nyújtanak iránymutatást, elsősorban a szakmai program, az intézmény örökbefogadási csoportjának szakmai programja, valamint az örökbefogadási szabályzat. Testvérek együttesen vagy külön történő örökbeadása esetén a fenti szabályozásokon, iránymutatásokon túl a protokoll, a kialakult és bevett gyakorlat az, hogy *testvéreket együttesen próbálják meg örökbe adni elsősorban a megyében, ha ez nem lehetséges, akkor Magyarországon, végső esetben pedig külföldön.* A földrajzi szempontokon túl az is fontos szerepet játszik a döntésükben, hogy az örökbe adható gyerekeket elsősorban házasársaknak, másodsorban pedig egyedülállóknak ajánljuk fel. Hangsúlyozták, hogy a döntést minden esetben egy szakmai team hozza meg, amely az örökbefogadási csoport tagjaiból (általános igazgató helyettes, örökbefogadási tanácsadók, pszichológus), valamint a gyermekek gyermekvédelmi gyámjaiból tevődik össze. A testvérek egymáshoz való kötődését pszichológus általi vizsgálat, megfigyelés, továbbá a gyermekekkel kapcsolatban álló szakemberek tapasztalatai támasztják alá.

Ritkán ugyan, de előfordul olyan eset, amikor testvérek különböző örökbefogadó családba kerülnek vagy közösen nevelkedő testvérek közül nem minden gyermeket adnak örökbe. Ezen esetek a következő okok miatt jöhetnek létre: a testvéreket különböző időben, különböző gondozási helyen helyezték el a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében, különböző státuszúak, különböző egészségügyi, pszichés állapotúak, különböző származásúak, különböző életkorúak és a kisebb gyermeknek még van valódi esélye az örökbeadásra. *2014-ben 2 együtt nevelkedő testvér került külön családba örökbefogadás miatt.* Mindkét esetben a gondozási helyen maradt testvér tartós beteg vagy fogyatékos. *2015-ben is 2 együtt nevelkedő testvér került külön családba örökbefogadás miatt.* Egyik esetben az örökbeadott gyermek féltestvére nem volt örökbe adható, másik esetben az örökbeadott gyermek testvérei fogyatékosággal élők, autisták. *2016-ban és 2017-ben nem kerültek testvérek külön családba örökbefogadás miatt.* Sikerként számolt be olyan esetről, mely során különböző gondozási helyen nevelkedő testvérek egy családba kerültek örökbe, valamint olyan esetekről is, amikor egy örökbefogadó családhoz tudtak testvéreket örökbe adni úgy, hogy ők különböző időben kerültek be a gyermekvédelmi szakellátás rendszerébe és váltak örökbe adhatóvá.

3.2.9. A Heves Megyei TEGYESZ válasza

A 2014. január 1-e óta az intézménynél zajló örökbefogadási eljárásokban *nem történt olyan eset, hogy közösen nevelkedő testvéreket szétválasztva, vagy közösen nevelkedő testvérek közül csak egyet vagy néhányat adtak volna örökbe.* A megyében a testvérek örökbeadásával kapcsolatban az a szakmai irányelv alakult ki, amely szerint az azonos gondozási helyen nevelkedő testvérek együttes örökbeadását tartják szem előtt. *Egy esetben fordult elő, hogy két különböző gondozási helyen nevelkedő hármastestvérpár két örökbefogadó családba került.* A testvérek ebben az esetben nem ismerték egymást, a két idősebb testvér nevelőcsaládban nevelkedett akkor, amikor a harmadik testvér megszületett. A két idősebbet gondozó nevelőszülő nem tudta vállalni a harmadikat, ezért testvéreitől külön került elhelyezésre. Az örökbeadhatóvá nyilvánításig nem alakult ki kapcsolat közöttük.

Amikor az örökbeadhatóvá nyilvánítás felmerül, a szakemberek teamje mérlegeli, hogy a külön gondozási helyen nevelkedő gyermekek együttes vagy külön-külön történő örökbe adása szolgálja-e a gyermek érdekét. A személyiség-állapotot felmérő pszichológiai vizsgálat azt is felméri, hogy az aktuálisan vizsgált gyermek mennyire kötődik a másik gondozási helyen élő, esetleg nem örökbeadható, vagy örökbeadható testvéreihez.

Kérdésként fogalmazta meg, hogy az-e a gyermek érdeke, hogy örökbefogadó szülőhöz kerüljön, és ez által új lehetőségekhez, érzelmileg biztos háttérrel nyújtó családhoz jusson, vagy az az érdeke, hogy testvérkapcsolatait erősítsék a külön gondozási helyeken élő testvéreivel. *Minden döntést egyedi mérlegelés után hoznak meg.* A megyében jellemzően sok, olykor 6-7-8 testvérkapcsolattal rendelkező gyermek elhelyezésére kell megoldást találni. *Együttes elhelyezésük gyakran nem valósítható meg.* A külön gondozási helyen nevelkedő testvérek kapcsolata lazul, illetve olyan testvér is születhet időközben, akivel a testvérkapcsolat ki sem alakul. A szülők a gyermekük, gyermekeik beutalása után folytatják az életüket, új párkapcsolatot is létesíthetnek. Mielőtt körülményeiket rendeznék, már „féltestvér” kerül a szakellátásba. Előfordul az is, hogy a szülő választ a gyermekei közül: van olyan gyermeke, akivel kapcsolatot tart, van olyan, akivel nem. Van, aki közelebb áll hozzá, mert gondozta azt a gyermeket, míg a másik gyermeket eleve a kórházban hagyta, nem mutat iránta semmilyen ragaszkodást. Elkerülhetetlen, hogy az örökbeadásban érintett gyermekek testvérkapcsolatát minden esetben megvizsgálják, és úgy hozzák meg a döntésüket.

3.2.10. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei TEGYESZ válasza

A szakszolgálat rendelkezik *örökbefogadási szabályzattal*, amely azonban *nem tartalmaz irányelveket a testvéri örökbefogadásokra vonatkozóan.* A testvéri örökbefogadások során a kialakult, bevett gyakorlat alapján járnak el. Minden esetben elsődleges cél az, hogy a testvérek azonos örökbefogadókhöz kerüljenek. *2014-ben* nem adtak örökbe testvérsort, *2015-ben* két kettes testvérpárt adtak örökben, *hármastestvérpárból* három főt, *2016-ban* kettes testvérpárból két főt és két hármastestvérsort, *2017-ben* pedig 3 főt hármastestvérpárból. *A külön gondozási helyen nevelkedő testvéreket – egy esetet kivéve – külön adták örökbe.* *2015-ben volt egy esetük,* amikor külföldi örökbefogadók gondozásába helyeztek ki egy kislányt, de még az engedélyezés előtt a leendő örökbefogadó szülők jelezték, hogy két gyermek örökbefogadására alkalmasak. Kérték, ha van örökbefogadható testvér, akkor őt is örökbe fogadnák. A kislány másik gondozási helyre elhelyezett húga is örökbefogadható volt, ezért a gyámhivatallal és a szaktárcával történt egyeztetés után a másik gyermeket is ki tudták ajánlani nekik, akit ezt követően szintén örökbe fogadtak. A különböző gondozási helyen nevelkedő, egymást nem ismerő testvér egy családba került.

Testvéreket csak abban az esetben adtak örökbe különböző örökbefogadókhöz, ha nem nevelkedtek együtt, és nem volt köztük érzelmi kötődés a testvéri kapcsolattartás ellenére sem. Ilyen volt az egyik hármastestvérsor 2016-ban. *Az azonos gondozási helyen nevelkedő gyermekek minden esetben azonos örökbefogadó szülőkhöz kerültek a vizsgált időszakban.* Tapasztalataik szerint megyében az örökbefogadók az alacsonyabb életkorú – magyar örökbefogadók 4-5 éves, külföldiek 8-10 éves – és egészséges gyermeket részesítik előnyben örökbefogadásukor. Ennek ellenére, ha a testvérek közül egyikük korrigálható, kezelhető betegséggel rendelkezik, a testvéreknek van esélyük az örökbefogadásra. *Nem találnak örökbefogadót azonban azon testvéreknek, ahol a legidősebb testvér már betöltötte 10. életévét.* Ha egy testvérpár egyik tagja egészséges, a másik pedig beteg, mindig felmerül a kérdés, hogy a két gyermeki érdek, az egészséges gyermek hosszú távú sorsának rendezése, vagy a testvérek közti kapcsolat megőrzése közül melyiknek az érvényesülését segítsék elő. *Nem volt arra példa a praxisukban, hogy ilyen esetben elválasszák a testvéreket.* Gyakori az, hogy a nagyobb testvér örökbefogadásának jogerős befejezése után kerül a szakellátásba később született, fiatalabb testvére. Ezek a gyermekek nem is tudnak egymásról, értelemszerűen nem nevelkedtek együtt, nincs köztük semmilyen kapcsolattartás, ezért ebben az esetben különböző személyek fogadják örökbe a gyermekeket. Abban az esetben, ha egy többes testvérsort egyszerre vesz nevelésbe a gyámhivatal, mindig törekednek arra, hogy azonos gondozási helyre kerüljenek a gyermekek akkor is, ha életkoruk, illetve ellátási szükségletük különböző. Gondot jelent azonban az, hogy

négyes vagy nagyobb testvérsorok számára bekerüléskor gyakran nem tudnak azonos gondozási helyet biztosítani. Ilyen esetekben ugyanakkor mindig céljuk a mielőbbi testvéregyesítés.

Beszámoltak egy 2014 előtti esetről, amikor négy testvér (kettő-kettő bontásban) két gondozási helyen nevelkedett. Örökbefogadás előtt (két örökbefogadó család egyszerre kezdte az ismerkedést) a *korábbi elhelyezéstől eltérően valósult meg az ismerkedés*, és a gondozásba történő kihelyezés. Két-két gyermek két különböző örökbefogadóhoz került, de nem azzal a testvérével, akivel korábban együtt nevelkedett. Elhelyezésük ilyen formában való megvalósításának alapja a pszichológus szakértő véleménye volt, amely a gyermekek közötti kötődésen alapult. Az örökbefogadók ebben az esetben vállalták, hogy biztosítják a testvéri kapcsolattartást.

Az általuk ismert származás megismerési ügyekben jellemző, hogy az érdeklő örökbefogadottnak mindössze fele akarja megismerni a vér szerinti családjából mind a szüleit, mind testvéreit. A hozzájuk forduló másik fele pedig nem érdeklődik a szülők iránt, csupán testvéreivel akar megismerkedni. Erre is tekintettel különösen fontosnak tartják azt, hogy a testvérek ne legyenek szétválasztva, hanem azonos örökbefogadóhoz kerüljenek.

3.2.11 A Komárom-Esztergom Megyei TEGYESZ válasza

A válaszban arról számoltak be, hogy az örökbefogadási szakmai műhely közösen kialakított álláspontját követik, azaz a testvérpárok közös örökbefogadása, sorsuk hosszú távú rendezése elsőrendű prioritás. Protokolljuk szerint a nyilvántartásából az örökbefogadási team kiválasztja a testvérek számára a legmegfelelőbb házaspárt. Ha a megyei örökbefogadásra várakozók között nincs ilyen, úgy az országos örökbefogadást elősegítő szerv közreműködését kéri a gyermekek sorsának rendezéséhez. A központi hatóság az országos listán való sikertelen keresés után a külföldi várakozók között keres lehetőséget. *Minden testvérpár esetében az együttes örökbefogadást helyezik előtérbe, akár Magyarországon, akár külföldön.* Ha erre nincs mód, megvizsgálják a gyermekek legjobb érdekét, ha az a külön örökbefogadást jelenti, akkor támogatják azt. Természetesen minden egyes eset körültekintő, egyéni elbírálást igényel. A külföldre történő örökbefogadások bevett gyakorlata a külön-külön örökbeadott testvérek kapcsolattartási lehetőségének biztosítása.

3.2.12 A Pest Megyei TEGYESZ válasza

A válaszuk szerint a Gyvt. 79 § (3) bekezdés b) pontja rendelkezik arról, hogy az elhelyezési javaslatban és az egyéni elhelyezési tervben *figyelemmel kell lenni a testvérek lehetőség szerinti együttes elhelyezésére.* Testvérek esetében ezen elv követése szükséges az örökbefogadások tekintetében is, szem előtt tartva az örökbefogadásra kerülő gyermek, gyermekek legjobb érdekét, amely esetenként a testvérek szétválasztásával – általánosságban nem egy gondozási helyen élő, nem szakellátott, vagy nem örökbe adható – érhető el, és minden esetben egyéni mérlegelést követel.

Gyermekek örökbefogadásának előkészítése során nem csupán jogszabályok, hanem módszertani útmutató alapján is dolgoznak, amely a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet TAMOP-5.4.1-12/1-2012-0001 „Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása” kiemelt projekt megbízásából készült. Ha testvérek szétválasztásáról születik döntés, azt minden esetben megelőzi a testvérek kötődését vizsgáló szakértői vizsgálat.

Beszámolójuk szerint előfordul az az eset, amikor eleve nem örökbe adható az összes testvér – például nagyon hosszú, akár 15 gyermekből álló testvérsor esetén – ekkor azt mérlegelik, hogy a testvérek együtt nevelkedése, vagy néhány gyermek örökbe fogadói családba kerülése a fontosabb szempont. A szakmai döntést befolyásolja a testvérek közötti esetleges kapcsolat, illetve kötődés, a gyermekek életkora, valamint egészségi állapota. Tapasztalatok azt mutatják, hogy *legfeljebb három, ritka esetben négy testvér fogadását vállalják az örökbefogadó szülők.*

Szétválasztás esetén gondoskodnak a szakellátásban maradó gyermekek pszichés megsegítéséről, valamint olyan örökbefogadók kiválasztására törekednek, ahol megvalósulhat a testvérek kapcsolattartása örökbefogadás után is. *Tapasztalataik azt mutatják, hogy a kérelmezők*

visszantastítják az olyan kijánlásokat, ahol az örökbeadásra váró gyermek, vagy szakember jelzi, hogy a testvérkapcsolat fenntartása továbbra is szükségszerű lenne. Ha olyan gyermek kerül szakellátásba, akinek testvére korábban örökbe adották, és a kérelmező újból bejelentette örökbefogadási szándékát – alkalmas, egyben fogadóképző egy másik gyermek fogadására – mérlegelésre kerül a család egyesítés megvalósítása, abban az esetben, ha ez az összes szereplő együttes legjobb érdekét szolgálja.

Testvérek együttes örökbeadását gyakorlati tapasztalataik alapján megnehezíti, hogy a szakellátásba bekerüléskor néhányuk olyan korú, hogy egyáltalán nem találhat fogadó szülőket. A hazai örökbefogadó szülők jellemzően 0-4 év közötti gyermeket szeretnének örökbe fogadni, ez a szám a nemzetközi örökbe fogadók tekintetében 0-8 évben határozható meg. Amennyiben az örökbe adható gyermekek külön gondozási helyen élnek, és van élő kapcsolattartásuk, család egyesítés okán arra törekednek, hogy lehetőség szerint azonos örökbefogadóhoz kerüljenek.

Az örökbeadott gyermekek testvérkapcsolatuk függvényében a vizsgált időszakban a következőképpen alakult: 2014-ben nem adtak örökbe hármastestvérsort, 2015-2017-ig minden évben egy hármastestvérsort adtak örökbe. Kettes testvérsort 2014-ben kettőt, 2015-ben kettőt, 2016-ban hármast, 2017-ben ötöt. Egyetlen esetben került sor testvérsor megbontására, amelyet az indokolt, hogy nem találtak olyan örökbefogadó szülőket, akik a szóban forgó gyermekeket, koruk és egészségi állapotuk alapján együtt örökbe fogadták volna. A gyermekek eltérő időpontban érkeztek legutolsó gondozási helyükre, több más gyermekkel nevelkedtek, a köztük lévő kötődés vizsgálata alátámasztotta, hogy a szétválasztás lehetséges. A testvérek örökbefogadásának előkészítése során nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a két örökbefogadói család segítse elő a testvérek közötti kapcsolattartást, amely bizonyítottan a mai napig megvalósul.

3.2.13 A Somogy Megyei TEGYESZ válasza

A kapott válasz szerint a megyében kialakult gyakorlat során a legfontosabb cél az, hogy az együtt nevelkedő testvérek együttes örökbeadása történjen meg. Külön élő testvérek esetén, ha a testvérek ismerik egymást, kapcsolat van közöttük, szintén cél a közös örökbeadás. *Ez alól kivételt jelent, ha a testvérek közül nem mindegyik örökbeadható.* Ilyen esetben az örökbeadható testvért tudják csak örökbe adni. A közös örökbeadás érdekében a tanácsadó először a megyében próbál megfelelő örökbefogadó családot találni, ha nem jár sikerrel, akkor országosan, majd a központi hatósághoz fordulva külföldön keres örökbefogadó szülőket. A legtöbb esetben, ahol a testvéreket külön fogadták örökbe, erre *végző megoldásként került sor*, külföldi örökbefogadók által.

2017. január 1-e óta az előttük zajló örökbefogadási eljárásokban 11 esetben került sor arra, hogy testvéreket külön adtak örökbe, ebből 6 esetben a testvérek azonos gondozási helyen nevelkedtek. Az együtt nevelkedő testvérek külön történő örökbeadásának okai a következők voltak:

1. A hármastestvérsor együttes örökbeadására külföldön sem volt esély. Pszichológus bevonásával döntötték el, hogy melyik testvér kerülhet külön örökbe, így két olasz házaspárhoz kerültek a gyerekek, akik a mai napig tartják a kapcsolatot egymással.
2. A hatostestvérsorból három gyermeket tudtak (külföldre) örökbe adni, ebből az egyik testvért külön, de az örökbefogadó szülők a mai napig tartják a kapcsolatot egymással. A másik három testvérnek nem volt reális esélye a külföldi örökbeadásra sem.
3. Az ötöstestvérsor három eltérő helyen nevelkedett. A közös gondozási helyen nevelkedő két gyermek egyik tagjának közepesúlyos értelmi fogyatékosága miatt nem találtak örökbefogadó szülőket. A másik két testvér közös gondozási helyen nevelkedett, együttes örökbeadásuk megtörtént. Az ötödik gyermek szintén örökbefogadó családhoz került.
4. Ötöstestvérsorból a legidősebb gyermek magatartásproblémái miatt külön örökbefogadó családhoz került. A legkisebb gyermek később lett örökbefogadható, ő szintén külön családhoz került. Az örökbefogadó családok felvették egymással a kapcsolatot.
5. A hármastestvérsor legidősebb tagjának szellemi fogyatékosága miatt nem volt esélye az örökbeadásra, a másik két gyermek együttes örökbeadására került sor.

6. A négyes testvérsor három tagjának életkora és magatartásbeli problémái miatt nem volt esélye az örökbefogadásra. A pszichológus vizsgálata alapján a legkisebb gyermek és testvérei közötti kötődés csekély volt, így a legkisebb gyermek örökbeadására sor került.

3.2.14 A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei TEGYESZ válasza

Az intézményben már a gyermekek örökbefogadhatóvá nyilvánítási eljárásának kezdeményezése előtt sor kerül annak vizsgálatára, hogy a gyermek életkora, egészségi és mentális állapota, és egyéb körülményei (testvérek száma, életkora) alapján van-e esély az örökbefogadásra. Az azonos gondozási helyen nevelkedő testvérek esetében minden ügyben az együttes örökbefogadásra törekednek. Elsősorban a megyei nyilvántartásban keresnek a testvérek számára örökbefogadni szándékozó szülőt, aki a testvéreket együttesen kívánja örökbefogadni. Ha nem szerepel a nyilvántartásban ilyen szülő, akkor az EMMI Népesedési és Gyermekügyi Főosztályának megkeresésével kérnek tájékoztatást a gyermekek örökbefogadásának esélyeit illetően. Ennek függvényében és e tájékoztatás megküldésével egyidejűleg kezdeményezik az illetékes gyámhivatalnál az örökbefogadhatóvá nyilvánítási eljárás lefolytatását.

A válasz szerint 2014. január 1-jét követően közösen nevelkedő testvérek szétválasztására az örökbefogadási eljárásban nem került sor. A külön nevelkedő testvérek esetében – ha a gyermekek együttes örökbefogadására nem mutatkozik reális esély, a gyermekek kötődésének szakember által történő vizsgálata után – szoros testvéri kötődés esetén olyan örökbefogadni szándékozó családok kiválasztására kerül sor, ahol örökbefogadásukat követően az adoptáló családok vállalják és biztosítják a testvérek közötti kapcsolattartás megvalósulását. 2014 januárját követően 2 esetben, négy gyermeket érintően realizálódott ilyen örökbefogadás. Preferált a külön gondozási helyen nevelkedő testvérek együttes örökbefogadása, amennyiben erre lehetőség van. A fenti időszakban 3 esetben hat gyermeket érintően történt ilyen örökbefogadás. A gyermekvédelmi gondoskodásba eltérő időpontban beutalásra kerülő testvérek örökbefogadhatóvá nyilvánításának esetén a kiskorúak egyéni érdekeinek szem előtt tartásával, az örökbefogadási team bevonásával történik javaslatétel a külön, vagy az együttes örökbefogadási eljárás elindítására. A fentiek alapján együtt nevelkedő testvérek külön történő örökbefogadására nem került sor a jelzett időszakban.

3.2.15 A Tolna Megyei TEGYESZ válasza

A kapott válasz értelmében munkájuk során az örökbefogadási tanácsadók szakmai műhelyén közösen megfogalmazott irányelveket használják útmutatóként. Ezek alapján a megyében örökbe fogadhatóvá vált együtt nevelkedő testvérpárok számára olyan örökbe fogadni szándékozó családokat keresnek, akik vállalják a testvérpárok együttes örökbe fogadását. Kettes testvérpárok örökbe fogadására általában nyitottak a megyei családok, hármas- vagy többes testvérsor esetén viszont az EMMI Népesedési és Gyermekügyi Főosztályához továbbítják a gyermekek adatlapjait, hogy megvizsgálják az országos kijárlás esélyeit. Ha az országos nyilvántartásban sincs elfogadó család, akkor a Központi Hatóság vizsgálja tovább a nemzetközi örökbefogadás lehetőségét. Ha itt sincs esély a testvérpárok kijárlására, akkor pszichológus és más, a gyermekeket ismerő szakember bevonásával próbálják megkeresni a számukra legmegfelelőbb megoldást. Minden esetet külön mérlegelik, egyenként vizsgálják, hogy mi szolgálná leginkább a gyermekek érdekét. Az elmúlt évek során nem volt arra példa, hogy együtt nevelkedő testvérpárokat külön adtak volna örökbe. 2014. január 1-e és 2017. május 31-e közti időszakban a következő szerint alakult a gyakorlat: 2014-ben egy kettes testvérpár együttes átgondozása egy esetben, hármas testvérpár együttes átgondozása egy esetben történt, majd 2017-ben egy kettes testvérpár átgondozása egy esetben.

3.2.16 A Vas Megyei TEGYESZ válasza

A válasz szerint testvérek együttes, vagy külön örökbefogadása álláspontjuk szerint dilemmával terhelt területe az örökbeadási folyamatnak. Jogszabályi szinten a testvérek közös örökbeadásáról tételes jogi norma nem rendelkezik, de a Gyermekjogi Egyezmény alapján, egységes alapelv az örökbefogadható státuszú testvérek esetén, hogy törekedni kell együttes örökbeadásukra.

Ha a megyében nincs ilyen örökbefogadni szándékozó család vagy személy, akkor az országos nyilvántartásban szereplő örökbefogadásra váró örökbefogadók között keresik a leendő szülőket. Amennyiben itt sincs az adott testvérpárokat, vagy testvérsort vállaló örökbe fogadni szándékozó, akkor a Központi Hatóság közvetítésével a külföldi örökbefogadni szándékozó testvéreket vállaló örökbefogadók megszólítása történik. Amennyiben ily módon sem realizálható a gyermekek örökbe adása, akkor történhet meg a szétválasztásuk, hiszen a legfőbb cél a kiskorúak számára hogy családi nevelésük az örökbefogadás által biztosított legyen. Álláspontjuk szerint, amíg ezek az eljárások zajlanak, viszonylag hosszabb idő telik el, így sérül a gyermekeknek az a joga, hogy mielőbb sorsuk, státuszuk megnyugtató rendezésére kerüljön sor.

Így is előfordulnak esetek, amelyek egyéni elbírálást igényelnek, ilyenkor szakmai team dönt a testvérek szétválasztásának kérdésében. A szakmai vélemény minden esetben pszichológus szakvéleményén alapszik, aki vizsgálta a gyermekek állapotát, a köztük levő kötődést. Ha szakmailag indokolt esetben a kiskorúak szétválasztása, külön-külön örökbe adása mellett döntött, minden esetben kezdeményezi az örökbefogadó szülőknél azt, hogy tegyék lehetővé a testvérek számára örökbefogadásuk engedélyezését követően is az egymással való kapcsolattartást.

2014 óta két esetben történt a szakszolgáltatnál testvérek szétválasztása. Az egyik esetben 3 testvér, közülük 1 féltestvér élt azonos gondozási helyen. Egy gyermek (a másik két kiskorú féltestvére) esetében történt meg az örökbefogadhatónak nyilvánítás. A másik két gyermek esetében volt szülői kapcsolattartás, így nem lehetett kezdeményezni örökbefogadhatóvá nyilvánításukat. A testvérek között nem volt erős kötődés. Az örökbe fogadható gyermek érdeke az volt, hogy családba kerüljön, sorsa hosszú távon rendeződjön az örökbefogadással. A másik esetben azonos gondozási helyen nevelkedő testvérpár szétválasztása mellett döntött a szakmai team, a pszichológus szakvéleménye által alátámasztva. E döntést a gyermekek egyéni érdekére tekintettel, harmonikus fejlődésük biztosítása érdekében hozták meg. A kötődés nem volt erős a testvérek között, nem foglalkoztak egymással, nem nagyon játszottak együtt. Az idősebb gyermek állapota, fejlődésbeli elmaradásai alapján egyéni bánásmódot igényelt. A gyermek fejlődése csak ilyen módon volt biztosított. Előre vetíthető volt, hogy együttes elhelyezésükkor hosszabb távon mindkét gyermek sérült volna. Az idősebb gyermek örökbefogadása már lezárult, állapota sokat javult, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá vált, fejlődésbeli lemaradásait gyors ütemben pótolja örökbefogadó szülei segítségével. A fiatalabb gyermek örökbe adása még folyamatban volt, a testvérek szétválasztása – reakcióikból mérve – egyikük számára sem okozott traumát.

Szorgalmazták azon örökbefogadó szülőknél, akik partnernek is mutatkoznak ebben a kérdésben, hogy a gyermekek közötti kapcsolattartás folyamatos legyen örökbefogadásuk engedélyezése után is. A testvérek együttes, vagy külön történő örökbeadása ügyében, az alapvető irányelv mellett figyelembe kell venni az egyes gyermekek egyéni érdekét is. Erre figyelemmel minden esetet egyénileg kell vizsgálni és – a gyermekek legjobb érdekét szem előtt tartva – szükséges döntést hozni sorsuk végleges rendezése érdekében.

3.2.17 A Veszprém Megyei TEGYESZ válasza

A kapott válasz alapján szakmai működésük kapcsán fő szempont, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő és együtt nevelkedő testvérek örökbefogadásuk realizálódását követően továbbra is egy családban nevelkedhessenek. A tényleges esetek kapcsán azonban alakulhat ki olyan helyzet, amikor a gyermekek sorsát egyénileg, személyre szabottan kell mérlegelni és a hosszú távú érdekeiket legjobban szolgáló döntést meghozni, ezért a vizsgált időszakot tekintve (2014. január 1-től 2017 nyaráig) két esetben született olyan javaslat, hogy szükséges a testvérek szétválasztása. Mindkét esetben a szakszolgálat örökbefogadásban jártas pszichológusának,

valamint a gyermekeket ismerő szakemberek véleménye alapján került minderre sor. 2016-ban egy testvérpár együttes örökbeadása nem tudott megvalósulni azért, mert a Központi Hatóság szakemberei a nemzetközi nyilvántartásban sem találtak olyan örökbe fogadni szándékozót, aki a magasabb életkorú és enyhe fokban értelmi sérült fiút a húgával együtt elfogadták volna.

2015-ben egy gondozási helyén élő hármastestvérsor (12, 10 és 8 évesek) örökbeadását kísérelték meg külföldi örökbefogadó szülőkhöz, amelynek során a gondozási időt meg kellett szakítani, mivel a házaspár úgy érezte, nem eléggé felkészültek a három magasabb életkorú gyermek nevelésére. A sikertelen örökbefogadást követően a gyermekek pszichológiai vizsgálata azt mutatta, hogy továbbra is motiváltak az örökbeadásukat illetően. Miután a három magas életkorú lánynak továbbra sem volt esélye arra, hogy egy örökbefogadó családba kerüljenek, körültekintő pszichológiai vizsgálatot és szakmai megbeszélést követően a gyermekek véleményét figyelembe véve döntés született a szétválasztásukról. 2016 decemberében a középső kislány sikeres barátkozást követően került örökbefogadó családjába. A legidősebb és legfiatalabb testvért a gyámhivatal együtt helyezte ki a kötelező gondozási időre az örökbefogadó szülőkhöz, de az együtt töltött idő alatt a 14 éves gyermek arra a döntésre jutott, hogy nem szeretne új országban új életet kezdeni, ezért a gondozási idő megszakításával visszatért a nevelőcsaládba. Végül a legkisebb lány örökbefogadása azzal a megegyezéssel zárult, hogy a két lány – akiknek egy országból, egy szervezettől érkeztek az örökbefogadó szülei – tartani fogják egymással a kapcsolatot. Kiemelték azt, hogy minden gyermeknek, amint örökbe fogadhatóvá válik, minél rövidebb idő alatt próbálják megtalálni az érzelmi szükségletei, fejlődése szempontjából legideálisabb családot, amely hosszútávon megnyugtató, végleges elhelyezést biztosít számukra.

3.2.19. A Zala Megyei TEGYESZ válasza

A válasz szerint a megyében az örökbefogadások előkészítése a gyermekek legjobb érdekét szem előtt tartva – a korábbiakban egységesített – szakmai elvek és protokoll alapján folyik. Az alapelv sarkalatos pontja, hogy *a testvérek együttes örökbefogadása realizálódhasson*. Minden esetben a megyei szakértői bizottság vizsgálja meg a gyermekeket a szakvéleményükre alapozva egy szakmai team választja ki az olyan örökbefogadó szülőjelölteket, akik testvérek örökbefogadását vállalják és arra alkalmasak is. Az esetek legnagyobb részében az együtt nevelkedő gyermekek együtt is kerülnek ugyanabba az örökbefogadó családba. Azokban az esetekben, amikor az együtt nevelkedő testvérek nem mindegyike válik egy időben örökbe fogadhatóvá, a szakszolgálat olyan leendő örökbefogadó szülőket keres, valamint választ ki, akik kinyilvánítják, hogy a későbbiekben örökbefogadhatóvá váló másik testvérek nevelésére is vállalkoznak.

A megyei szakértői bizottság szakvéleménye dönti el, hogy mikor lehet, vagy indokolt az együtt nevelkedő testvéreket örökbefogadás útján szétválasztani. Ha az egyik testvér fogyatékosága vagy egészségi állapota nem engedi az együttes örökbeadást, megfontolandó lehet a gyermekek egyéni érdekének preferálása a testvérkapcsolattal szemben. Azt tapasztalják, hogy a rendszerben maradt, együtt nevelkedő testvérek, akiknek együttes örökbefogadásuk sikertelenül zárult, a későbbiekben nem tudnak egymásra támaszkodni, nem segítik egymást, hosszú távon más-más utat járnak be. A testvérkapcsolatuk kimerül abban, hogy tudnak egymásról. *Ellenben vannak olyan példák a külön (örökbe adott) nevelkedett testvéreknél, amikor az örökbefogadást követően a gyermek olyan stabil családi mintát, háttérrel kap, amely segíti a testvérek keresését, a testvérkapcsolatok kiépítését annak mélyülését.* Több esetben nem csak érzelmi, hanem anyagi segítséget is nyújtanak egymásnak.

2014-től két olyan eset történt, amikor a gyermekek külön kerültek örökbefogadó családba. Mindkét eljárásnál a szakértői bizottság javasolta a gyermekek külön történő örökbefogadását. Tudomásuk szerint a testvérpárok jelenleg is tartják egymással a kapcsolatot. Mivel konkrét jogszabályi szinten a testvérek közös örökbe adásáról tételes jogi norma nem rendelkezik, ez lehetővé teszi, hogy minden gyermek esetében az örökbefogadás előkészítése során érvényesülhet az egyedi elbírálás, amelynek a gyermek legjobb érdekét kell szolgálnia.

3.2.19 A Fővárosi TEGYESZ válasza

A válasz kiemelte, hogy a Gyermekjogi Egyezmény, valamint a Gyvt. elveivel összhangban külön hangsúlyt helyeznek a gyermekvédelmi gondoskodásban élő testvérek közös sorsrendezésére.

Az örökbefogadásról, mint a vér szerinti családjukban való felnövekedést nélkülözni kényszerülő gyermekek végleges sorsrendezéséről gondolkodnak, amely a gyermekvédelmi tervezés során akkor és csak akkor jön szóba, ha bebizonyosodik és jogi érelemben is nyilvánvalóvá válik, hogy a gyermeket vér szerinti családja nem nevelheti fel. Fontos prioritás, hogy ezekben az esetekben minden más helyettesítő védelmet nyújtó ellátást megelőz az örökbeadás. Az örökbefogadással kapcsolatos szakszolgáltatást a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatások körébe ágyazott szakszolgáltatásként nyújtják, amelynek keretében a többi szakszolgáltatás (pl. a gyermekek elhelyezésével, szakértői vizsgálatával, gyermekvédelmi gyámságával, kapcsolattartásával, adatainak nyilvántartásával összefüggő szakszolgáltatások) eredményeit hasznosítva mozdítják elő, kizárólag az adott gyermek legjobb érdekének megfelelően, örökbefogadását. A gyermek ügyében szakszolgáltatást nyújtó szakemberek szoros team munkája garancia arra, hogy a gyermeki jogok és nemritkán az egymással konkuráló érdekek megvizsgálhatóvá, érvényesíthetővé váljanak a sorsrendezés során.

A testvérek közös sorsrendezése a gyermekvédelmi gondoskodásba együtt bekerülő és aztán ott együtt nevelkedő gyermekek esetén *vitathatatlan szabály gyakorlatukban*, amelyet töretlenül érvényesítenek, és amit alátámasztanak az adataik is. Hatáskörükben 2014. január 1-e óta *nem fordult elő olyan eset, hogy gyermekvédelmi gondoskodásban együtt nevelkedő, örökbeadható testvérek örökbefogadására a testvérek szétválasztásával került volna sor*. Adataik szerint titkos örökbefogadással a vizsgált időszakban összesen nyolc esetben került sor együtt nevelkedő testvérek örökbeadására, közülük hét testvérpár és egy hármastestvérsor talált közösen örökbeadható családra.

A gyermekek életútjának tervezésekor a kihívást az jelenti, hogyan valósítható meg a szakellátásba *különböző időpontokban bekerülő*, és valamilyen okból *különböző gondozási helyeken nevelkedő*, akár egymást nem ismerő testvérek *együttes örökbeadása*.

Hangsúlyozták azt, hogy a gyermekvédelemről, ezen belül az örökbefogadásról való szakmai gondolkodás és jogi szabályozás, valamint ezek kölcsönhatása, a testvérekkel kapcsolatos gyermekvédelmi, örökbefogadási eljárások folyamatos formálását jelentik. A testvérkapcsolatok jelentőségének elismerése és e kapcsolatok védelmének foka meglátása szerint az elmúlt két évtizedben jelentősen változott. *A Gyvt. megszületésekor például még nem volt evidencia a gyermekvédelmi rendszerben külön nevelkedő testvérek kapcsolattartását elősegíteni*. Ez az elv csak 2003-tól, éppen az akkori ombudsman ajánlására jelent meg a szabályozásban, nyilvánvalóan elismerve a gyermek jogát azon testvérehez is, akitől külön nevelkedik, akit esetleg még nem is ismer. Mindezzel párhuzamosan jelent meg a szabályozásban a *származás megismeréséhez való alapjog érvényesítésének részeként a testvér felkutatását lehetővé tevő eljárásrend*.

Ma már a jogalkotó a testvérkapcsolatok védelmét több részletszabályban is megjeleníti, ilyen például, hogy az elhelyezéskor akár a nevelőcsaládi elhelyezést is felülíró intézményes ellátás nyújtása a testvérek számára, vagy az örökbefogadói alkalmassági határozat meghosszabbításának automatizmusa testvérek örökbefogadása esetén. Álláspontjuk szerint mindez egyértelműen jelzi a gyermekvédő jogalkalmazó számára, hogy *egy adott gyermek örökbeadásának előmozdításakor a gyermek testvérkapcsolatait is óvni kell*. Ennek érdekében gyakorlatuk szerint az örökbefogadási tanácsadók, szoros együttműködésben a gondozási helyekkel, a szakértői bizottsággal, a Gyermekvédelmi Gyámi Szolgálattal, a Nyilvántartási és Informatikai Szolgálattal *folyamatosan figyelemmel kísérik az örökbefogadható gyermekek adatait, testvérkapcsolatait és a szóba jöhető örökbefogadásra várakozó családokat*.

A testvérek örökbefogadásának előmozdítása érdekében az örökbefogadási tanácsadó minden esetben teljes körű konzultációt folytat és team-megbeszéléseket hív össze, amelyeken szakszerűen és jogszerűen születhet döntés előkészítő javaslat testvérek együttes örökbeadására. Példaként említették, hogy a szakszolgálat örökbefogadási szolgálata az elmúlt évek során több külön gondozási helyen nevelkedő testvér sikeres együttes örökbeadását is megvalósította.

Emellett gyakorlatukban érvényesítik a még 2012-ben megjelent módszertani kiadványukban² foglalt azon eljárási elvet is, mely szerint még a különböző időpontokban örökbefogadható testvérek esetén is prioritás az azonos örökbefogadói családba történő örökbeadás.

Felhívták figyelmemet a testvérek örökbeadásával kapcsolatos gyámhivatali eljárások jelenlegi szabályozásában arra a nehézségre, amit a testvérek különböző gyámhivatali illetékessége, s ebből fakadóan a gyámhivatali eljárások különbözősége idéz elő. Mind az örökbefogadhatónak nyilvánítási eljárásokban, mind pedig az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárásokban fontos lenne a testvérek ügyének egyesítése és egy eljáró gyámhivatal kijelölése. Meglátásuk szerint legújabbban a Gyvt. 123. §-ában foglaltak jelenthetnek iránymutatást a testvérek ügyének együttes kezelésére. Bár a jogalkotó a gyermekek veszélyeztetettségének teljes körű feltárása érdekében fogalmazta meg e szabályt, azonban ennek az együttes örökbeadás érdekében is elvárásnak kellene lennie. Javasolták, hogy e törvényi szabálynak legyen külön végrehajtási rendelkezése, ami részletezi, pontosítja a gyámhivatali illetékességre vonatkozó rendelkezéseket is úgy, hogy örökbefogadható testvérek ügye egy gyámhivatal illetékességébe kerüljön. Válaszában megerősítették az örökbefogadással foglalkozó szakmai közösség évek óta megfogalmazott akaratát szakmai-módszertani műhelymunkára, kiadványokra és rendezvényekre, melyek elősegíthetik az egységes elvek szerinti szolgáltatást.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A biztos feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) és d) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosja – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek, illetve a különösen védendő csoportok tagjai jogainak védelmére.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 16. § (1) bekezdése szerint a gyermekek védelmét biztosító hatósági feladat- és hatásköröket a helyi önkormányzat képviselő-testülete, illetve a gyámhatóság gyakorolja. A Gyár. 1. § (1) bekezdése szerint a gyámhatóság feladat- és hatáskörét a települési önkormányzat jegyzője, a fővárosi és megyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal gyakorolja. A Gyvt. 95. §-a alapján a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás biztosítása állami feladat.

Mindezek alapján valamennyi ügyben érintett hatóságra kiterjed a vizsgálati hatásköröm.

II. Az alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosja egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget az Alaptörvényben kapott mandátumának. Ombudsmanként következetesen, zsinórmértékként támaszkodom az Alkotmánybíróság jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba

² http://www.teRvesz.hu/file/Szakmai_informaciok/Kiadvanyok/orokbefogadas_2012.pdf 37. oldal

lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírói határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírói határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, a XV. cikk (2) bekezdésében és a XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány, 2. § (1) bekezdésének, 67. § (1) bekezdésének és 70/A. § (1) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a jogállamiság elve, az egyenlő bánásmód követelménye és a gyermeki jogok tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírói gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. A jelen vizsgálat tárgyát képező másik alapvető jog, az élethez és emberi méltósághoz való jog esetében a korábbi Alkotmány 54. § (1) bekezdésének és a jelenlegi Alaptörvény II. cikkének fogalmazásmódja eltér. Az Alaptörvényhez fűzött Indoklás szerint „*lényeges eltérés van a korábbi Alkotmány és a hatályos Alaptörvény szövegezése között. A korábbi Alkotmány az emberi élethez való jogot említette elsőként, amelyet az ember veleszületett jogaként határozott meg. Ez azt jelentette, hogy az élethez való jog feltétele, mint ahogyan a jogképességé is, hogy az élve születéstől kezdődik. Az Alaptörvény szerint ezzel szemben a magzat esetében az élethez való jog a fogantatástól kezdődik, és az Alaptörvény által elsőként kiemelt jog az emberi méltóság, amelyet sértetetlenként nevez meg.*” Az Alaptörvény szövege álláspontom szerint nem hoz az emberi méltósághoz való jog tekintetében olyan érdemi változást, mely a korábbi alkotmánybírói gyakorlat elvetését, átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – *ellenkező tartalmú alkotmánybírói döntés megszületéséig* – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozatai indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és *az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára*. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van, a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény ugyanakkor éppen a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Demokratikus jogállamban ahhoz, hogy a természetes és jogi személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a joganyag és a jogi eljárások stabilitására, a változásokra való felkészüléshez megfelelő idő biztosítására, az egyértelműsége, a követhetőségre

és az érthetőségre. A jogbiztonság ugyanakkor nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

2. Az Alaptörvény II. cikke az alapjogi rendszer két legfontosabb jogát, az emberi élethez és emberi méltósághoz való jogot rögzíti. Az *emberi méltóság sérthetetlen*, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy *a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő*. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni.

Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ami azt jelenti, nem választhatók külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybíróági gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. *Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá*. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.

3. Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza az egyenlő bánásmód követelményét, amely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nem csak az alapjogokra kiterjedő követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybíróági gyakorlat rögzíti, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A vizsgált jogi megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg. Bár az Alkotmány – ahogyan jelenleg az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a hátrányos megkülönböztetés tilalma a jogrendszer egészét átható alkotmányos alapelvként nyert értelmezést, szoros összefüggésben az emberi méltósághoz való joggal. Alapvető elv, hogy nem minden megkülönböztetés tilos, csak az egyenlő méltóságú személyként kezelés követelményét sértő megkülönböztetés.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében tilos az azonos szabályozási körbe vont jogalanyok közötti, olyan alkotmányos indok nélkül tett megkülönböztetés, amelynek következtében egyes jogalanyok hátrányos helyzetbe kerülnek. Az azonos csoporton, adott szabályozási koncepción belüli eltérő szabályozás akkor nem alkotmányellenes, ha az eltérésnek kellő alkotmányos indoka van. Utalni kell arra is, hogy az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdése külön hangsúlyt ad a nemek közötti egyenlőségnek: kimondja, hogy a nők és férfiak egyenjogúak.

4. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket fősabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében. Ezt az alaptételt megtaláljuk a Gyermekjogi Egyezményében is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai, szellemi érettségének hiányára, különös védelemre, gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt.

Az Egyezmény 1991-től a belső jog része, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. A jogszabályban előírt ellenőrzési kötelezettség pedig nem mellőzhető. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 20. cikke rögzíti, hogy *minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.*

A Gyermekjogi Bizottság az Egyezmény alkalmazásának monitorozása során arra a felismerésre jutott, hogy az érintett döntéshozók és jogalkalmazók sem a szakpolitikákban, sem a gyakorlatban gyakran nem veszik megfelelően figyelembe a családokat és gyermekeket érő kihívásokat, nehézségeket. A gyermekek jogai és a jogok alkalmazásának gyakorlata között fennálló jelentős eltérések felismerése arra ösztönözte a Bizottságot, hogy a 2005-ben megrendezett Általános vitanapját³ a *családjukon kívül nevelkedő gyermekek* témakörének szentelje. A vitanap eredményeként a Bizottság javaslatot tett, és felhívta a nemzetközi közösséget, a részes államokat, az ENSZ szakosított szervezeteit, a civil szervezeteket arra, hogy közösen dolgozzanak ki olyan nemzetközi szabályokat, amelyek szakértő útmutatást biztosítanak az államok és felelős szerveik számára a Gyermekjogi Egyezmény gyakorlati alkalmazásának elősegítése érdekében.

A szüleiktől elszakított gyermekek tekintetében a Bizottság *több ajánlásában kiemelte az egyéni bánásmód elvét.* Minden gyermek egyedi, és a szülőktől való elszakítást és az otthonon kívüli gondozásban való elhelyezést esetről esetre kell megfontolni. Nincsen olyan általános megoldás, amely minden helyzetre alkalmazható lenne. A Bizottság üdvözölte az „*Útmutató a gyermekek alternatív gondozásához*”⁴ című dokumentumot, amelyet az ENSZ Közgyűlése 2009. november 20-án, az Egyezmény létrejöttének 20. évfordulóján fogadott el. Az Útmutató ajánlást tartalmaz az alternatív gondoskodásba kerülés megelőzése vonatkozásában. A *gyermekeknek a családjuktól történő elválasztása megelőzésére* tett erőfeszítések részeként az egyes országoknak mindent meg kell tenniük azért, hogy megfelelő, kulturális szempontból is érzékeny *intézkedéseket hozzanak, hogy támogatást nyújtsanak azon családok számára, akik lehetőségeit, gondozási képességeit olyan tényezők korlátozzák.* Ilyen lehet valamilyen fogyatékoság, túlzott kábítószer, alkoholfogyasztás, a kisebbségi családokkal szembeni diszkrimináció. Mindent meg kell tenni, hogy megfelelő gondoskodást és védelmet

³ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/discussion2012.htm>

⁴ <https://www.aibh.hu/documents/10180/122652/Alternat%C3%ADv+gondolkod%C3%A1s+a+gyermekekr%C5%91l+%26%23x2013%3B%20%C3%BAtmutat%C3%B3.pdf/adeddbf2-8efb-47f8-ac70-4614a0ebfcd8;jsessionid=DBDEB125B452B3667DC7F97D73881032?version=1.0>

biztosítsanak a különösen veszélyeztetett gyermekeknek, a gyermek, avagy a szülők bármilyen státuszával összefüggésben megnyilvánuló diszkrimináció ellen, beleértve a szegénységet is. „Ugyanakkor a testvérek alternatív gondozásának gyakorlata sok tekintetben kevés hasonlóságot mutat az irányelvekkel. Ténylegesen sok testvért választanak szét a gondozási rendszerekben Európa-szerte, és túl gyakran még a kapcsolatot sem tudják egymással tartani. Nincs olyan ország, amelyik hivatalosan is megbirkózna a problémával. Továbbá nincsenek jogilag kötelező normák, vagy befolyásos lobbik a gyermekek érdekeire.”⁵

Az Alkotmánybíróság a 3142/2013. (VII. 16.) AB határozatában rámutatott az Alaptörvény XVI. cikk tartalmával összefüggésben, hogy az alkotmányos intézményvédelem, az ifjúság létbiztonságának a biztosítása, érdekeinek a védelme, a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséről való gondoskodás a legkülönbözőbb állami kötelezettség-teljesítésekben nyilvánul meg. Az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a gyermekek jogainak védelme a gyermek oldaláról közelítve deklarálja a védelemhez és gondoskodáshoz való jogot, amely jog egyben kötelezettséget keletkeztet a család, a társadalom és az állam oldalán. A kötelezettség alanyainak ezzel kapcsolatos konkrét magatartását, feladatait, a velük szemben megfogalmazott elvárásokat számos törvény és a hozzájuk kapcsolódó végrehajtási szabály-együttes tartalmazza. Az állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése *jogi aktivizmust* kíván meg, vagyis a jogrendszer alakítása során tekintettel kell lenni a különböző jogágak normatív és intézményes összefüggéseire. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alaptörvény XVI. cikkében szereplő jog lényegi tartalma elsősorban állami és (szűkebb körben) társadalmi kötelezettségek teljesítésében ragadható meg. Ez a kötelezettség pedig az állam számára azt írja elő, hogy – valamennyi jogággal összefüggésben – az egyes jogintézmények szabályozása során tartsa szem előtt a gyermekek érdekeit, e tevékenységén keresztül segítse elő a megfelelő fejlődésüket, az ehhez szükséges alapvető feltételeket biztosítsa.

Az idézett, *SOS Children's Villages International Because we are sisters and brothers* című kiadványa⁶ hivatkozza Herczog Máriát, az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának tagját, amikor írja, „hogy a testvérek szétválasztása csak akkor lehet elfogadható, amikor meggyőző alapja van annak, hogy a közös nevelésük az ő legfőbb érdekük ellen való volna. A kapacitáshiány, más szóval a gyermekvédelmi rendszerben a kellő elhelyezési opció hiánya nem elégséges indok a szétválasztásra. A testvércapcsolat fontossága kiemelkedő, tekintve a szükségtelen szétválasztás pszichológiai hatását. A gyermekek szüleiktől és a biológiai családjuk támogató hálózatától való elválasztása növeli a sebezhetőségüket, bizonytalan helyzetben hagyva őket, önbizalmukban kárt téve, érzelmi szorongást okozva, kockáztatva a valahová tartozás érzését. A testvérekkel és más rokonokkal való kapcsolat védelme képes csökkenteni a traumát, és segíteni a regenerációt annak a gyermeknek, akitől a családi gondozást megfosztották. Állami gondoskodású gyermekelhelyezés megtervezésénél tekintettel kell lenni a testvérekre, és a köztük lévő kapcsolatra is. A gondozási formáról való döntésnek részvételi formán kellene alapulnia, melyben minden érintettet megkérdeznék és tájékoztatnak a különböző lehetőségekről. Arra is figyelemmel kell lenni – a gyermek egyéni igényei mellett –, hogy rövid- vagy hosszú távú közös elhelyezéséről van szó a testvéreknek, illetve ha külön helyezik el őket, akkor milyen lehetőségei vannak a re-integrációnak. Minden családtagnak lehetőséget kell biztosítani a gondozás és az elhelyezési terv megvitatására és ellenzésére. Ennek egy jól előkészített és szervezett lehetőségnek kell lennie, minden érintett számára, különös tekintettel a szükséges információ biztosítására. Gyakran a gyermek testvéreket koruk, nemük, családi kapcsolataik, fogyatékoságuk, vagy viselkedési problémáik miatt választják szét, anélkül, hogy felmérnék azokat az intézkedéseket, amik segítségével meg lehet birkózni az említett korlátokkal.”⁷

⁵ SOS Children's Villages International: Because we are sisters and brothers – Sibling relation in alternative care, 27. oldal, nem hivatalos fordítás: „In actual fact, many sibling children are separated in the care systems throughout Europe, and too often they have no contact with each other. No country is officially tackling this issue. There are also no legally binding principles or influential children's lobbies.”

⁶ SOS Children's Villages International: Because we are sisters and brothers – Sibling relation in alternative care, 2012, October.

⁷ SOS Children's Villages International: Because we are sisters and brothers – Sibling relation in alternative care, 5. oldal, nem hivatalos fordítás: „Separation of siblings can only be regarded as acceptable when there are compelling grounds to show that keeping them together would be against their best interest. The lack of capacity, in other words, a missing proper placement option in

Walper, Thönissen, Wendt és Bergau úgy foglalja össze a nemzetközi kutatásuk eredményeit, hogy a testvérkapcsolatoknak jelentős potenciáljuk van arra, hogy tényezőkké váljanak a reziliencia kialakulásában. A biológiai testvérkapcsolat gyakran alapjává válik az életen át tartó stabil kapcsolatoknak. Az ismételt súlyos életrajzi szétszakítások tükrében a testvérkapcsolatok fontos szociális erőforrássá válnak az alternatív gondozásban nevelkedő gyermekek és fiatalok számára.⁸

A gyermekek részvételi jogának biztosítása kapcsán a fő hivatkozási alapot a Gyermekek jogi Egyezmény adja, melynek keretrendszerként értelmezhető modellje kiemeli a védelem, a gondoskodás és a részvétel területét, mint sarkalatos pontokat. Ezek együttes érvényesülése vezet a hatékony jogérvényesítéshez.⁹ Az Egyezmény 12. cikkének 1. pontja biztosítja az itélőképessége birtokában lévő gyermekeknek a véleménynyilvánítás szabadságát: „azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét”, és egyben kötelezettséget is ró a jogalkalmazókra: „a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.” A Gyermekek jogi Egyezmény 12. cikk 2. pontja külön kiemeli a gyermek meghallgatáshoz való jogát bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján.¹⁰

A gyermekek részvételi joga nemcsak nemzetközi egyezményekben, hanem uniós szintű szabályozásban is megjelenik, így az Alapjogi Charta is kitér rá a 24. cikk (1) bekezdésében: „a gyermekek véleményüket szabadon kifejezhetik. Az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni.”¹¹ Általánosan elmondható, hogy a nemzetközi előírások nem határoznak meg alsó korhatárt a gyermekek meghallgatására vonatkozóan, sem megszorító, sem kötelező jelleggel, így az uniós tagországok jelentős eltérést mutatnak a gyakorlat tekintetében.¹²

Az UNICEF által kiadott *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*³ (a továbbiakban: Kézikönyv) hangsúlyozza, hogy „a 12. cikk semmiféle alsó korhatárhoz nem köti a szabad véleménynyilvánítás jogát. Nyilvánvaló, hogy a gyerekek már nagyon korán képesek véleményt alkotni, és ezt meg is teszik.” A Kézikönyv a Gyermekek jogi Bizottság 7. számú átfogó kommentárjából kiemeli a következőket. „A Bizottság arra ösztönzi a részes államokat, hogy minden alkalmas eszközzel biztosítsák, hogy a gyermek képességeinek és legfőbb érdekeinek megfelelően a legkorábbi életkortól élvezhesse jogai birtoklását, a véleménynyilvánítás szabadságát és az őt érintő ügyekbe való beleszólás jogát”, továbbá „A részes államoknak minden alkalmas eszközzel biztosítaniuk kell, hogy a szülők, szakemberek és illetékes hatóságok mind aktívan dolgozzanak azon, hogy a fiatal gyermekek számára lehetőségeket teremtsenek jogaik fokozatos gyakorlására mindennapi tevékenységeik során, például a megfelelő képességeket fejlesztő tréningek segítségével.”¹⁴

the care system, does not represent such compelling grounds for separation. The separation of children from parents and their biological family support networks increases their vulnerability, leaving them insecure, causing damage to self-esteem, emotional distress, and jeopardises their sense of belonging. Protecting relationships with siblings and other extended family members can decrease the trauma and help the recovery of the child who has been deprived family care. When care placements are being planned, siblings and the relationships among them have to be considered. The decision made on the form of care should be based on a participatory process, where everyone involved is asked and informed about the different options. Thought should also be given - alongside the individual needs of the child - as to whether the placement would be short or long-term, keeping siblings together, and what options there are for reintegration if siblings are separated. All family members have to be given the opportunity to discuss and challenge the care and placement plan. This has to be a well prepared and managed opportunity for all parties involved, with special attention paid to the needed information that is provided. Often children siblings are separated based on their age, gender, family relations, disability, or behavioural problems without assessing provisions that could tackle these barriers.”

⁸ SOS Children's Villages International: Because we are sisters and brothers – Sibling relation in alternative care, 14. oldal, nem hivatalos fordítás: „Walper, Thönissen, Wendt and Bergau sum up the results of their international research review by saying that sibling relations have considerable potential to be a resilience factor. Biological siblinghood is often experienced as the basis for lifelong stable relationships. In the light of repeated severe biographical disruptions, sibling relations are an important social resource for children and young people in alternative care.”

⁹ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, szerk.: Herczog Mária, Egyesült Nemzetek Gyermekalapja, 2007, ISBN 978-963-88194-1-3, (magyar kiadás: Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009)

¹⁰ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény

¹¹ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 2012/C 326/02

¹² Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban, Improving Decisions through Empowerment and Advocacy (Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union) 11. oldal

¹³ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához 109. oldal

¹⁴ Kézikönyv 109. o.

III. Az ügy érdemében

1. Az egyedi ügyben folytatott vizsgálat megállapításai

1.1. A panaszos a beadványában egyrészt azt sérelmezte, hogy a gyermekeket a gondozásából azonnali hatállyal, minden előzmény nélkül, egy névtelen telefonhívásban közölt alaptalan vád alapján emelték ki a gondozásából. A rendelkezésekre bocsátott iratok alapján ugyanakkor erre az azonnali beavatkozásra nem névtelen telefonhívás alapján, hanem *valós, a panaszos akkori pszichés állapotára történő hivatkozással, az arra jogosult személy jelzésének következtében került sor.*

A Gyvt. 80/B. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a gyámhatóság a gyermek gondozási helyét hivatalból vagy kérelemre megváltoztatja, ha a kijelölt gondozási hely a gyermek érdekével ellentétes. A Gyvt. 80/B. § (3) bekezdése szerint pedig: a gyámhatóság a gyermek gondozási helyének azonnali hatállyal történő megváltoztatásáról fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatban dönt, ha a gyermek érdekét gondozási helye súlyosan veszélyezteti, illetve *ha a gyermekvédelmi gyám a gyermeket súlyos veszélyeztetettsége miatt másik, biztonságos gondozási helyre viszi, erről a gyámhatóságot egyidejűleg értesíti, és kéri a kijelölt gondozást hely megváltoztatását.*

Mindezek alapján megállapítható, hogy a gyermekvédelmi gyám és a TEGYESZ igazgatóhelyettesének sérelmezett eljárása kapcsán nem igazolódott alapvető joggal összefüggő visszaállítás gyanúja, az ügyben az intézkedésre a Gyvt. által biztosított jogkör alapján a veszélyeztetés gyanúja miatt került sor.

A panaszos sérelmezte azt is, hogy jogviszonyát azonnali hatállyal megszüntették: bár felmondtak neki, mégis közös megegyezést írtak vele alá. Mindezek kapcsán kiemelendő, hogy *az Ajbt. előírásai alapján vizsgálati jogköröm nem terjed ki a panasz közvetlenül munkajogi tárgyú részére.*

A panaszos kifogásolta *a SZGYF számára benyújtott panaszának kivizsgálását is, azt nem tartotta megfelelőnek, kellőképpen alaposnak.* A megkeresett szervek válaszai és az azokban fellelhető egyéb releváns iratok alapján a kirendeltség a jogszabályoknak megfelelő tartalmú tájékoztatást adott panaszosnak, és beadványát alaposan kivizsgálta. *Nem igazolódott tehát a panaszos jogorvoslathoz, illetve panasztételhez való jogával összefüggő visszaállítás gyanúja.*

1.2 A rendelkezésekre álló információ alapján azonban fel kell hívnom a figyelmet arra is, hogy a panaszos nem kapta meg a szükséges segítséget sem szakmai munkája, sem pedig az ennek során rá nehezedő érzelmi, pszichés teher feldolgozásához, kezeléséhez. Ennek a következménye szerepet játszhatott a lelki megroppanásában, egyensúlyvesztésében, amely végül a gyermekek gondozási helyének a megváltoztatásához vezetett. Álláspontom szerint az, hogy a nevelőszülői tanácsadó tartós táppénz miatt nem volt huzamos ideig elérhető, arra kellett volna, hogy vezesse a nevelőszülői hálózatot, hogy mielőbb gondoskodjanak a megfelelő helyettesítéséről, akár a munka átszervezésével, akár – elhúzódó táppénz esetén – helyettesítő munkaerő foglalkoztatásával.

Az NM rendelet 100. § (1) és (2) bekezdése szerint a nevelőszülői hálózat működtetője *nevelőszülői tanácsadó alkalmazásával* folyamatosan segíti a nevelőszülőt feladatai ellátásában, illetve biztosítja szakmai ellenőrzését. A nevelőszülői tanácsadó feladata különösen, hogy a nevelőszülői család rendszeres, szükség szerinti alkalommal – de legalább 3 hetente – történő meglátogatása, és tájékozódás a gondozott gyermek helyzetéről, fejlődéséről, a nevelőszülőnek a gyermek gondozásával, nevelésével kapcsolatos tapasztalatairól, esetleges problémáiról. Feladata emellett tanácsadás keretében a nevelőszülő segítése a gondozott gyermekkel kapcsolatos problémák megoldásában, szükség esetén a nevelőszülő, illetve a gyermek megfelelő szakemberhez történő irányítása, továbbá a szükséges ellátáshoz való hozzájutásuk elősegítése. Az NM rendelet alapján a nevelőszülői tanácsadó ellenőrzése keretében vizsgálja, hogy a nevelőszülő megtesz-e mindent a gondozott gyermek harmonikus fejlődése érdekében, továbbá, hogy a gyermek ellátására kapott nevelési díjat, ellátmányt, illetve családi pótlékot a gyermekre fordítja-e. Haladéktalanul tájékoztatja a működtetőt, ha a nevelőszülő tevékenységének ellenőrzése során például azt tapasztalja, hogy a nevelőszülő a gyermek, fiatal felnőtt nevelése, ellátása során meg nem engedett nevelési módszereket alkalmaz, bántalmazza, élelmezését megvonja, gondozását, nevelését

önhibájából súlyosan elhanyagolja, a vér szerinti családjával való kapcsolattartását nem biztosítja, örökbefogadását akadályozza vagy a gyermek, fiatal felnőtt ellátásához biztosított juttatásokat nem a gyermek, fiatal felnőtt szükségleteire fordítja. Ezt követően a működtető megkeresi a gyámhatóságot a gyermek, fiatal felnőtt új gondozási helyének kijelölése érdekében, egyidejűleg értesíti a gyermekvédelmi gyámot és a területi gyermekvédelmi szakszolgálatot.

E szigorú, részletes rendelkezéseinek tartalmából *egyértelműen megállapítható* a jogalkotói kétirányú, egymást erősítő és kiegészítő cél. Egyrészt a nevelőszülőnek nyújtandó, szakértő segítség nyújtása, másrészt pedig a nevelőszülő munkájának ellenőrzése a gyermekek érdekében. Épp ezért ír elő az NM rendelet viszonylag *rendszeres, háromheti látogatási kötelezettséget* is. A családpótló ellátás során a fokozott állami kötelezettségvállalás egyik biztosítója a nevelőszülői tanácsadó intézményének működtetésének biztosítása. Rá kell mutatnom, hogy a nevelőszülői feladatellátás egy érzelmileg megterhelő munkakör, hiszen sok esetben traumatizált gyermekekkel, viselkedési, szociális, pszichés nehézségekkel küzdő emberekkel kell szeretetteljesen, kötődve, de annak tudatában dolgozniuk, hogy feladatuk alapjellegeből következően *az együtt töltött idő véges, átmeneti jellegű*. Mindezért is különösen fontos a nevelőszülői tanácsadó rendszeres jelenléte és támogatása, ami a *vizsgált esetben huzamosabb ideig elmaradt*. Amint arra már más jelentéseimben is felhívtam a figyelmet, a segítő szakmákban különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a dolgozók mentális egészségének megőrzésére, szupervíziójára, szem előtt tartva a kiegész valószínűségét.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a nevelőszülői hálózat vezetője azzal, hogy az NM rendeletben előírtak szerint nem gondoskodott a nevelőszülői tanácsadó munkájának helyettesítéséről, a nevelőszülő rendszeres támogatásáról, egyben munkájának folyamatos ellenőrzéséről a jogbiztonság követelményével, valamint az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásságot okozott.

1.3 A gyermekek védelmében kialakított és jogszabályban rögzített további védelmi elem a gyermekvédelmi gyám számára a Gyvt. 86. § (1) bekezdés ab) pontjában meghatározott kötelezettség. Eszerint a gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri és elősegíti a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, nevelését, valamint ellenőrzi a gyermek teljes körű ellátásának megvalósulását, és ennek érdekében a gyermekvédelmi gyám a kirendelése időtartama alatt legalább havonta egy alkalommal, a hatodik életévét be nem töltött gyermek esetén legalább *kéthetente egy alkalommal*. *A vizsgálatom során feltárt információk szerint ennek a törvényi kötelezettségnek a teljesítésére nem került sor, ami önmagában alkalmas arra, hogy a jogbiztonság követelménynek sérelmén túl a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.*

A megállapított mulasztások mellett a vizsgálat további hiányosságokat tárt fel, *amelyek rendszerabúzsra utalnak*. Az iratok tanúsága szerint a gyermek születése óta *egészségügyi problémákkal küzdött*, különösen súlyos megbetegedések lehetőségének kitéve, születését követően diagnosztizált *szűpanaszai*, illetve *mellkas deformitása* miatt. Utóbbi tény azonban a leendő örökbefogadók jelzése nyomán vált több szakember számára nyilvánvalóvá, a betegségével járó lehetséges orvosi beavatkozások szükségszerűsége, azok elmaradása esetén állapotrosszabbodásának valószínűségére pedig csak a pszichológus szakvélemény jelezte.

Mindez felvet kérdéseket, mert a gyermek egészségkárosodását a titkos örökbeadásához hozzájáruló anyai nyilatkozat nyomán 2015 júliusában meghozott gyámhatósági döntés érintette. A szakembereknek az örökbefogadhatóvá nyilvánítási eljárás, a titkos örökbefogadáshoz való gyámhatósági hozzájárulás ismeretében *tudomással kellett bírniuk* a gyermek egészségkárosodásáról. A gyermekvédelmi gyám azonban csak „kisebb egészségügyi problémával bíró gyermekként” jellemezte a kisfiút, miközben az állapotáról kiderült, hogy műtéti beavatkozást igényel majd. Figyelemre méltó ezzel összefüggésben a TEGYESZ igazgatóhelyettesének a válasza, amelyben leírta, hogy az eljárás során nem derült ki, hogy a nevelőszülői tanácsadó és a nevelőszülő miért és hogyan mulasztották el a kisfiú egészségügyi problémáinak teljes feltárását. Nem volt világos az sem, hogy miért nem intézkedtek az orvosi ellátás megszervezéséről, illetve az sem, hogy miért nem jutott el a munkáltatóhoz az az információ a gyermekvédelmi gyámtól, hogy a nevelőszülő kialakított napirendje, gyermekekkel kapcsolatos nevelési módszerei szokatlanok voltak.

Összességében megállapítom, hogy mindezek az eljárások, mulasztások, a gyermek érdekében szükséges szakmai lépések elmaradása, az információátadás esetlegessége rendszerabúzust valósított meg, mely alkalmas volt arra, hogy az érintett gyermeknek a védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

1.4 Az SZGYF vizsgálata feltárta, hogy a gondozási hely megváltoztatása körében a gyermekek „Fészek” otthonban történt elhelyezése átmeneti jellegűre volt tervezve, de ennek ellenére az ott tartózkodásuk – a gyermekvédelmi szervek döntésképtelensége miatt is – *jelentősen elhúzódott.*

Az SZGYF vizsgálata megállapította, hogy a gyermekek ingóságainak átadása-átvétele nem a megfelelő módon dokumentálva történt, és *egyben azzal is járt, hogy a gyermekek ingóságait huzamosabb ideig bezárolva tárolták.* Mindez a gyermekekben a valódi otthontalanság érzését erősíthette, az elnyűttebb, használt ruháikat hordhatták csak. Hangsúlyoznom kell, hogy ezek a mulasztások és a kialakult helyzet direkt módon nem volt jogszabálysértő, mégis mindkét élmény alkalmas volt arra, hogy a gyermekekben tartós szorongás, kiszolgáltatottság és megalázottság érzetét keltse.

A rendelkezésemre álló információk alapján *a gyermekek betekig nem vettek részt az óvodai nevelésben* annak ellenére, hogy *távolmaradásuknak jogszabály szerint indokolható oka nem volt.* Az Nkt. 8. § (1)-(2) bekezdése szerint az óvoda a gyermeket hároméves korától tankötelezettsége kezdetéig nevelő intézmény, a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson vesz részt. Ez alól felmentést a jegyző adhat felmentést a szülő kérelmére és az óvodavezető, valamint a védőnő egyetértésével, a gyermek jogos érdekét szem előtt tartva, annak az évnek az augusztus 31. napjáig, amelyben a gyermek az ötödik életévét betölti, ha a gyermek családi körülményei, képességeinek kibontakoztatása, sajátos helyzete indokolja. Az Nkt. 26. §-a szerint az óvodában nevelő, oktató munka folyik a pedagógiai programban meghatározottak szerint.

A 20/2012. EMMI rendelet 51. § (4) bekezdése szerint, ha a gyermek egy nevelési évben igazolatlanul 5 nevelési napnál többet mulaszt, akkor az óvoda vezetője a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendeletben foglaltakkal összhangban értesíti a gyermek tényleges tartózkodási helye szerint illetékes gyámhatóságot és a gyermekjóléti szolgálatot. Az értesítést követően a gyermekjóléti szolgálat az óvoda bevonásával haladéktalanul intézkedési tervet köteles készíteni, amelyben a mulasztás okának feltárására figyelemmel meghatározza a gyermeket veszélyeztető és az igazolatlan hiányzást kiváltó helyzet megszüntetésével, a gyermek óvodába járásával kapcsolatos, továbbá a gyermek érdekeit szolgáló feladatokat. Ha a gyermek igazolatlan mulasztása egy nevelési évben eléri a 11 nevelési napot, az óvoda vezetője a mulasztásról tájékoztatja az általános szabálysértési hatóságot. Ha a gyermek igazolatlan mulasztása egy nevelési évben eléri a 20 nevelési napot, az óvoda vezetője haladéktalanul értesíti a gyermek tényleges tartózkodási helye szerint illetékes gyámhatóságot.

A gyermeknek tehát joga van ahhoz, hogy az óvoda által nyújtott oktatási-nevelési tevékenységben részt vegyen. A vizsgált esetben az intézmény gondozóinak, illetve a gyermek törvényes képviselőjének súlyos mulasztása miatt mindezzel huzamos időn nem került sor. A vizsgálati anyagból nem deríthető fel, hogy a gyermekek pontosan hány napot mulasztottak, illetve az sem, hogy ezt az óvodavezető hivatalos úton jelezte-e az igazolatlan távollétet az illetékes gyermekvédelmi szervek felé. Hangsúlyoznom kell, hogy a fenti jogszabályi előírások nyomán *a gyermekvédelmi jelzés elmulasztása aggályos,* hiszen e tekintetben nincs különbség a vér szerinti családjában, vagy gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekek között.

Az SZGYF vizsgálata szerint *a gyermekek „Fészek” otthonban történő elhelyezésének körülményei sem voltak megfelelőek egyrészt az életkoruk, másrészt pedig az otthonban elhelyezett más gyermekek állapota, körülményei miatt.* A gyermekotthonban az érintett gyermekeknél jóval idősebb, jellemzően súlyos problémákkal, alkohol- vagy drogfüggőséggel küzdő gyermekek voltak nagyobb számban elhelyezve, folyamatos fluktuáció mellett, és ez mentálisan és pszichésen is megterhelte az óvodás korú gyermekeket. Mindez felnagyítja az óvodalátogatás mulasztásának súlyát: az óvodában tartózkodás megrövidítette volna a gyermekotthonban, nehéz körülmények között eltöltött időt.

A TEGYESZ igazgatóhelyettesének indoklása szerint a gyermekeket azért helyezték el az otthonban, mert *nem volt a három gyermek együttes fogadására alkalmas nevelőszülő*. Az együttes elhelyezés szem előtt tartása ebben a helyzetben valóban lényeges követelmény, ugyanakkor a nevelőszülői férőhely hiányában nem teljesült a Gyvt. 79. § (4) bekezdésének azon kötelező érvényű előírása, hogy a gyermeknek a gondozási helyéül a 12. életévét be nem töltött gyermek esetén minden esetben nevelőszülőt kell kijelölni. *A gyermekotthon a gyerekek „átmenetileg” összesen négy hónapot töltöttek, pedig az a Nógrád Megyei TEGYESZ szakmai álláspontja szerint sem rendelkezett a három év alatti gyermekek fogadásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a „Fészek” gyermekotthonban való átmenetnél jóval hosszabb elhelyezés, annak valamennyi tényleges körülménye, illetve az óvodai nevelésben való részvétel tartós elmaradása a gyermekek oktatáshoz, illetve védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okozott, továbbá nem volt összeegyeztethető a gyermek legjobb érdekét biztosító eljárás elvével sem. A gyermekeknek hosszabb időn át kellett elviselniük az otthontalanság, kiszolgáltatottság, elhanyagoltság és elhagyatottság érzését, számukra ijesztő, és semmiképpen nem megfelelő környezetben lettek elhelyezve, amely – rövid- és hosszú távú pszichés hatásain túl – az emberi méltósághoz való jogukkal összefüggő visszásságot okozott.

1.4. Az örökbefogadására irányuló eljárások, és a testvérek szétválasztása kapcsán

A megkeresett szervek válaszai alapján az érintett gyermekek jogilag és szakmailag is különösen komplikált, végleges sorsrendezésének kérdését vizsgáltam meg. Előre kell bocsátanom, hogy az ügy egyedi jellegében is rámutatott, hogy milyen nehéz helyzetben vannak az örökbeadási ügyekben eljáró szakemberek a testvérek szétválasztásával kapcsolatos döntések meghozatalakor mind egyéni döntéseik, mind pedig a kollektíva végleges döntésének kialakítása során. Utalnom kell arra is, hogy az örökbeadással kapcsolatos területén különösen erőteljesen jelentkező egyedi mérlegelési kötelezettség mellett az örökbeadás előkészítését megelőző szakmai kereteket, az engedélyezésre vonatkozó hatósági eljárást jogszabályok és szakmai protokollok határozzák meg.

Fel kell hívnom a figyelmet, hogy a gyermekjogi képviselő helyesen, jogszerűen járt el, amikor a gyermekek védelme érdekében vizsgálatot kezdeményezett az SZGYF előtt. Az SZGYF eljárása meghosszabbította az ügymenetet, de nélkülözhetetlen volt és számos jogsértést tárt fel.

Kiindulópontként kiemelendő, hogy *a három gyermek együttes örökbeadása nem a szokványos módon indult meg: a rendelkezésre álló adatok szerint a megyében nem volt olyan örökbefogadni kívánó szülő, aki együtt három gyermek örökbefogadását vállalta volna*. Az ekkori szakértői bizottsági javaslat szerint a testvérek együtttartása volt indokolt. Kérdést vet fel eleve, hogy ekkor miért nem került sor arra, hogy a szétválasztás nélküli örökbeadás megkísérlése érdekében a Nógrád Megyei TEGYESZ megkíséreljen az országos örökbeadási listáról együttes örökbefogadókat keresni a gyermekeknek. Ehelyett ugyanis a szakszolgálat a megyében rendelkezésre álló lehetséges örökbefogadók közül a gyermekek kiközvetítése előtt megkérdezte, hogy egy sikeres barátkozás esetén vállalnák-e a három gyermek együttes örökbefogadását, bár az eredeti örökbefogadási szándékuk eleve nem terjedt ki három gyermek örökbefogadására. Ha a gyermekre adott esetben hosszabb ideje várakozó megkérdezettek a kérdésfeltevésre „látatlanban”, azaz a konkrét gyermekek megismerése nélkül igennel is felelnek, a kérdés feltevése ugyanakkor önmagában – még ha nem is ütközik jogszabályba – súlyos *szakmai és etikai kérdéseket vet fel*.

Az ügyben érintett leendő örökbefogadó szülőpárt a feltárt tényállás szerint *a kiközvetítés előtt nem tájékoztatták megfelelően a kisfiú egészségi állapotáról*. A teljes dokumentációhoz előzetesen nem fértek hozzá, a gyermek egészségügyi problémáiról csak annak súlyosságát „elbagatellizáló” tájékoztatást kaptak. Utólag már nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a testi deformitás önmagában, vagy a vele együtt járó – a későbbiekben írásban is rögzített – jövőbeni egészségügyi ellátás, különleges kezelések, gyógyítási folyamat (annak esetleges költségei, illetve nehézségei) bizonytalanította-e el a leendő örökbefogadó szülőket a kisfiú örökbefogadása tekintetében.

Az ügy összes körülményeiből körvonalazható, hogy a cél az volt, hogy a gyermekeket *mindenképp helyben, az érintett leendő örökbefogadó párnak tudják örökbe adni*. Alapvetően ez motiválta a

gyermek ügyében hozott döntéseket: ezzel magyarázható a Fészek otthonba való átmenetinek szánt elhelyezés, illetve az is, hogy még a leendő örökbefogadói visszalépést követően sem az országos együttes örökbeadás lehetőségének a vizsgálatát kísérelték meg: ehelyett a korábbi szakértői javaslat esetleges felülírása érdekében egy független szakértőt kértek fel a testvérek közti kötődés vizsgálatára, hogy lehetséges-e a gyermekek külön történő örökbeadása.

Megvizsgáltam, hogy jogszerű volt-e ebben a helyzetben a Nógrád Megyei TEGYESZ döntése, hogy külső szakértőnek adott megbízást a gyermekek kötődésének feltérképezésére. A Gyvt. irányadó 82. § (2) bekezdése szerint a gyermekvédelmi szakértői bizottság munkájába – felkérésre – bevonható a gyermek egészségi, mentális, és általános személyiségállapota szerinti eseti szakértő is. Magába a szakmai munkába való bevonásra tehát (helyesen) van jogi lehetőség, de kérdéses, hogy mindez egyben jelenthet-e egyfajta *utólagos kontrollt vagy felülbírálatot*.

Kétséget ébreszthet a szakmai megalapozottságot illetően az, hogy a szakértői bizottság a korábbival ellentétes tartalmú szakvéleményt szinte azonnal, ellenvetés nélkül elfogadta, pusztán arra hivatkozással, hogy a felkért megbízott szakértő képesítése magasabb szintű, mint a szakértői bizottságban eljáró pszichológusé. Alapvető problémát jelez, hogy a Nógrád Megyei TEGYESZ válasza alapján a megyei gyermekvédelmi bizottság a vizsgálatkor nem rendelkezett olyan képesítésű (klinikai szakpszichológus) pszichológussal, amelyet a jogszabály előír. Vagyis a szakértői bizottság nem a megfelelő képesítésű tag szakértelmének hiánya miatt ismerte el utóbb helyesnek a felkért szakértő véleményét, hanem a megfelelő szakképesítésű személy hiányában.

Mindezek alapján a megyei szakértői bizottság összetételében nem felelt meg a jogszabály által megfogalmazott követelményeknek, így az eljárása önmagában alkalmas volt arra, hogy a jogbiztonság követelményével, a gyermekek védelméhez és gondoskodásához való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

Ombudsmanként nincsen lehetőségem állást foglalni abban a szakkérdésben, hogy jelen esetben a testvérek közti kapcsolat, kötődés miatt volt-e lehetőség a szétválasztásukra az együttes örökbefogadásuk helyett. Rá kell mutatnom azonban arra, hogy az újonnan kialakított szakértői vélemény *eredendő, célzott kérdésfeltevése, azaz a testvérek szétválasztásának lehetőségének alátámasztása* volt az a lépés, ami a korábbiak nyomán elvezetett végül a szakemberek megosztottságához.

Amint arra több jelentésemben felhívtam a figyelmet, *a gyermekközpontú, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárást követő örökbefogadás* fő tézise, hogy nem az örökbefogadó szülőknek keresnek számukra megfelelő gyermeket, hanem mindig a gyermek, illetve gyermekek számára olyan örökbefogadó szülőket, akik végső sorrendezés keretében leendő szülőként alkalmasak a konkrét gyermekről vagy gyermekekről való gondoskodásra. Mindez az elv jelen esetben azt is magába foglalja *a célhoz kötöttséget*, vagyis ha egy megindult örökbefogadási eljárás során kétségek vagy problémák merülnek fel, akkor mindig az adott gyermekekre figyelemmel, nem pedig a potenciális örökbefogadó szülők számára kell legmegfelelőbb megoldást megtalálni.

Az örökbefogadási eljárásban az, hogy a gyermek a testvéreitől külön örökbe adható, elsősorban a gyermekvédelmi szakszolgálat és a megyei szakértői bizottság *szakmai véleménye* alapján dönthető el. A kijelölt gyámhivatal a szakértői bizottság javaslatában foglaltak szerint dönt a Gyer. 41. § (1)-(2) bekezdésében felsorolt iratok, így a Nógrád Megyei TEGYESZ által elé tárt szakmai vélemény alapján a kötelező gondozásba történő kihelyezésről. Az OGYSZB vizsgálatára abban az esetben kerül sor, ha a véleményt vagy javaslatot kérő gyámhatóság nem tud azonosulni a gondozottakra vonatkozó szakszolgálati javaslattal, de jelen ügyben erre nem került sor.

A *gyámhatósági eljárás tekintetében* egyetértek az SZGYF megállapításaival. A második alkalommal, *2016. április 30-án indult eljárásban* a gyámhatóság jogszerűen állapította meg, hogy a Gyer. 40. § (1) bekezdése alapján a gyermekek örökbefogadásának engedélyezésére irányuló eljárás megindításának feltételei nem álltak fenn, az örökbefogadni szándékozó személyek írásos kérelmét 2016. május 3-án érdemi vizsgálat nélkül elutasította. *A gyámhatóság tehát észlelte, majd javította a korábbi téves álláspontját, az új eljárásban jogszerűen járt el, így visszásságot nem állapítottam meg.*

2. Az átfogó ombudsmani vizsgálat megállapítása

2.1. A testvérek örökbefogadása kapcsán az irányadó jogi szabályozás és gyakorlat

A Gyermekjogi Egyezmény bevezető részében megállapítja, hogy a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához szükséges, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel. Az Egyezmény 7. cikke a gyermeknek azt a jogát hangsúlyozza, hogy őt lehetőség szerint szülei neveljék, a 8. cikk pedig a gyermek családi kapcsolatai megtartásához fűződő jogának biztosítását írja elő. Az Egyezmény 9. cikk mégis elismeri, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekében szükséges lehet őt, kivételesen akár szülei akarata ellenére is, szüleitől elválasztani. Az Egyezmény 20. cikke pedig azt mondja ki, hogy amennyiben a gyermek ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, helyettesítő védelemre szorul. E helyettesítő védelem egyik, végleges eszköze az örökbefogadás.

A 429/B/2001. AB határozatban foglaltak alapján az örökbefogadás lényege szerint az örökbefogadó, valamint annak rokonai és az örökbefogadott között családi kapcsolatot létesít. A jogintézmény célja elsősorban az olyan kiskorúak családi nevelésének biztosítása, akiknek szülei nem élnek, vagy akiket szüleik megfelelően nevelni nem képesek. Bár az örökbefogadás bizonyos esetekben felbontható, és külön döntéssel a szülői felügyelet is helyreállítható, az örökbefogadott az örökbefogadóval és annak rokonaival szemben az örökbefogadó gyermekének jogállásába lép. Ezzel a vér szerinti családi jogállásból származó szülői felügyeleti és tartási jogok, valamint kötelezettségek pedig megszűnnek, a szülői jogok az örökbefogadó szülőt illetik meg: a szülőknek az alkotmányban rögzített joga is az örökbefogadó szülőt, és nem a vér szerinti szülőt illeti meg.

Az Alkotmánybíróság az 57/1991. (XI. 8.) AB határozatban kiemelte, hogy az „általános személyiségi jog” részét képezi az *önazonosságához és önrendelkezéséhez való jog is*. Az önazonosságához és önrendelkezéséhez való jog pedig azt is magában foglalja, hogy *mindenkinek a legszemélyesebb joga vérségi származását kideríteni, vérségi jogállását kétségbe vonni vagy felkutatni*. A Ptk. 4:135. §-a tartalmazza az *örökbefogadott gyermek vérségi származás megismeréséhez fűződő jogával* kapcsolatos rendelkezéseket. A Ptk. 4:135. § (1) bekezdése értelmében az örökbefogadás tényéről a gyermek a korához nem kötötten, míg vér szerinti szülőjének adatairól 14. életévének betöltésétől juthat – utóbbi esetben törvényes képviselőjének hozzájárulása nélkül – információhoz. E lehetőségéről már az örökbefogadási eljárás során tájékoztatni kell a feleket, így a vér szerinti szülőket is. A Ptk. Kommentárja szerint a gyermek vérségi származásának megismerésével kapcsolatban a Gyermekjogi Egyezmény 7. cikke a gyermek azon jogát rögzíti, hogy lehetőség szerint ismerje szüleit. A szülők megismerése azért összetett kérdés, mert nem csak a gyermek érdekeinek van ebben az összefüggésben jelentősége, hanem szülei érdekeinek is. Nem kétséges az, hogy az identitás megőrzése mellett annak tényleges megismerése elengedhetetlen. Az új szabályozás lényeges ismérve, hogy nem az eredeti anyakönyvbe való betekintés megengedésével, hanem a gyámhivataltól kérhető tájékoztatással valósulhat meg, és a Ptk. szabályozza, hogy a gyámhatóságtól miről és milyen idős korban kérhető felvilágosítás.

A kérdés kapcsán tehát a gyermek és a vér szerinti szülő alapvető érdekei ütközhetnek: a gyermek származás megállapításához fűződő joga áll szemben a vér szerinti szülő információs önrendelkezési jogával. A fent idézett szabályok és értelmezés alapján a Ptk. ezt az érdekkonfliktust úgy oldja fel, hogy a vér szerinti szülő személyes adatai gyermekével csak kifejezett hozzájárulása esetén közölhetőek. Az érdekek közötti egyensúlyozást mutatják azok a szabályok is, amelyek kitérnek arra, hogy mikor nem közölhetőek az örökbe fogadott gyermekkel a vér szerinti szülő, illetve a testvér természetes személyazonosító adatai. Ha a vér szerinti rokon körbe tartozó fenti személyeket nem lehetett meghallgatni vagy nem járultak hozzá az adatok közléséhez, akkor korlátozható a gyermek vérségi származás megismeréséhez való joga.

A részletszabályok körében a Gyer. 53. §-a rögzíti a származás megismerésével kapcsolatos eljárás általános szabályait, az 53/A. §-a pedig a gyermek származásával kapcsolatos tényekről, a legközelebbi vér szerinti rokonok (szülő, testvér, féltestvér) adatairól és a vonatkozó

egészségügyi adatokról kapcsolatos eljárási rendelkezéseket. A jogalkotó tehát a származás megismeréséhez való jog szabályozása kapcsán is – eleget téve nemzetközi jogi kötelezettségének is – rögzítette a testvérkapcsolatok megismerésének szabályait. A testvérkapcsolatok védelmére irányuló jogalkotói tevékenység azonban más szabályokban is tükröződik:

A korábban már idézett Gyvt. 79. § (3) bekezdés b) pontja arról rendelkezik, hogy már a szakellátásba kerüléskor, a gondozási hely meghatározása során *figyelemmel kell lenni* testvérek együttes elhelyezésére. A Gyvt. 123. §-a szerint a gyámhatósági eljárás során *az együtt nevelkedő testvérek ügyét együtt, egy ügyiratban kell kezelni*. A gyámhatóság a gyermek *külön nevelkedő kiskorú testvéreinek gyámhatóság* előtt lefolytatott vagy folyamatban lévő ügyéről összefoglaló hivatalos feljegyzést készít, amelyhez indokolt esetben csatolja a külön élő kiskorú testvére vonatkozó gyámhatósági döntések másolatát. A gyámhatóság az összefoglaló hivatalos feljegyzést belföldi jogsegély alkalmazásával készíti el, ha a gyermek külön nevelkedő testvére ügyében másik gyámhatóság járt el vagy másik gyámhatóság előtt van folyamatban az eljárás.

A Gyer. 39. § (3) bekezdés a) és b) pontjai előírják, hogy az örökbe fogadni szándékozó személy örökbefogadásra való alkalmasságának az alkalmasságot megállapító határozat rendelkező részének a 14. §-ában foglaltakon kívül tartalmaznia kell, hogy az örökbe fogadni szándékozó személy hány és milyen korú gyermek örökbefogadására alkalmas, hogy alkalmas-e testvérek, illetve egészségi problémával küzdő gyermek örökbefogadására. A testvérek közös nevelkedését segítik elő a Gyer. 129. §-ában foglaltak, mi szerint „a gyámhivatal annak érdekében, hogy az azonos helyen nevelkedő testvérek részére gyámul ugyanaz a személy kerüljön kirendelésre, megvizsgálja, hogy ez nem ellentétes-e a kiskorúak érdekével. Ennek során a gyámhivatal figyelembe veszi az ítélőképességük birtokában lévő gyermekek véleményét, a gyámként kirendelhető személyek alkalmasságát, és azt, hogy vállalják-e a családbafogadó gyámi tisztség viselését. Ha a testvérek részére többes gyámrendelés történik, vagy részükre más-más személyt rendel ki a gyámhivatal gyámként, a gyámhivatal meghatározza, hogy a testvérek osztatlan közös tulajdonában lévő vagyontárgyakat melyik gyám kezeli.

A megyei és fővárosi TEGYESZ válaszai alapján a gyermekek örökbefogadásának előkészítése során nem csupán a hivatkozott jogszabályok, hanem *módszertani útmutató* alapján is dolgoznak. Ez jelenleg a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet TAMOP-5.4.1-12/1-2012-0001 „Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása” kiemelt projekt megbízásából 2011-ben készült útmutató.¹⁵ Az államtitkár tájékoztatása, ígérete alapján a Családbarát Ország EFOP-1.2.6-VEKOP/16 projekt keretében *tervezett szakmai útmutatók között* a testvérek örökbefogadásának elősegítésére módszertani útmutató kidolgozására is sor fog kerülni. A kapott válasz értelmében a módszertani útmutató a projekt ütemezése szerint várhatóan 2018-ban fog elkészülni.

Ahogy arra a megkeresésekre adott válaszok is kitértek, *jelenleg nincsen olyan tételes jogi előírás*, amely kötelező jelleggel mondaná ki a testvérek állami gondoskodásában való közös nevelkedésének, illetve a testvérek, féltestvérek közös örökbeadásának *kötelezettségét* (erre a kérdésre kifejezetten az említett szakmai módszertani útmutató sem tér ki).

A jogalkotó ugyanis észlelte, hogy *e direkt kötelezettség nem betartható*, mivel a gyermekvédelmi szakellátásba kerülés *időpontja* sem mindig azonos a testvéreknél, másrészt a gondoskodást nyújtó *intézményrendszer* (lakásotthonok, gyermekotthonok, nevelőszülői hálózat) *képtelen lenne megfelelően reagálni a gyermekvédelmi rendszerbe bekerülések intenzitására*. Mivel az egy nevelkedési helyen nevelkedő gyermekek száma jogszabályban meghatározott, így létszám felett gyermek oda akkor sem lenne elhelyezhető, ha az adott nevelkedési helyen már testvére, illetve testvérei nevelkednek. A kérdés elemzésekor tekintettel kell lenni továbbá a gyermek életkorából fakadó preferált elhelyezési formára, ami 12 év alatt a nevelőszülői elhelyezést jelenti.

Felmerül, hogy *újabb testvér bekerülése estén a gondozási helyet valamennyi gyermek esetében megváltoztassák*, de ennek kötelező jelleggel történő előírása nem lenne összhangban az ekkor már szakellátásban nevelkedő (az adott gondozási helyen biztonságot, kötődést kiépítő) gyermekek

¹⁵ Lásd: http://www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1754

legjobb érdekének érvényesülésével. A szakellátásba került gyermekek mindig traumatizáltak valamilyen mértékben, ebből kiindulva a végleges sorsrendezésük előtt a gondozási helyek folyamatos, indokolatlan, sűrű változtatása a gyermekek jogai tekintetében aggályos volna. A szakértő válaszában foglaltakra hivatkozva is megállapítható, hogy a jogalkotó számos olyan súlypontot helyezett a vonatkozó joganyagba, amellyel a testvérkapcsolatok megőrzését, erősítését hivatott elősegíteni: ilyen az együttes elhelyezése *törekedni kötelezés*, a gyermekek iratanyagában a testvérek iratainak feltüntetése, a közös gyám, illetve a testvér örökbeadásának megvalósulásáig automatikusan meghosszabbodó örökbefogadói alkalmassági határozat esete az örökbefogadó szülő tekintetében, vagy a származás megismerésére vonatkozó szabályozás.

A testvérek örökbeadásával kapcsolatos jogszabályi rendelkezések *a fenténél több eligazítást, útmutatót nem tartalmaznak a testvérek közös örökbeadása kapcsán*. Az együttes örökbeadásra irányuló törekvés motívumai, azok figyelembe vétele, alkalmazásának biztosítása a kialakult gyakorlatban, az azt tükröző protokollokban, illetve szakmai irányelvekben található meg. A követett gyakorlat emellett a kapott válaszok alapján a szakszolgálatok szakembereinek konzultációs rendszeres alkalmainak során kristályosodott ki. Látható, hogy számos kérdésben egységes az országban a jogalkalmazás, azonban *egyes kérdésben értelmezésük, megítélésük, alkalmazásuk eltérőnek mutatkozik*. Ombudsmanként magam is egyetértek azzal a megközelítéssel, hogy a gyakorlat jogi és szakmai szempontból is csak egy bizonyos szintig standardizálható, általánosítható. Különös tekintettel az életviszonyok sokszínűségére, a szakellátásba kerülő gyermekek eltérő jellemzőire, így például a bekerülés időpontja, testvérek örökbeadhatósága a változatosságára, és az arra irányuló kötelezettségre, hogy minden gyermek esetét egyedileg kell elbírálni, és abban valamennyi körülményt (így a testvérkapcsolatot is) az ő lehető legjobb érdeke szerint kell figyelembe venni.

2.2 Az együttes örökbeadás megkísérlése sorrendjének gyakorlata kapcsán

Az örökbeadási eljárásban a gyermek nevelésére alkalmas örökbefogadó szülő kiválasztása során követendő sorrendiséget a Ptk., illetve a Gyvt. fogalmazzák meg – ahogyan azt korábbi, AJB 61/2018-as számú jelentésemben kifogásoltam – nem egyértelműen szabályozott módon.

A Ptk. előírásai szerint a belföldi örökbefogadás megelőzi a külföldit, illetve a gyermekeket elsősorban házasságban élő örökbefogadók fogadhatják örökbe. A Gyvt. rendelkezései alapján azonban az országos listára akkor kerülnek a gyermekek adatai, hogyha a megyében nem találnak számukra alkalmas örökbefogadó *szülőt*, azaz nem házaspárt, hanem akár egyedülálló szülőt is. A Gyvt. 141/F. § (2) bekezdése ugyanis akként rendelkezik, hogy ha a területi gyermekvédelmi szakszolgálat az egységes örökbefogadási nyilvántartás általa hozzáférhető adatai alapján nem talál a gyermek számára örökbefogadó *szülőt*, haladéktalanul megkeresi az országos örökbefogadást elősegítő szervet. Mindezek alapján, korábban is kifejtett álláspontom szerint, a törvényi rendelkezés nyelvtani („szülő”) és funkcionális értelmezése alapján is azt támasztja alá, hogy *a helyben élő, és az adott gyermek örökbefogadására alkalmas örökbefogadó szülő elsőbbséget élvez akkor is, ha egyedülállóként fogad örökbe.*¹⁶ A gyermek legjobb érdekét jellemzően az szolgálja, ha az addigi lakóhelyétől nem túl messze (egy másik megyében, országrészben), nem teljesen idegen környezetben kell beilleszkednie az új családjába. A hatályos örökbeadási jogszabályok tehát jelenleg három preferenciakritériumot állítanak fel.

- a belföldiek megelőzik a külföldieket szemben (Ptk. 4:129. § (2) bekezdés),
- a helyben lakók megelőzik az ország más megyéiben élőket (Gyvt. 141/F. § (2) bekezdés),
- a házaspárok az egyedülállókat (Ptk. 4:120. § (5) bekezdés).

¹⁶ A Gyvt. 141/F. § (2) bekezdésében hivatkozott, az egységes örökbefogadási nyilvántartás általa hozzáférhető adatai a Gyvt. 141/F. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott azon adatokat kell érteni, amelyekhez a gyermek örökbefogadásának előkészítése céljából az országos örökbefogadást elősegítő szerv vagy a központi hatóság hozzáférést biztosít számára.

Az *AJB-61/2018. számon kiadott jelentésem* rögzítette, hogy a helyben lakás – párkapcsolati státusz megítélése egymáshoz való viszonya láthatóan a gyakorlatban problémát okozhat, amely önkényes jogalkalmazásra teremt lehetőséget, és amely az akkor vizsgált esetben felmerült.

A jelen vizsgálat során kapott válaszokból igazolódott, hogy a szakszolgálatok legtöbbször a helyben megkísérelt örökbeadás megghiúsulása esetén fordulnak csak az országos nyilvántartáshoz, azaz a gyakorlat a megyei – országos – nemzetközi sorrendiséget tartja, tekintet nélkül az örökbefogadni kívánók párkapcsolati státuszára, illetve annak jogilag védett vagy elismert jellegére.

2.2 A szakértői bizottság bevonásának időzítése kapcsán, különös tekintettel a gyermek egészségi, illetve pszichés állapotára

A szakszolgálatok válaszai eltérő gyakorlatra engednek következtetni a tekintetben, hogy az együttes örökbefogadhatónak nyilvánított testvérek szétválasztását érintő döntés kapcsán a gyermekek valós kötődését akkor vizsgálják-e, amikor az örökbeadásuk felmerül, vagy amikor az együttes örökbeadásuk lehetetlenül. Általános, de nem teljesen bevett megoldás, hogy az örökbeadás előkészítésére irányuló eljárásban zajló bizottsági vizsgálat során mérik fel a gyermekek kötődését, és döntenek az együttes örökbeadás megkísérléséről vagy annak lehetetlenségéről. Számos példa volt azonban arra is, hogy a közös örökbeadás lehetetlenülését követően az ismételt szakértői vizsgálat során kifejezetten a szétválasztás hatásait mérik fel, újabb, a korábbtól eltérő tartalmú vélemény születik a korábban együttesen örökbe adni megkísérelt, egymáshoz kötődő testvérek esetében a szétválasztás lehetőségéről.

A gyermekek legjobb érdekének megfelelő eljárás érvényesülése körében igazolhatónak tartom azt a szakmai álláspontot, hogy ha és amennyiben az együttes örökbeadás teljes lehetetlenül, a megyei, országos, és külföldi együttes örökbeadás megghiúsul, akkor ismételt szakértői vélemény születik a gyermekek esetleges szétválaszthatóságának vizsgálatára. Aggályokat vet fel álláspontom szerint ezzel szemben, hogy ha a helyben történő együttes örökbeadás lehetetlenülését követően azonnal a szétválaszthatóság vizsgálatára kerül sor. Ez esetben ugyanis a gyerekek elesnek a nem helybeli, de együttes örökbeadás lehetőségétől, pedig a jogi szabályozás rugalmasságot biztosít.

A szakértői vizsgálat számos esetben elkerülhetetlen, de érdemes felhívni a figyelmet, hogy a folyamatos vizsgálatoknak való indokolatlan alávetés a gyermekek számára súlyosan megterhelő lehet. Megfontolandó, hogy az együttesen örökbeadhatónak ítélt, egymáshoz kötődő testvérek mindhárom szinten történő örökbeadásának megkísérlését megelőző, a testvérek szétbontásának következményeit újravizsgáló szakértői vizsgálatra csak abban az esetben kerülhessen sor, ha az érintett testvérsor együttes örökbeadása mindhárom szinten eredménytelen volt.

2.3 A szakértői bizottság és a szakszolgálati team kompetenciája kapcsán

Eltérő volt az egyes szakszolgálatok válasza a tekintetben, hogy a gyermekek együttes vagy külön történő örökbeadásának megindításakor a szakértői bizottság szakvéleményére, vagy az azt is figyelembe vevő saját szakmai teamjük döntésére hagyatkoznak-e. Nem volt egységes a válaszadás továbbá annak kapcsán sem, hogy az említett szakszolgálati szakértői teamnek pontosan mely szakemberek a tagjai, hogyan alakulnak mindezek alapján az egyes tagok kompetencia-határai. Ez az egyedi ügyekben – ahogyan a vizsgált ügyben is történt – szakmai feszültséget okozhat.

2.4 A szakellátásban együtt nevelkedő és külön nevelkedő testvérek helyzete kapcsán

A korábban részletesen idézett jogi szabályozás értelmében tételes előírás a testvérek állami gondoskodásában való közös nevelkedéséről, közös örökbeadásáról nem rendelkezik. A testvérkapcsolatokkal rendelkező gyermekek együttes örökbefogadását elsősorban két körülmény befolyásolja. Egyrészt, hogy testvérei örökbe adhatóak-e, függetlenül attól, hogy azok vele azonos gondozási helyen nevelkednek-e. A feladat ilyenkor annak a mérlegelése, hogy a szakellátásban

nevelkedő testvér örökbefogadható lesz-e belátható időn belül. A kirajzolódott eljárás alapján pozitív válasz esetén helyesen *már a leendő örökbefogadó szülő kiválasztásakor tekintettel vannak erre.*

Meghatározó másrészt, hogy a gyermekek *azonos, vagy eltérő gondozási helyen* nevelkednek-e. *Azonos gondozási helyen nevelkedő testvérek esetében egyértelmű a szakszolgálatok hozzáállása ahhoz, hogy a gyermekek együttes örökbeadását kísérelje meg.* Még akkor is az együttes örökbefogadásra törekednek, hogy ha a gyermekek közt egészségügyi problémával, pszichés betegséggel érintett gyermek van, feltéve, ha a gyermekek között kötődés van, és együttes örökbeadásukra reális esély mutatkozik.

Számos válaszadó azonban *külön kezelve adta meg a választ az eltérő gondozási helyen nevelkedő testvérek együttes örökbeadása kapcsán,* azt érzékeltetve, hogy az eltérő gondozási helyen nevelkedők együttes örökbeadása nem elsődleges kötelezettség. Kiemelendő azonban, hogy a gyermekek gondozási helyének kijelölése *sokszor nem azért történik meg különböző gondozási helyen, mert a gyermekek között nincs testvéri kötődés, hanem mert az ellátórendszer nem képes az együttes elhelyezést megoldani.* A nevelőszülői hálózatok sokszorosan leterheltek, a nevelőszülőnél elhelyezhető gyermekek száma korlátozott. Így tehát a rendszer diszfunkcionális működése eredményezi azt, hogy a testvérek *nem kerülhetnek azonos gondozási helyre.* Előfordul az is, hogy a testvérek *életkoruknál fogva nem, vagy csak nehezen helyezhetőek azonos gondozási helyre,* mert – ahogyan a megkeresett szervek válasza is tükrözik – a nevelőszülő nem vállalja az idősebb, vagy csecsemőkorú gyermek gondozását.

Álláspontom szerint mindezek nyomán komoly aggályokat vet fel a gyermekek jogainak érvényesülése szempontjából, hogy ha a gyakorlatban *kizárólag a külön gondozási helyen való nevelkedés ténye miatt a háttérbe szorulhat a testvérek együttes örökbeadása.* Érzékelhető egyes szakszolgálatok törekvéseiből, hogy eltérő gondozási hely esetén is törekednek az együttes örökbeadásra, de ez nem tekinthető jelenleg általános jellegű praxisnak. *A külön gondozási helyen való elhelyezés önmagában gyengíteti a testvérkapcsolatokat:* az örökbeadási eljárások tekintetében nem feltétlenül hosszú akár egy egyéves periódus az érintett gyermekek életében azonban jelentős idő. Ösztönző volna, ha a protokoll megerősítené, hogy a gyermekek együttes örökbeadását *az azonos vagy eltérő gondozási helyen történő nevelkedési helytől függetlenül, azonos módon alakítanák a szakszolgálatok.*

2.5 A szakellátási rendszerbe később bekerülő testvérekkel való kapcsolattartás kapcsán

A legnagyobb szakmai hozzáértés, elhivatottság mellett is problémát okoz a testvérkapcsolatok megőrzésére irányuló törekvésekben, hogy ha a már örökbe adott, vagy örökbeadás alatt álló, vagy akár örökbefogadhatóvá nyilvánított gyermeknek kerül testvére, féltestvére a szakellátásba. A testvérkapcsolatok ilyenkor eltérő módon alakulhatnak, egyrészt attól függően, hogy az újabban bekerült testvér örökbeadható lesz-e, ha igen, mikor, és hogy a korábban szakellátásba került, és folyamatban lévő örökbeadással érintett, vagy örökbe adott gyermek leendő vagy örökbefogadó szüleinek milyen a fogadási készsége, örökbefogadói alkalmassága, örökbeadással kapcsolatos határozatának paraméterei a gyermekek számának, életkorának tekintetében.

2.6 A leendő örökbefogadó szülő testvérkapcsolat ápolására irányuló attitűdje kapcsán

A kapott válaszok alapján körvonalazódni látszik egy olyan szakmai attitűd, amely szerint a külön családokba kerülő testvérek később, az örökbefogadó családok tevékeny magatartásának és pozitív hozzáállásának köszönhetően tartós és rendszeres kapcsolatot tarthatnak fenn egymással. Több válaszadó is jelezte, hogy az utókövetés során van tudomásuk ilyen pozitív példákról, tehát nem vitatható az, hogy mindezt a gyakorlatban is sor kerülhet. Jelezni szükséges ugyanakkor azt, hogy a testvérek szétválasztását meghozó döntés mellett önmagában nem elégséges az az érv, hogy a leendő örökbefogadó szülők ígéretet tesznek a testvérkapcsolatok ápolására. Rá kell arra mutatnom, hogy mindez egy olyan *jövőbeli bizonytalan ígéret,* amelynek megvalósulását számos elem hátráltathatja, *és amelyet jogi értelemben senki nem kérhet számon az örökbefogadás után.* Az örökbefogadással a gyermek a vérszerinti gyermek jogállásába kerül, a család közös életet alakít ki, a szülők életfelfogásának, társadalmi, szociális helyzetének, vagyoni körülményeinek megfelelően.

Az elválasztott testvérek kapcsolatának fennmaradására a leendő örökbefogadó szülői ígéret nem garancia, realisan több az esély van a döntés után a testvérkapcsolatok elenyészésére.

2.7 A gyermekek véleménynyilvánításhoz való jogának érvényesülése kapcsán

A magyar jogi szabályozás általános jelleggel nem határoz meg korhatárt a gyermek meghallgatása tekintetében. A Gyvt. 8. §-ában nevesíti a véleménynyilvánításhoz való jogot, eszerint a *gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.* A Gyvt. 12. § (4) bekezdés b) pontja szülői kötelességként határozza meg, hogy a szülő köteles *gyermekét az őt érintő kérdésekről tájékoztatni, véleményét figyelembe venni.* A részvételi garancia különösen nélkülözhetetlen olyan esetekben, helyzetekben, ahol a gyermek szülői védelem nélkül marad, és így teljes mértékben az állam gondoskodására és intézményrendszerére van utalva.

A Gyvt. 9. §-a nevesíti, hogy a gyermek a gondozási helyének megváltoztatását, a testvéreivel való együttes elhelyezését kezdeményezheti, valamint véleményt nyilváníthat a részére biztosított nevelésről, oktatásról, ellátásról, joga van arra, hogy a személyét érintő kérdésekben meghallgassák, tájékoztassák. A Gyvt. 80. § (1) bekezdése pedig a gyermek véleményét figyelembe vevő egyéni elhelyezési terv elkészítését írja elő. A Gyvt. 11. § (2) bekezdésének b) pontja a gyermekvédelmi gyámról írja, hogy megismeri a gyermek véleményét és közvetíti azt az ellátást nyújtó szolgáltató, intézmény, illetve a gyermek ügyeivel foglalkozó hatóságok felé. A Gyvt. előírja a részvétel formáinak alkalmazását, a jogalkalmazás feladata, hogy a hatósági eljárás konkrét szereplőjére telepítse a megvalósulás monitorozását. E feladat végrehajtása során különös tekintettel kell lennie az állami gondoskodásban élő gyermekekre. A Gyer. a cselekvőképtelen kiskorúak számára is lehetővé teszi véleményének meghallgatását, ahhoz egyetlen kritériumként az ítélőképességet köti ki. A rendelet értelmezésében *az ítélőképessége birtokában lévő gyermek: az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes - meghallgatása során - az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni.* Egyes esetekben életkorhoz köti a jog érvényesítését, így például a 14. évet betöltött gyermeknek nyújt arra lehetőséget, hogy ha elutasítja a kapcsolattartást, úgy a gyámhivatal a végrehajtási eljárást felfüggesztheti.

A részvétel joga a gyermek legjobb érdekének érvényre jutását biztosító lehetőség, melyet állami szinten mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás terén garantálni kell. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 12. számú általános magyarázata nyomán kiemeli, hogy a gyermek meghallgatása *a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény négy vezérelvének egyike, és az értelmezésben a „shall assure” („biztosítja”) kifejezést használja, amely egy nagyon erős jogi szak kifejezés, és nem hogy mozgásteret a részes államoknak a mérlegelésre.*¹⁷

Az *Improving Decisions through Empowerment and Advocacy* tananyagának részét képező tanulmány¹⁸ kitér a részvétel jogalkalmazásban felmerülő nehézségeire, mely a jogon kívül más tudományterületek bevonását teszi szükségessé: *„A gyermeknek az eljárásban való részvételét ugyanis nem közvetlennek tüntetik fel a szabályok, számos kritériumot megfogalmaznak a gyermek szabad véleménynyilvánítási jogának gyakorlásához. E jogok gyakorlását a gyermek ítélőképességéhez, korához, érettségi fokához, közvetlen vagy képviselő útján való részvételéhez kötik. Ezeknek meghatározása a jogalkotók és a jogalkalmazók számára is komplex feladat, hiszen a fenti kritériumok vizsgálatának nemcsak jogi, hanem pszichológiai, pedagógiai aspektusai is vannak.”* A jogalkalmazás terén felmerülő kritérium az elszámoltathatóság alapelve, amely garanciát szolgáltat a gyermekek tájékoztatásán túl a részvételi jog gyakorlásából eredő konkrét hatás és eredmény megvalósulását illetően, mert joggal való visszaélésnek tekinthető a véleménynyilvánítást figyelembevétel nélkül biztosítani.

¹⁷ Európa Tanács Miniszteri Bizottsága „Iránymutatás a gyermekbarát igazságszolgáltatásról” című kiadvány 79. o.

¹⁸ Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban, *Improving Decisions through Empowerment and Advocacy* (Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union) 9. oldal

Összességében tehát a gyermek véleményének artikulálása, figyelembe vételére vonatkozó kötelezettséget a jogszabály több szereplő, így a gyámhatóság, a gyermekvédelmi gyám, illetve a gyermekjogi képviselő számára is előír. A vizsgálat során feltárt gyakorlat azonban azt tükrözi, hogy az örökbeadással összefüggő, a testvérek szétválaszthatóságával kapcsolatos döntés *a szakértői bizottság, azon belül a pszichológus szakértő álláspontja alapján dől el*. Ebben az eljárásban pedig a gyermek véleményének kikérése, figyelembe vétele legfeljebb elvi lehetőség, ugyanis semmilyen garanciális elem nem biztosítja jelenleg, hogy az érintett gyermekek kérdésre, vagy a nélkül nyilatkozthassanak a testvéreikkel való kapcsolatuk alakulásáról, azzal összefüggő szándékaikról. Fennáll így a veszélye annak, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermek későbbi életére, sorsrendezésre komoly hatással lévő eljárásnak a gyermek nem alanyává, hanem a tárgyává válik. A szakértői vizsgálatba ugyanis nincs kellőképpen becsatornázva, telepítve a gyermeki véleménynyilvánításra való felhívás, és a gyermek véleményének rögzítésére irányuló konkrét feladatkör, így ez most pusztán a szakértő személyes felkészültségén, illetve attitűdjén múlik.

Hangsúlyoznom kell, a testvérkapcsolatok fenntartása vagy külön örökbeadása kérdése esetében is irányadó lehetne a polgári eljárások során már körvonalazódni látszó *jó gyakorlat*. A gyermek véleményét ennek keretében *kikérik*, egyben biztosítják is arról, hogy *figyelembe veszik, azonban nem feltétlenül annak megfelelően hoznak döntést*. Ezzel leveszik a döntés terhét az amúgy is kiszolgáltatott, és e tekintetben a jövője kapcsán szorongó gyermek válláról, ugyanakkor ezzel egy időben kompetenssé és fontos személyé téve őt a saját sorsába való beleszólás kérdésében.

2.8 Összegzés

Ombudsmanként rá kell mutatnom, hogy – figyelembe véve a területen dolgozó szakemberek szakmai elhivatottságát, illetve az egyes örökbefogadási ügyek, helyzetek mögött meghúzódó eltérő élethelyzeteket – a jelenlegi jogi szabályozás, szakmai módszertani útmutatók hiányosságai okán nincsen országosan egységes gyakorlat és következetes jogalkalmazás annak kapcsán, hogy az együttes örökbefogadhatónak nyilvánított testvérek esetén az együttes örökbefogadás minden olyan esetben megvalósulhasson, ahol annak *nincsenek feloldhatatlan akadályai*. A gyermeki jogok – ahogyan az alapjogok általában – korlátozhatóak, az együttes örökbefogadás előtt is állhat értelemszerűen megalapozott jogi vagy más akadály. Az állam, illetve a nevében eljáró hatóságok, illetve szakemberek felelőssége, hogy ebben a körben a rendszerabúzust, annak következményeit, az azok által teremtett akadályokat minden rendelkezésükre álló eszközzel el tudják kerülni.

Mindebből következően megállapítom, hogy a jelenlegi jogi helyzet alkalmas arra, hogy a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével, a gyermekközpontú örökbefogadás elvével, a gyermek családban való nevelkedéshez, a testvérkapcsolatok valódi megőrzéséhez való jogával, és összességében emberi méltóságával összefüggő visszásságot okozzon, továbbá mivel az örökbefogadási eljárás során nem garantált a gyermek véleményének érdemi figyelembe vétele, így a véleménynyilvánításhoz való joga is sérül.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt, alapjoggal összefüggő visszásságok orvoslása, jövőbeli elkerülése érdekében

- 1) az Ajbt. 37. §-a alapján *felkérem* az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg a testvérek örökbefogadására vonatkozó hatályos jogi szabályozás, illetve a jelenlegi szakmai protokoll előírásainak áttekintését és felülvizsgálatát. Kérem, hogy az átfogó felülvizsgálat során térjen ki a következő, a jelentésben kiemelt kérdésekre:
 - a) a testvérek szakellátásba kerülését követő együttes elhelyezés,
 - b) a szakértői bizottságok esetében az egyes szakmai kompetenciák megléte,
 - c) a szakértői bizottságok szakvéleményét érintő szakmai vita feloldása,
 - d) a gyermekek véleménynyilvánításának biztosításával kapcsolatos feladatok;

- 2) az Ajbt. 32. §-a alapján *felkérem* az emberi erőforrások miniszterét, hogy
- a) folytasson le átfogó ellenőrzést a fővárosi és a megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság személyi összetételét érintően, ennek alapján intézkedjen, hogy a szakértői bizottságok működése során a személyi feltételek a jogszabályban előírtak szerint biztosítottak legyenek, a szükséges szakemberek ténylegesen rendelkezésre álljanak;
 - b) a jelentésem megküldésével a szakmai irányítás körében kérje fel a megyei és fővárosi kormányhivatal vezetőjét, hogy a megyei, fővárosi, illetve a járási, kerületi gyámhivatalok a jelentésben foglaltak alapján mindig hangsúlyosan törekedjenek a testvérkapcsolatokkal rendelkező, szakellátásba kerülő gyermekek együttes elhelyezésére, ha csak a más elhelyezésre nem a gyermekek legjobb érdekének érvényesülése miatt kerül sor;
 - c) a szakszolgálatok munkatársainak részvételével megtartott országos szakmai konzultáció során vegyék fel a megtárgyalandó pontok közé a jelentésben kiemelt kérdéseket;
- 3) az Ajbt. 32. §-a alapján *felkérem* a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjét, hogy – a jelentésem egyidejű megküldésével – valamennyi megyei és fővárosi TEGYESZ vezetőjét hívja fel, hogy a jelentésben foglalt megállapítások, a gyermek legjobb érdeke, a családban való nevelkedéshez, illetve az identitáshoz, a testvérkapcsolat megőrzéséhez való jogának teljeskörű figyelembe vételével járjanak el a testvérkapcsolattal rendelkező, szakellátásban nevelkedő gyermekek örökbefogadására vonatkozó eljárásaik során;
- 4) az Ajbt. 32. §-a alapján *kezdeményezem* a Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat igazgatójánál, hogy az alapjogi visszasságok elkerülése érdekében
- a) a megyében a nevelőszülői tanácsadók huzamosabb idejű betegállománya (táppénze) idején minden esetben gondoskodjon a megfelelő helyettesítésükről;
 - b) a gyermekvédelmi gyámok figyelmét hívja fel a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 86. § (1) bekezdés a) és b) pontjában foglalt látogatási kötelezettségük teljesítésének garanciális jelentőségére;
 - c) gondoskodjon arról, hogy ha az örökbeadás tárgyában indult eljárás folytatásának jogszabályi feltételei már nem állnak fenn, akkor a korábbi potenciális örökbefogadó szülők számára korlátozza, vagy zárja ki a gyermekekkel való barátkozás folytatását.

Budapest, 2020. március 3.

Dr. Kozma Ákos

